

Ya Impaitudek Apu Dios nan Matthew ni Meippanggep Nan Jesus

*Ya tenten ni impan-ammed nan Jesus
(Luke 3:23-38)*

¹ Heninnuy hu neitudek ni tenten idan impan-ammed nan Jesus Christo e helag nan David e helag daman Abraham.

² Wada hi Abraham et man-ungnga hi Sarah e ahwatu et wada hi Isaac e aman nan hi Jacob. Hi Jacob hu aman Judah et yadda etan edum ni agi tu. ³ Nan-ahwad Judah nan Tamar et mawedad Peres nan Serah. Hi Peres hu aman Hesron. Hi Hesron hu aman Ram. ⁴ Hi Ram hu aman Amminadab. Hi Amminadab hu aman Nahson. Hi Nahson hu aman Salmon. ⁵ Inahwan Salmon hi Rahab et wada hi Boaz. Inahwan Boaz hi Ruth et wada hi Obed. Hi Obed hu aman Jesse. ⁶ Hi Jesse hu aman David e patul.

Man-ungngad David nan Bathsheba e ahwa lan Uriah ey wada hi Solomon. ⁷ Hi Solomon hu aman Rehoboam. Hi Rehoboam hu aman Abihah. Hi Abihah hu aman Asa. ⁸ Hi Asa hu aman Jehoshaphat. Hi Jehoshaphat hu aman Joram. Hi Joram hu aman Ussiah. ⁹ Hi Ussiah hu aman Jotham. Hi Jotham hu aman Ahas. Hi Ahas hu aman Heseekiah. ¹⁰ Hi Heseekiah hu aman Manasseh. Hi Manasseh hu aman Amos. Hi Amos hu aman Josiah. ¹¹ Hi Josiah hu aman Jekoniah et yadda etan edum ni agi tu

e neiungngadda eman ni kaweda dad Babilon. Yan nampatulán nan hi Jekoniah hu nengubatan idan iBabilon ni tutu-ud Israel et apputen dadda, et ilaw daddad Babilon et panhambut dadda.

¹² Yan negibbuhan ni nanha-adan dad Babilon ey nantanud hi Jekoniah et wada hi Sealtiel e aman Serubbabel. ¹³ Nantanud hi Serubbabel ey wada hi Abiud e aman Eliakim. Nantanud hi Eliakim ey wada hi Asher e aman Sadok. ¹⁴ Nantanud hi Sadok ey wada hi Akim e aman Eliud. ¹⁵ Nantanud hi Eliud ey wada hi Eleasar e aman Mattan e aman Jacob. ¹⁶ Nantanud hi Jacob ey wada hi Joseph e ahwan Maria. Hi Maria hu inan Jesus e hi Christo.

¹⁷ Meippalpun Abraham ingganah nan David, ey nampinhampulut epat hu nahlagan da. Ey meippalpun David ingganah ni nengilawwan dan hi-gadad Babilon, ey nampinhampulut epat mewan hu nahlagan da. Ey meippalpu eman ni kaweda dad Babilon ingganah ni neiungngaan nan Christo, ey nampinhampulu mewan et epat hu nahlagan da.

*Ya neiungngaan Jesus
(Luke 2:1-7)*

¹⁸ Henninuy hu elaw ni neiungngaan nan Jesus Christo. Hi Maria ey neitgan nan hi Joseph, nem eleg ida ni man-ahwa ey nambutsug hi Maria gapuh ni kabaelan ni Ispirituh Apu Dios. ¹⁹ Eleg amtan Joseph hu elaw ni nambutsugan Maria et kantu na-mu ngu nem initulan da. Hi Joseph

ey tuka peka-u-unnudan emin hu olden, * niya kayyaggud ni tuu, et humman hu, eleg tu pinhed ni mebe-ingan hi Maria. Et ya ninemnem tun pehding ey eleg tu peam-amta hu eleg tu pengittulluyin hi-gatu. ²⁰ Nem yan tuka nemnemnema huyyan eleg tu pengittulluyi ey entanni ey wada nampeang-ang ni anghel di i-innep tu e kantun hi-gatuy “Joseph e helag David, entan takut mun mengahwan Maria, tep ya u-ungngan imbutsug tu ey nalpun Ispirituh Apu Dios. ²¹ Lakilli humman ni i-ungnga tu et ingngadnan yullin hi Jesus tep hi-gatu menellaknib idan tuu tu di liwat da.”

²² Huyya nekapkapyan inamnuan ni ehel Apu Dios ni impeamta la eman ni prophet ni kantuy ²³ “Mambutsug ali biin endi ahwa tu et man-ungngallin laki et ingngadnan dallin hi Emmanuel e ya keibbellinan tu, ey wada hi Apu Dios di kad-an tayu.”

²⁴ Inu-unnud Joseph humman ni inhel etan ni anghel Apu Dios et ahwaen tu hi Maria, ²⁵ nem eleg tu iulig ingganah nan-ungnga. Nan-ungnga ey laki et ingadnan Joseph ni hi Jesus.

2

Ya illian idan nenemneman ni tuun nalpud edum ni bebley ni an nenaydayaw nan Jesus

¹ Yad Bethlehem di Judea hu neiungngaan nan Jesus. Hi Herod hu patul di Judea ni nunman. Entanni ey wadadda immalid Jerusalem ni lakin

* **1:19** 1:19 Ya hakey ni olden da ey anin ni neitgan ebuh hu biin laki, nem ittulan da hu bii, man eleg ida mantulluy.

nalpud appit ni kasimmilin aggew. Humman idan tuu ey amta da elaw ni abig ni bittuwen. ² Immalidda ey kanday “Attu kad-an etan ni neiungngan pampatul idallin Jews ey? Inang-ang mi etan bittuwen di appit ni kasimmilin aggew e pengimmatunan ni neiungngaan tu et mukun immali kamin menaydayaw ni hi-gatu.”

³ Dingngel Herod e patul et yadda tuud Jerusalem hu inhel idan nunman ni tuu ey kamemunnunnu nemnem da. ⁴ Et amungen Herod ni emin hu ap-apuddan padi et yadda etan kamantuttuddun Tugun Moses et kantun hi-gaday “Attu inamta yun kei-ungngaan etan ni pinutuk Apu Dios ni pan-ap-apuddallin Jews ey?” ⁵ Kanday “Yad Bethlehem di Judea tep intudek lan prophet e kantuy

⁶ ‘Ya bebley di Bethlehem ey endi bilang tud bebley di Judea, nem importanteh humman ni bebley tep yadman hu kelpuan ni ap-apun mengippaptek idan tuuk ni helag Israel.’ ”

⁷ Et paeyag idan Herod etan tuun nalpud appit ni kasimmilin aggew, et ibega tun hi-gada hedin pigan la hu ustuh ni tsimpuh ni neipeangan etan ni bittuwen. E-ebbuh ida e endi edum ni nangngel ni hummangan da. ⁸ Sinugun tudda et kantuy “Lakkayuy di Bethlehem et yu pakahhiliben etan u-ungnga et hedin hemmaken yu, ey peamta yullin hi-gak ma-lat nak dama dayawen.”

⁹ Huyya inhel Herod ni hi-gada et ebuhe manglaw idad Bethlehem. Wadaddad dalan ey himmawang etan bittuwen ni inang-ang da lad

bebley da. Et humman ni bittuwen nengipap-panggulun hi-gada. Dinteng tu pettek etan ni u-ungnga ey nansiked diman. ¹⁰ Immamleng idan peteg ni nenang-angan da etan ni bittuwen. ¹¹ Dinteng da kad-an etan ni u-ungnga et humgep ida etan di baley ni kad-an da ey inang-ang da etan u-ungnga et hi inetu e hi Maria et ebuhe mandukkun idan menaydayaw etan ni u-ungnga. Inukat dadda balituk, ya insensoh niya mira et idwat dan hi-gatu.

¹² Entanni ey impeamtan Apu Dios di i-innep idan nunman ni tuu e eleg ida mambanggad di kad-an Herod et idlan dad hin-appil ni dalan ni inenamutan da.

Ya binsikan idan han-aammad Egypt

¹³ Limmaw ida etan tuu, ey nan-i-innep mewan hi Joseph ey nampeang-ang hu anghel nan Apu Dios et kantuy “Pandaddan kayu kuma et bumsik kayud Egypt, tep kaan hemmahemmakan Herod eya u-ungnga ma-lat papetey tu. Panha-ad kayudman ingganah penghelan kun dammutun hi-yanen yu humman ni bebley.”

¹⁴ Et yan nunman ni hileng ey nandaddan hi Joseph et awiten tudda etan han-ina et manglaw idad Egypt. ¹⁵ Nanha-ad idadman ingganah netey hi Herod. Huyya nekapkapyan inamnuan ni impatudek nan Apu Dios ni prophet tun nunman lan nanghelan tun kantuy “Ineyagan ku u-unggak et hi-yanen tu Egypt.”

Ya nengipepateyan Herod idan lalakkin gelang

¹⁶ Entanni ey neamtaan nan Herod e himmak ida etan ni tuu etan u-ungnga, nem eleg ida

mambanggad di kad-an tu ey bimmunget et iolden tu e petteyen daddan emin hu gelang ni lakid Bethlehem niyad bebley di nanlinikweh diman ni dewwa toon da winu kulang ni dewwa, tep inhel ida etan ni tuu e umlaw ni dewwan toon hu nelabah neipalpu eman ni laputun nenang-angan da etan ni bittuwen.
¹⁷ Huyya nekapkapyan inamnuan ni inhel eman lan prophet e hi Jeremiah ni kantuy

¹⁸ “Wadalli medngel di Ramah ni kaumnangi-nangih. Kangugngugngugin Rachel ida u-ungnga tun nangketey. Tagan tu nang-inangih e eleg mea-alluk tep netey idan emin hu u-ungnga tu.” *

Ya nambangganan di Joseph di Israel ni nalpuan dad Egypt

¹⁹ Entanni ey netey law hi Herod ey nan-innep hi Joseph di Egypt, ey impeang-ang mewan etan anghel nan Apu Dios et kantuy ²⁰ “Bangun ka et awiten mudda eya han-ina et mambang-gad kayud bebley di Israel, yaggud netey law etan memettey eyan u-ungnga.” ²¹ Bimmangun hi Joseph et awiten tudda etan han-ina et mambanggad idad Israel.

²² Nem kaumtakut hi Joseph ni manha-ad di Judea tep dingngel tun hi Arkelaus hu neihullul nan hi ametu e hi Herod ni ap-apudman. Et itudun nan Apu Dios ni hi-gatud i-innep tu hu pehding tu et lumaw idad Nazareth di provincia di Galilee. ²³ Nanha-ad idadman tep humman

* **2:18** 2:18 Jeremiah 31:15

inamnuan ni inhel lan prophet e kantuy “Yad Nazareth nalpuan tu.”

3

*Ya kaittenuddun John e kamemenyag
(Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)*

¹ Yan nunman ni tsimpuh, ey immali hi John e kamemenyag ni an mantuttuddud desert di Judea. ² Ya intenuttuddu tu ey kantuy “Pantutuyyu kayun liwat yu tep immali law etan intudak Apu Dios ni man-ap-apu.” ³ Hi John hu inhel la etan ni prophet e hi Isaiiah ni kantuy “Wadalli an mengit-itkuk di desert ni kantuy ‘Idaddan yu niya iyayyaggud yu dellanen ni Apu tayu.’ ” *

⁴ Ya balwasin John ey humman hu inebel ni dutdut ni kamel et ya ballikid tu ey katat. Ya tuka kenna ey dudun et ya putsukan. ⁵ Immalidda katuutuun nalpud Jerusalem, yaddad edum ni bebley di Judea et yaddad nanlinikweh ni bebley di Wangwang e Jordan ni an mandedngel ni tuka ituttuddu. ⁶ Nan-ehel dan hi-gatu hu liwat da et pambenyagan tudda etan di Wangwang e Jordan.

⁷ Immalidda dama dakel ni Pharisee et yadda Sadducee ni an pebenyag ni hi-gatu. Nem yan nenang-angan idan John, ey kantun hi-gaday “Lawah kayun tutu-u e heni kayu tu-wangu uleg! Kaw kanyu nem hedin pebenyag kayu, man eleg dakeyulli kastiguan Apu Dios? ⁸ Mahapul ni

* **3:3** 3:3 Ya pinhed nunyan e-helen ey pandaddan kayu e iyayyaggud yu elaw yu tep um-ali Apu tayu.

issiked yu hu lawah ni yuka pehpehding et u-unnuden yu hi Apu Dios, et keang-angan tu e makulug ni nantuttuyyu kayun liwat yu. ⁹ Entan tu ididdinel hu kanyuy yaggud hi Abraham hu nahlagan yu et mukun dammutun ebbuluten dakeyun Apu Dios. Tep dammutun pambalin tuddan tuu eya batun meihhullul ni hi-gayun u-ungngan Abraham. ¹⁰ Kamangedetteng law hu pengastiguan Apu Dios idan lawah ni tuu et heniddalli etan ni keyew ni lawah tuka illameh e melnggeh et maepuyan.

¹¹ “Immali-ak ni an memenyag ni hi-gayun danum. Huyyan pemenyagan kun hi-gayu hu immatun ni nantuttuyyuan yun liwat yu. Nem yalli etan um-alin meihhullul ni hi-gak ey hi-gatu mengidwat ni Ispirituh Apu Dios ni hi-gayu winu ya kekastiguan yud apuy. † Hi-gatu ey eta-ta-gey ni peteg nem hi-gak et nakka umbaing ni tuwak pambega-en. ¹² Yallin ellian tu ey ennappilen tu hu tutu-u, heni etan ni tuun kamenel-ap e telapan tu begah et ikulbung tu. Nem ibbeng tu hu degi et magiheb di apuy ni eleg me-me-dep.” ‡

Ya nebenyagan Jesus

(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

¹³ Entanni ey immali hi Jesus ni nalpud Galilee, et lumaw di kad-an John di Wangwang e Jordan

† **3:11** 3:11 Ya keibbellinan tun huyya, ey hi Jesus hu kamengidwat ni Ispirituh Apu Dios idan kamengullug ni hi-gatu. Ya keibbellinan ni ‘apuy’ ey mekastigudda hu eleg mengullug ni hi-gatu. ‡ **3:12** 3:12 Humman ni kan John ni um-alilli, ey hi Christo, tep um-alin mengappil idan tuun Apu Dios etan idad lawah ni tuu. Humman idan tuun lawah ey mekastiguddad apuy ni eleg me-me-dep.

ni an mampebenyag ni hi-gatu. ¹⁴ Eleg et pinhed nan John ni hi-gatu memenyag nan Jesus et kantuy “Ya lebbeng tu ey hi-gak kumaddan hu benyagan mu, et beken ni hi-gam hu an pebenyag ni hi-gak.” ¹⁵ Nem kan Jesus ey “Heninnuy elaw tu. Huyya pehding ta ma-lat u-unnuden tan emin hu pinhed Apu Dios.” Et abuluten law nan John ni benyagan hi Jesus.

¹⁶ Negibbuh ni nebenyagan hi Jesus et kumeyad di gilig ni wangwang, ey pinhakkeyey heni neibeghul hu kabunyan ey inang-ang tu hu Ispirituh Apu Dios e heni paluma hu ang-ang tun iyalli ey immepean hi-gatu. ¹⁷ Entanniy wada immehel di kabunyan ni kantuy “Huyya hu U-ungngak ni nakappinhed kun tuwak kapeamleng ni peteg.”

4

*Ya nengipatnaan Satanas ni menuttullun nan Jesus ni mengippahding ni lawah
(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)*

¹ Entanni ey impangulun Ispirituh Apu Dios hi Jesus di desert ma-lat an haulen Satanas ni manliwwat. ² Na-pat ni aggew niya na-pat ni labbi hu eleg pengannan Jesus diman et neupuan peteg. ³ Ey immali hi Satanas di kadan tu et kantun hi-gatuy “Hedin makulug ni U-ungnga dakan Apu Dios, ey pambalin mu eyadda batun sinapay.” ⁴ Nem hinumang Jesus et kantuy “Beken ni ya kennen ni ebuh hu iddinel ni tuun ketegguan tu, nem mahapul daman iddinel tun

emin hu ehel Apu Dios tep hi-gatu hu nangged ni biyag ni tuu.”

⁵ Entanni et ikuyug Satanas hi Jesus di Jerusalem et papetuk tud etan di keta-ta-geyyan ni bubung ni Tempol ⁶ et kantun hi-gatuy “Hedin makulug ni U-ungnga dakan Apu Dios, man depah ka yaggud impatudek tu e kantuy

‘Be-alen kudda anghel et ipaptek daka ma-lat anin ni man-e-gah ka et hikmaten daka ma-lat eleg maliputan helim.’ ” *

⁷ Hinumang Jesus et kantuy “Nem neitudek damad ehel nan Apu Dios e kantuy ‘Entan tu patnai hi Apu Dios e Dios yu.’ ”

⁸ Et ilaw mewan Satanas hi Jesus di eta-gey ni peteg ni duntug et tu peang-ang ni emin hu kapan-ap-apuin tuud puyek et yadda emin hu kayyaggud ni wadadman. ⁹ Et kantun hi-gatuy “‘Iddawat kun hi-gam ni emin huyya hedin mandukkun kan menaydayaw ni hi-gak.” ¹⁰ Nem kan Jesus ni hi-gatuy “Satanas, a-allaw ka, tep neitudek di ehel Apu Dios e kantuy ‘Ebuh hi Apu Dios ni dayaw yu niya hi-gatun ebuh hu unnud yu.’ ” ¹¹ Et hi-yanen Satanas hi Jesus ey immalidda anghel Apu Dios ni an memaddang ni hi-gatu.

Yad Galilee hu nemangulun nantuttudduan Jesus

(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)

¹² Yan nangngelan Jesus e neikelabut hi John, ey hini-yan tu Judea et lumaw di provincia

* 4:6 4:6 Psalm 91:11-12

di Galilee. ¹³ Beken di Nazareth ni nanha-
 adan tu law, nem yad Capernaum e hakey
 ni bebley ni neihnup di Baybay e Galilee di
 nambebleyan idan helag Sebulun niyadda helag
 Naptali. ¹⁴ Huyya inamnuan ni ehel nan Apu
 Dios ni intudek lan prophet e hi Isaiah e kantuy
¹⁵ “Yadda tuud Sebulun et yad Naptali di kad-
 an ni baybay e li-bahan hu Wangwang e
 Jordan niyad Galilee e nambebleyan idan
 dakel ni Gentiles ¹⁶ ey henidda la ni wadad
 engeenget tep eleg da amta hu kayyaggud
 ni elaw ni u-unnuden da. Nem yan nunya
 ey henidda law wadad kawwalwal tep
 wadad kad-an da etan kamengippeamtan
 kayyaggud ni elaw. Yadda dama etan
 tuun henidda wada la nid engeenget tep
 endi biyag dan endi pappeg tu ey henidda
 law nedilgan tep wada law biyag dan
 mannananeng.”

¹⁷ Yan nunman nengilapwan Jesus ni mantut-
 tuddu et kantuddan tuu ey “Pantuttuyyu kayun
 liwat yu tep immali law etan intu-dak Apu Dios
 ni man-ap-apu.”

*Ya nengaygan Jesus ida etan ni epat ni mate-
 bukul ni deleg ni disipol tu
 (Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)*

¹⁸ Hakey ni aggew ni nandalnan Jesus di gilig
 ni Baybay e Galilee, ey inang-ang tudda han-
 agi e di Simon, e Peter hakey ni ngadan tu,
 nan hi Andrew. Ida kamenebbukul ni deleg di
 baybay tep humman daka pambiyagi. ¹⁹ Et kan
 Jesus ni hi-gaday “Pekikillaw kayun hi-gak et

metuttudduan kayun mengewwis ni tuu ma-lat unuden da-ak.” ²⁰ Ey pinhakkeyey hini-yan da tabukul da et maikuyug idan Jesus.

²¹ Entanni ey imma-allaw di Jesus ey inang-ang tudda dama etan han-agi e di James nan John e u-ungngaddan Sebedi. Wadaddad bangka, anin hi ameda, e daka pan-iddaddan hu tabukul da ey ineyagan Jesus humman idan han-agi, ²² ey pinhakkeyey hini-yan da hi ameda niya bangka da et makilaw idan Jesus.

Ya nantuttudduan Jesus et ya nampangalan tun degeh idan tuu
(Luke 6:17-19)

²³ Dillan Jesus idan emin hu kebebbebley di Galilee ni an nantuttuddud kesimsimbaan ni meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios. Ey ing-inkal tudda nambakbaklang ni degeh idan tuu et yumaggud ida. ²⁴ Nan-amtad kebebbebley di Syria ida humman ni impahding tu et pan-i-liddan tutu-u hu kamampandegheh ni nambakbaklang ni degeh. Ing-inkal tudda dimonyoh ni kameihhuklung ni tuu niya impeyaggud tudda kamangkeldah niya nedahuy. ²⁵ Ey dakel ida tuun kamengu-unnud ni hi-gatud Galilee, yad Decapolis, yad Jerusalem et yadda nambebley di ba-hil etan ni Wangwang e Jordan.

5

Ya panyaggudan idan kamengullug
(Luke 6:20-23)

¹ Yan nenang-angan Jesus idan dakel ni tuun kamangkeemmung ey nanteyed di duntug et an

manyuyyuddung ey inunud idan disipol tu et mahelikub idad kad-an tu.

² Inlaputun mantuttuddun hi-gada et kantuy

³ “Man-am-amleng ida etan tuun kamengebbulut e eleg da han-ipahding hu kayyaggud hedin eleg ida baddangin Apu Dios, tep hi-gada hu meilla-kam di kapan-ap-apuin Apu Dios.

⁴ Man-am-amleng ida etan tuun kaumlelemyung, tep a-alluken idallin Apu Dios.

⁵ Man-am-amleng ida etan tuun daka pebabah annel da, tep iddawat alin Apu Dios ni hi-gadan emin hu panyaggudan da di baluh ni puyek ni pan-ap-apuan tu.

⁶ Man-am-amleng ida etan tuun daka ilillingisin mengippahding ni pinhed Apu Dios niya daka ilillingisin ang-angen hu amnuan tu humman, tep ang-angen dalli.

⁷ Man-am-amleng ida etan tuun daka hehmeka edum da, tep hehmeken ida daman Apu Dios.

⁸ Man-am-amleng ida etan tuun kamengikkahakey ni nemnem dan mengippahding ni pinhed Apu Dios, tep hi-gadalli menangan ni hi-gatu.

⁹ Man-am-amleng ida etan tuun kamengippaptek ni linggepan ni edum dan tuu, tep ibbilang idallin Apu Dios ni u-ungnga tu.

¹⁰ Man-am-amleng ida etan tuun daka panlelehani kapehding ni edum dan tuun hi-gada tep ya daka pengippenahdingin pinhed Apu Dios, tep meippaptek idad nan-ap-apuan tu.

¹¹ Hi-gayuddan kapippihulan tuu, daka peliligasi niya daka iddedded-ekin bahul ni endi gaputu tep ya yuka pengu-unnudin hi-gak ey kayyaggud ali gahat yu. ¹² Pan-am-amleng kayu ey panggagaya kayu, tep iddawtan dakeyullin Apu Dios ni panyaggudan yud kabunyan. Nem-nem yu e ya kameippenahding ni hi-gayu ey neipenahding ida daman prophets ni nunman.

*Ya kamengullug ey heni dilag niya ahin
(Mark 9:50; Luke 14:34-35)*

¹³ Hi-gayun kamengullug ni hi-gak ey kayu kamei-ellig di ahin, tep ya ahin ey humman hu kamengippeyaggud ni tamtam ni kennen. Han-niman daman hi-gayu e hi-gayu kamengippeyaggud ni elaw idan tuu eyad puyek. Nem hedin na-kal hu tamtam ni ahin, man endi silbitu tep eleg mabalin ni pebangngad hu tamtam tu. Et humman hu, ya law pehding ey i-ibbeng et panggassigassinan ni tuu.

¹⁴ Kayu kamei-ellig di dilag e tuka bebnangi engeenet tep hi-gayu hu kapengi-ang-angin tuun kayyaggud ni elaw. Ya kayyaggud ni elaw yu ey kamei-ellig etan ni neimuttag ni bebley di tapew ni duntug e kameka-ang-ang. ¹⁵ Endi tuun tu integangan hu kengkeh et tu itlu, nem integangan tu et iha-dang tud ha-dangngan tu ma-lat mabnangan ni emin hu wadad bawang. ¹⁶ Henin hi-gayu e peang-ang yuddan tuu hu kayyaggud ni elaw yu e kamei-ellig ni dilag ma-lat ang-angen da hu kayyaggud ni yuka pehpehding et dayawen da hi Ametayu e hi Apu Dios di kabunyan.

Ya etan Tugun ni dinwat Moses nan hi Apu Dios

¹⁷ Entan tu nemnem e immali-ak di puyek ni an mengkal ni intugun Moses la et yadda eman prophets lan nunman. Eggak umlin mengkal ni intugutugun dan nunman, nem immali-ak ni an mengittuttuddun ustuh ni keibbellinan tu. ¹⁸ Dengel yuwak tep e-helek ni hi-gayu e ingganah ni nanengtu eya puyek et ya kabunyan, ey endin hekey hu an me-kal idan nunman ni Tugun Moses anin hakey ni ehel winu kulih ingganah um-amnun emin huyyan tugun. ¹⁹ Et mukun ya etan tuun eleg tu u-unnuda hu neikamkampun tugun et tuttudduan tudda dama etan edum tun tuun eleg mengu-unnud ni nunman ni tugun ey hi-gatulli hu kebababahan hu saad tud kabunyan. Nem ya tuun kamengu-unnud ni nunman ni tugun et ituttuddu tud edum tun tuu, ey eta-gey ali saad tud kabunyan. ²⁰ Et humman hu, nakka e-helan hi-gayu e hedin beken ni nehahhammad hu yuka pengu-unnud nan Apu Dios nem ya kapengu-unnud idan kamantuttuddun nunman e Tugun et yadda Pharisee, ey eleg mabalin ni mekihha-ad kayud nan-ap-apuan Apu Dios.

Ya kapambalinin bunget

²¹ Inamta yu hu neitugun idan tuun nunman ni kantun: Entan patey. Tep hedin umpatey ka ey mahapul ni mekastigu ka. ²² Nem e-helen kun hi-gayun nunya e beken law ni ebuh hu kaupatey ni mekastigu, nem anin ya etan tuun anggebehel tu edum tun tuu ey mahapul ni mekastigu.

Ya tuun mapihul ni edum tun tuu ey mahapul ni mekastigu, ey ya tuun iddutan tu edum tun tuu ey kastiguen nan Apu Dios di apuy. ²³⁻²⁴ Et humman hu, anin ni wada kayud Tempol ni kaman-appit nan Apu Dios ey ninemnem yun wada bahul yu, ey pambanggad kayu nid kadan etan ni tuun nambahulan yu et yu hudhuden humman ni nambahulan yu et han kayu umlin mengi-appit ni i-appit yud Tempol.

²⁵ Hedin wada nengidiklamuh ni hi-gayu, ey pakihummangan kayun hi-gatu ma-lat eleg dakeyu ilaw di huwet, tep pekullabut dakeyun huwet etan ni guwalyad kallabbuttan. ²⁶ E-helen kun hi-gayu e makulug ni hedin meikkellabut kayu, man mahapul ni pakatteklaen yu multa yu, anin ni hakey ni hepeng, ni han kayu neibukyay.

Ya kapengi-ebbekin ahwa

²⁷ Dingngel yu mewan eya tugun ni kantuy 'Entan tu iebek hu ahwa yu.' ²⁸ Nem e-helen kun hi-gayu e anin kaang-ang-angan ebuh ni tuu hu bii, nem wadad nemnem tu e pinhed tun i-ulig et heni tu damengu in-abek hu ahwa tu. ²⁹ Hedin ya wannan ni mateyu hu kaumhulun ni panliwwatan yu, ey heballi ukit yu et bekahen yu. Tep i-imman hu meukkit hakey ni mata nem ya an pellow Apu Dios ni emin hu annel yud apuy di impiernoh. ³⁰ Hedin ya wannan ni ngamay yu kaumhulun ni panliwwatan yu, ey heballi putul yu. Tep i-imman hu meputtul hu hakey ni ngamay yu nem ya an umlaw ni emin annel yud apuy di impiernoh.

*Ya peni-yanan ni ahwa
(Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)*

³¹ Wada mewan neitugun lan nunman e kantuy 'Hedin hi-yanen ni laki hu ahwa tu, ey mahapul ni wada mekapyan papil ni peni-yanan tu et pilmaan tu et idwat tu etan ni biin hi-yanen tu.' ³² Nem e-helen kun hi-gayu e ya lakin meniyen ni ahwatun eleg makiulig di edum ni laki ey mambekhul, tep hedin bintanen da humman ni bii ey heni in-abek tu ahwatu. Ey ya lakin memintan nunman ni bii ey heni dama in-abek tu ahwatu, tep nanengtun kaibbilang nan Apu Dios ni han-ahwadda etan bii et ya lakin neniyan ni hi-gatu.

Ya elaw ni kaissapatah

³³ Dingngel yu mewan eman neitugun nunman ni kantuy 'Entan tu keyat hu yuka issapatah. Mahapul ni peamnu yu hu yuka issapatah nan Apu Dios ni pehding yu.' ³⁴ Nem yan nunya, ey e-helen kun hi-gayu e entan pansapatah yu hedin wada e-helen yu. Entan tu isapatah di kabunyan tep yadman kapan-ap-apuin Apu Dios. ³⁵ Ey entan tu isapatah di puyek tep yadman hu heni kapengiddahyayin Apu Dios ni heli tu. Niya entan tu isapatah di Jerusalem tep humman bebley etan ni eta-gey ni Patul. ³⁶ Entan tu ehel hu 'Anin metteyyak' hedin wada issapatah yu, nem idinel yu hi Apu Dios, tep endi kabaelan yun an pambalin ni mablah winu andeket hu anin hakey ni bewek. ³⁷ Hedin wada e-helen yu, ey entan tu isapasapatah niya entan panlangkak yu. Hedin makulug, kaney 'Em.' Nem hedin

beken ni makulug, nealay kaney 'Eleg'. Entan tu edumin nalgem ni ehel, tep lawah. Ya linggeman ni ehel ni i-e-dum yud sapatah yu ey kamelpun Satanas.

*Ya meippanggep ni baleh
(Luke 6:29-30)*

³⁸ Dingngel yu et inamta yu hu tugun ni nunman ni kantuy 'Hedin kinulap ni tuu hakey ni matan edum tun tuu, ey mahapul ni kullapen dama hakey ni mata etan ni nambahul. Hedin ingkal ni tuu hakey ni ngipen ni edum tun tuu, ey mahapul ni e-kalen dama hakey ni ngipen etan ni nambahul.' ³⁹ Nem e-helen kun hi-gayu e yan nunya ey beken ni henin nunman, tep lawah hedin man-imbabaleh kayu. Hedin ampingen dakeyu, ey ihulug yu. ⁴⁰ Hedin wada mengiddiklamuh ni hi-gayu ma-lat pengal-an dan balwasi yu, edumi yu et idwat yu edum ni balwasi yu. ⁴¹ Hedin wada mengippepillit ni hi-gayun mengippepehhan ni kalga tu ingganah ni dewwan kilometroh, anin pahan yu ingganah di meikka-pat ni kilometroh. ⁴² Idwasi yu mangkekdew ni hi-gayu, ey pabenehi yudda umbaneh ni hi-gayu.

*Ya kamengullug ey mahapul ni pinheden tu hu buhul tu
(Luke 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Dingngel yu mewan etan tugun ni nunman ni kantuy 'Mahapul ni pinheden yudda edum yu, nem anggebe-hel yudda buhul yu.' ⁴⁴ Nem yan nunya ey e-helen kun hi-gayu e mahapul ni pinheden yudda buhul yu niya iddasalan

yudda tuun kamengippelilligat ni hi-gayu ⁴⁵ ma-lat peang-ang yu hu henin elaw nan Apu Dios e Ametayud kabunyan. Tep hi Apu Dios ey wineda tu hu petang ma-lat maptangan ni emin hu tuu, anin ni kayyaggud elaw da winu lawah. Tuka peelli hu udan ni penennum ni emin ni tuu anin ni limpiyuh nemnem da winu beken ni limpiyuh. ⁴⁶ Hedin ebuh ida etan tuun neminshed ni hi-gayun pinheden yu, man eleg dakeyu tetbalan Apu Dios tep anin yadda etan nepihul ni tuun kaman-emmung ni buwis et daka ippahding hanniman. ⁴⁷ Hedin ebuh ida etan gayyum yun peki-ungbal yu, ey heni kayu damengu etan idan eleg mengullug nan Apu Dios tep hanniman daka pehding. ⁴⁸ Mahapul ni kayyaggud ni peteg hu elaw yu, henin kakinayyaggud Ameyu e hi Apu Dios.”

6

Ya pemaddangan ni edum ni tuu

¹ “Helipat-i yu ma-lat beken ni ya penettebalan ni tuun hi-gayu hu pengippahdingan yun kayyaggud. Tep hedin huyya pengippahdingan yun kayyaggud, ey endilli panyaggudan yun iddawat Ametayu e hi Apu Dios di kabunyan.

² Et humman hu, hedin wada iddawat yuddan nangkewetwet, ey beken ni an peang-ang-ang di kedaklan ni tuu ma-lat tettebalen dakeyu e henin kapehding idan kapetpetbal ni tuud simbaan niyad keltad. Daka ippahding huyya tep ebuh ketbalan dan pinhed da. Nemnem yu huyya, tep yadda henin nunyan tuun kapetebbatebbal, ey endilli an iddawat Apu Dios ni hi-gada. Tep

dinwat da law ni emin hu gungunah da di nenettebalan ni tuun hi-gada. ³ Hedin um-idwat kayun pihhuh idan nangkewetwet, ey entan tu peamtan edum yu. ⁴ Tep anin ni eleg yu peamta et amtan Apu Dios et iddawtan dakeyun panyaggudan yu.

*Ya elaw ni neiptek ni pandasal
(Luke 11:2-4)*

⁵ Hedin mandasal kayun Apu Dios, ey entan tu iu-unnud di elaw ida etan ni kahinkukkullugi. Tep hedin mandasal ida, man pinhed dan um-ehneng di kesimsimbaan et yad mulkaduh malat ang-angen idan tuu. Makulug ni e-helen kun hi-gayu e endilli iddawat Apu Dios ni hi-gada tep ebuh ketettebalan dad tuun daka gangami. ⁶ Nem hedin ngun mandasal kayu, ey entan tu peam-amta, nem nealay himmegep kayud kuwaltuh yu, ey inlekbi yu et han kayu mandasal nan Ametayu e hi Apu Dios e eleg meang-ang. Endi edum ni an menang-ang ni hanniman ni pehding yu, nem ebuh hi Ametayun hi Apu Dios et iddawat tu hu panyaggudan yu.

⁷ Hedin mewan mandasal kayu, entan tu ipenidwan e-helen hu endi silbitu, henin kapehding idan tuun eleg mengullug nan Apu Dios. Kanda na-mu nem peamnun Apu Dios hu dasal da tep andukkey daka pandasal. ⁸ Entan tu iu-unnud di elaw da, tep hi Ama ey inamta tu ngu dedan hu mahapul yu et han yu ibega. ⁹ Heninnuy pandasal yu:

‘Ama Apu Dios di kabunyan, pinhed min medeyyaw ka ¹⁰ niya pinhed min hi-gam

hu man-ap-apu. Emin hu pinhed mun meippahding di puyek ni henin kamekap-kapyad kabunyan ey pinhed min meip-pahding law. ¹¹ Idwat mu anhan hu mahapul min kewa-wa-wa. ¹² Ey pesinsahim anhan hu liwat mi, henin pemessinsahan min nambahulan ni edum ni tuun hi-gami. ¹³ Ipaptek dakemi ma-lat eleg kami madinin manliwwat. Ey baddangi dakemi ma-lat eleg dakemi haulen nan Satanas ni mengippahding ni lawah.’ ”

¹⁴ Immehel mewan hi Jesus ey kantuy “Hedin liwwanen yu hu bahul ni tuun nambahul ni hi-gayu, ey liwwanen daman Apu Dios di kabunyan hu liwat yu. ¹⁵ Hedin eleg yu liwwana hu bahul etan ni nambahul ni hi-gayu, ey eleg dama liwwanan Apu Dios hu liwat yu.

Ya neiptek ni elaw ni tepel

¹⁶ Hedin ittetpelan yu hu pandasalan yun Apu Dios, ey entan tu peang-ang-ang di angha yu e kayu kamantetepel henin kapehpehding idan kapetebbatebbal. Tep hedin mantetpel ida, ey daka peang-ang-ang di angha dad katuutuu e wada intepelan da. Nem e-helen kun hi-gayu e negibbuh ni sinettebal idan tuu, et endilli law an iddawat Apu Dios ni hi-gada. ¹⁷ Nem hedin mantetpel kayu ngu, da-lupi yu angha yu niya hagu yu bewek yu, ¹⁸ ma-lat eleg meamta e wada intepelan yu. Tep anin ni endi mengamta, et amtan Ametayun hi Apu Dios e eleg meang-ang et iddawtan dakeyun panyaggudan yu.

*Ya makulug ni kinedangyan ni kamengullug ey wadad kabunyan
(Luke 12:33-34)*

¹⁹ Beken ni ya penepgulan yun dakel ni kinedangyan eyad puyek hu gagamgami yu. Tep ya kinedangyan eyad puyek ey dammutun e-puhen ni utut, ya bubuk, niya matekew. Ey meummah winu melessian hu pihhuh yu et metellak idallin emin. ²⁰ Nem ya gagamgami yu ey ya kinedangyan ni iddawat alin Apu Dios ni hi-gayud kabunyan ni eleg meummah niya eleg metellak. ²¹ Tep hedin attu kad-an ni kinedangyan ni tuu, ey yadman dama kad-an ni nemnem tu.

*Ya kapambalinin kayyaggud ni nemnem
(Luke 11:34-36)*

²² Ya mata hu kamei-ellig ni kamemnang ni nemnem ni tuu. Et humman hu, hedin nabnangan hu nemnem ni tuu, man kayyaggud dama elaw tu. ²³ Nem hedin engeenget hu nemnem ni tuu, man lawah dama hu elaw tu. Et humman hu, anggehemmek ni peteg hu tuun mehullulan hu kayyaggud ni nemnem tun lawah, tep me-ellig ni immen di engeenget ni peteg.

*Idinel tayu hi Apu Dios ni mengippaptek ni hi-gatsu ma-lat eleg itsu mandanag di hipan mahapul tayu
(Luke 16:13; 12:22-31)*

²⁴ Eleg mabalin ni unnuden ni tuu hu dewwan ap-apu. Tep eleg tu amta hedin hipan hi-gada

u-unnuden tu, et pinheden tu hakey, ey anggebhel tu hakey. Winu pihhulen tu hakey, ey peka-u-unnuden tu hakey. Henin pengu-unnudan nan Apu Dios e endi inna-nu yun mengu-unnud ni hi-gatu hedin ya kinedangyan hu gagamngaman yu.

²⁵ Et mukun nakka e-helan hi-gayu e beken ni ya kennen niya innumen, niya ibbalwasi hu ikakkaguh yud biyag yu. Nem mahapul ni nemnemen ni tuu hu hipa gaputun wada biyag tu. ²⁶ Nemnem yudda sisit. Eleg ida mantennem niya eleg ida man-enni. Niya endi alang da, nem kapengngan idan Apu Dios. Et nema-ma ngun hi-gayun tuu e e-etteng hu kapengibbillang Apu Dios ni hi-gayu nem yadda sisit. ²⁷ Hakey pay, kaw hedin umkakaguh kayu, man dammutun meduddukkey hu biyag yu anin ew ngun nekem-tang?

²⁸ Kele kayu kaumkakaguh ni pengellaan yun ibbalwasi yu? Nemnem yudda kedi hu hakhaklung di halun. Eleg ida mangngunu ey eleg ida man-ebbel ni balwasi da. ²⁹ Nem kakkayyaggud ang-ang da nem ya ang-ang ni nenginan balwasi lan Solomon e kedangyan ni peteg ni patul. ³⁰ Et humman hu, hedin hanniman kapemaptey Apu Dios idan habung ni wadan nunya, nem meep-puyan ni kabbuhhan, kaw beken ni nema-ma pemaptey tun hi-gayun tuu? Ey kele eleg kayu medinnel e ippaptey dakeyun Apu Dios? ³¹ Entan kakkaguh yu. Ey entan tu ibegabega hu 'Hipa kennen tayu? Hipa innumen tayu, niya hipa ibbalwasi tayu?' ³² Yadda kamengikakkaguh idan nunya ey yadda etan eleg mengullug nan Apu

Dios. Nem hedin hi-gayu, man wada hi Ameyu e hi Apu Dios ni nengamtaddan nunyan emin ni mahapul yu. ³³ Ya kumaddan hu pehebballi yun nemnemen ey ya keilla-kaman yud nan-ap-apuan Apu Dios niya pengippahdingan yun pinhed tun pehding yu et nanna-ud ni iddawat tun emin hu mahapul yu.

³⁴ Et humman hu, entan tu nenemnem hu ligat yullin edum ni aggew, ma-lat eleg mangkei-dum di ligat yun nunya. Tep endi damengu silbitun yu pengikakkaguhan ni ligat yullin edum ni aggew.

7

Ya neiptek ni elaw ni pengibbillang ni edum ni tuu
(*Luke 6:37-38, 41-42*)

¹ Entan tu pihul edum yun tuu et eleg kayu dama mapihul. ² Tep hedin nemahhig hu pemihhul yun edum yun tuu ey nemahhig dama kepihhulan yu. Ya pengibbillang yun edum yun tuu ey henin nunman dama pengibbillang Apu Dios ni hi-gayu.” ³⁻⁵ Indingpat nan Jesus di buta hu pengituttudduan tun pihul et kantuy “Eleg mabalin ni yu e-kalen hu butad matan edum yu hedin wada et-eteng ni butad mateyu. Mahapul ni e-kalen yu neibutad mateyun etteteng et han yu ekala butad matan edum yu. Maitek kayun peteg hedin wada butad mateyu ey kanyuy e-kalen yu butad matan edum yu. Pabukul yun

e-kalen butad mateyu et han yu ipatnan e-kalen hu butad matan edum yu. *

⁶ Entan tu ituttuddu elaw nan Apu Dios idan manghay ni tuun henidda netagal ni ahhu niya henidda killum, tep eleg da damengu u-unnuda. Ey eleg mabalin ni an mehullulan ni kayyaggud hu elaw dan heni elaw ni ahhu winu killum. Pampihhulen da kumedek niya ngi-ngi-ngian dakeyun ebuh.

*Mahapul ni eleg issiked ni mandasadasal
(Luke 11:9-13)*

⁷ Pandasadasal kayu ma-lat idwat Apu Dios hu pinhed yun ibbagan hi-gatu. Tep ya elaw ni pandasal ey heninnuy: Hedin tagan yu hamak ni sillak yu, ey lektattuy hemmaken yu. Hedin tagan yu tugtug di habyen ni baley, ey ibbeghulan dakeyu. ⁸ Tep ya tuun mambegga ey meidwatan. Ya tuun menemmak ni pinhed tu ey hemmaken tu. Ya tuun mantugtug di habyen ey meibbeghulan. ⁹ Ey endi hakey ni tuun ya batu hu tu iddawat, hedin mambegga u-ungnga tun sinapay, ¹⁰ niya endi tuun ya uleg hu tu iddawat ni u-ungnga tu, hedin mambeggan deleg. ¹¹ Hi-gayun tutu-u, ey lawah kayu, nem inamta yun um-idwat ni kayyaggud idan u-ungnga yu. Et nema-ma ngun Ameyun hi Apu Dios di kabunyan, tep iddawat tulli hu kayyaggud ni ibbageyu.

¹² Ya pinhed yun ippahding ni tuun hi-gayu ey humman et dama ipahding yun hi-gada. Huyya

* **7:3-5** 7:3-5 Ya pinhed tun e-helen huyya ey eleg mabalin ni yu ipaptek hu edum yud nambahulan tun angkepaw hedin eleg yu han-ipaptek ni e-kalen hu nela-med ni bahul yu.

keibbellinan ni tugun Moses et ya intuttuddu idan lan prophet ni nunman.

*Ya nelakah niya neligat ni elaw ni u-unnuden
(Luke 13:24)*

¹³⁻¹⁴ Ya kayyaggud ni elaw ni u-unnuden ma-lat maweda hu biyag ni endi pappeg tu, ey neligat ni peteg, et mukun ekket idan kamengu-unnud. Ya etan elaw ni linggeman ni beken ni kayyaggud ey nelakah ni u-unnuden et mukun dakel idan tuun kamengu-unnud idan nunman. Nem ya pam-balinan idan tuun mengu-unnud idan nunman ni linggeman ni elaw ey manhelheltap ali.

*Ya neidingpatan etan ni keyew niya etan lameh
tu
(Luke 6:43-44)*

¹⁵ Helipat-i yuddalli etan tuun kanday prophet idan Apu Dios tep heni kayyaggud hu daka peang-ang e henidda etan ni kalneroh ni maka-ayup, nem lawah ni peteg hu wadad nemnem da e henidda etan ni mabunget ni ahhu tep pinhed dan bahbahren etan kayyaggud ni neitugun ni hi-gayu. ¹⁶ Amtaen yuddalli huyyan tuu tep ya pehpehding dan lawah. Huyyalli penang-angan yun mangkaitek ida. Inamta yu e ya nangkah-bitan ni wakal ey endi da illameh ni grapes. Henin nunman alin hi-gada e eleg da hanggellan mengippahding ni kayyaggud. ¹⁷ Heni daman keyew e hedin kakkayyaggud kakyew tu, man kakkayyaggud dama illameh tu. Hedin lawah kakyew tu ey lawah dama illameh tu. ¹⁸ Eleg mabalin ni mebussingew illameh ni kayyaggud ni keyew ey eleg mabalin ni kayyaggud hu

illameh ni lawah ni keyew. ¹⁹ Yadda keyew ni lawah hu daka illameh ey humman ida melngeh et maitungu. ²⁰ Huyya neidingpatan idan kanday prophet ida, nem beken ida kaya. Em, amtaen yulli e maitek ida huyyan tuu tep lawah daka pehpehding.

*Yadda etan eleg mengamtan Jesus
(Luke 13:25-27)*

²¹ Beken ni emin hu tuun kamenghel e hi-gak hu Apu da ey ippaptek Apu Dios, tep ebuh ida etan kamengippahding ni pinhed Ama Apu Dios di kabunyan ni ippaptek tu. ²² Medettengan ali aggew ni penuwetan Apu Dios ni tuu, et dakel idalli menghel ni kanday 'Apu, inamta dakemin hi-gam, tep hi-gam nengidwat ni kabaelan min nengituttuddun ehel Apu Dios ni um-amnulli. Ey ing-ingkal midda dakel ni kameihhuklung ni dimonyoh ey impahding midda dakel ni miracle e kaketngain tuu gapuh ni kabaelan ni indawat mun hi-gami.' ²³ Humman hu kandallin hi-gak, nem kangkullin hi-gaday 'Eleg dakeyu amta. Pampenga-allaw kayun lawah hu tuka pehpehding!'

*Ya etan dewwan tuun kimmapyan baley
(Luke 6:47-49)*

²⁴ Ya tuun kamengngel ni hi-gak et ipahding tu nakka e-hela ey kamei-ellig etan di tuun nelaing ni nengapyan baley tu, tep imbehwat tud batu. ²⁵ Immali na-let ni pewek niya na-let ni udan et luma-pih dillud wangwang, et datngen tu kad-an etan ni baley, nem eleg metukkad

tep neihammad. ²⁶ Ya tuun kamengngel ni hi-gak, nem tuwak kakehninga, ey heni etan ni tuun linglinggem tu kapyan baley tu e impakdag tu tuun ni tukud di palnah. ²⁷ Immali na-let ni pewek niya na-let ni udan, et luma-pih hu dillud wangwang et datngen tu etan di baley ey netukkad et mekabbahbah.”

Ya kasina-gey ni saad Jesus

²⁸ Ginibbuh Jesus ni inhel huyya ey natngadda etan neamung ni tuun elaw ni tuka penuttuddu ²⁹ tep ka-ang-ang e et-eteng kelebengan tun mantuttuddu nem yadda kamantuttuddun Tugun Moses.

8

Ya nangkalan Jesus ni degeh etan ni tuun kamengmengpuh annel tu

(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

¹ Nandayyullid Jesus etan di duntug ey inunud idan dakel ni tuu. ² Entanni ey immali etan tuun kamengmengpuh annel tud kad-an Jesus et mandukkun di hinangga tu et kantuy “Apu, hedin pinhed mu, ekal mu anhan degeh ku tep amtak e dammutun e-kalen mu.”

³ Kinepan Jesus hu annel nunman ni kamandedgeh et kantuy “Pinhed ku. Na-kal kaya law huttan ni degeh mu.” Ey pinhakkeyey na-kal numan hu degeh tu. ⁴ Et kan Jesus ni hi-gatuy “Entan tu ehehel huyyan impahding kun hi-gam, nem panna-ud kan elaw di kad-an ni padi et mu peang-ang ni hi-gatu hu na-kalan ni degeh mu. Ey ka pan-appit nan Apu Dios, tep

humman hu intugun lan Moses ni nunman ma-
lat pengamtaan ni tutu-u e na-kal hu degeh mu.”

*Ya nangkalan Jesus ni degeh etan ni bega-en
etan ni sindalu
(Luke 7:1-10)*

⁵ Dimmateng hi Jesus di Capernaum ey wada
ap-apun hanggatut ni sindalu, e beken ni Jew.
Immolid kad-an Jesus et mampehemmehemmek
⁶ et kantuy “Apu, wada bega-en kun nedahuy
e nemahhig degeh tu et kaumbabaktad.” ⁷ Kan
Jesus ni hi-gatuy “Um-ali-ak et ekalen ku degeh
tu.” ⁸ Nem hinumang etan ni ap-apu et kantuy
“Apu, nakka umbaing ni hehgepan mud baley
mi. Anin ni muka ehelan ebuh et inamtak e
me-kal degeh tu. ⁹ Inamtak e wada kabaelan
ni ehel ni ap-apu, tep impeinghak ni mengu-
unnud ni ehel idan apuk, ey anin ni hi-gak
et hakeyyak daman ap-apun sindalu. Et hedin
kangkun sindaluk ey ‘Lakkay,’ ey kaumlaw. Ey
hedin kangkuy ‘Ikay,’ ey kaum-ali. Ey hedin
kangkun bega-en ku ey ‘Ipahding mu diyyay,’ ey
tuka ippahding.” *

¹⁰ Dingngel Jesus huyya ey natngan kapengul-
lug nunman ni ap-apu et kantuddan neamung
ni kamengu-unnud ey “Makulug eya e-helen kun
hi-gayu. Endi ni nak inang-ang ni henin nunya
hu tuka pengullug ni hi-gak eyad Israel. ¹¹ Dakel
idalli beken ni Jew ni melpud kebebbley eyad
puyek ni um-alid kapan-ap-apuin Apu Dios di

* **8:9** 8:9 Ya pinhed tun e-helen ey hedin han-ipahding nunman
ni tuu huyya, ey nema-ma-man Jesus e wada kabaelan tun
mengkal ni degeh ni bega-en nunman ni tuu, anin ni ebuh ehel
tu.

kabunyan et mekikkan idad Abraham, hi Isaac et hi Jacob. ¹² Nem dakel idalli Jews, e hi-gada-et umlaw di kabunyan, nem pellow idallin Apu Dios di engeenet et umnanginangih idalli niya ngellingellidihen dalli hu ngipen da tep nemahhig ligat diman.” ¹³ Et kan Jesus etan ni ap-apun sindaluy “Anemut ka. Na-kal degeh ni bega-en mu tep muka kulluga e wada kabaelan kun mengkal.” Ey tu-wangun na-kal hu degeh nunman ni bega-en ni nunman ni olas ni nanghelan Jesus.

Ya nampangalan Jesus ni degeh idan dakel ni tuu

(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)

¹⁴ Limmaw hi Jesus di baley Peter ey inangang tun kamandedgeh hi inan ahwan Peter e maetung ni peteg annel tu. ¹⁵ Kinapan Jesus ngamay tu et ma-kal atung ni annel tu, et uminah et an bumaddang ni mengippaptek ni mahapul di Jesus.

¹⁶ Kamangkehilleng ey nan-i-li dad kad-an Jesus hu dakel ni tuun nehuklungan ni dimonyoh. Ebuh ehel nan Jesus ey na-kal ida etan dimonyoh ni nangkeihuklung. Ing-ingkal tu dama degeh idan emin ni kamampangedeh. ¹⁷ Huyya nekapkapyan inamnuan ni inhel eman lan Isaiiah e prophet ni kantuy “Hi-gatu nangkal emin ni degeh tayu.”

Hedin itsu kamengullug nan Jesus, man mahapul ni hi-gatu hu u-unnuden tayu

(Luke 9:57-62)

¹⁸ Inang-ang Jesus e dakel ida nehalikub di kad-an tu, et kantuddan disipol tuy “Umlaw itsud demang ni baybay.” ¹⁹ Entanni ey immali etan kamantuttuddun tugun Moses di kad-an Jesus et kantun hi-gatuy “Mekillawwak ni hi-gam, anin attu lawwam.”

²⁰ Kan Jesus ni hi-gatuy “Yadda animal di muyung ey wada daka panha-adi. Yadda sisit ey wada buya da, nem hedin hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu, man endi panha-adan ku.” ²¹ Wada pay hakey ni tuun pinhed tun mekillaw nan Jesus, nem kantuy “Apu, mambangngaddak nid baley et nak ikulung hi ama.” † ²² Nem kan Jesus ni hi-gatuy “Pakilaw kan hi-gak, ngenamung ida eleg mengullug ni mengikkullung ni edum dan netey.”

*Ya nengipesikdan Jesus ni pewek di baybay
(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)*

²³ Yan hinggepan Jesus di bangka, ey nekihgep ida disipol tu. ²⁴ Kamenglaw etan bangka ey nekekemtang ey pimmewek ni na-let di baybay et kamangkepnu bangkan danum. Neugip hi Jesus, ²⁵ nem limmaw ida etan edum tud kad-an tu et bangunen da. Kanday “Apu, baddang ka tep ay melsing itsu!” ²⁶ Kan Jesus ni hi-gaday “Kele kayu kaumtatakut? Tam eleg kayu medinnel ni hi-gak!” Imminah et pasiked tu etan pewek niya dalluyun ey nesiked ida.

† **8:21** 8:21 Ya aman nunyan tuu ey eleg ni matey. Nem ya keibbellinan ni inhel etan ni tuu ey entanni et ipaptek tu ni hi ametu ingganah mettey.

²⁷ Natngadda hu disipol tu et kanday “Hipa namu ingkatuun nunyan tuu? Kele kau-unnudan dibdib et ya dalluyun hu ehel tu?” ‡

Ya nangkalan Jesus ni dimonyoh ni neihuklung etan di dewwan tuu
(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

²⁸ Yan dintengan di Jesus di ba-hil ni baybay di bebley idan iGadarene, ey hinipngat tudda dewwan lakin nalpud kullungngan. Nehuklungan idan dimonyoh et nemahhig e anggetakkut ida, et mukun endi hakey ni kamengittuled ni mengidlan di kad-an da. ²⁹ Inang-ang da hi Jesus ey inlet da ehel da e kanday “Hi-gam e U-ungngan Apu Dios, hipa pehding mun hi-gami? Entan dakemi ni anhan kastigu ingganah kedettengan ni aggew ni kehuwetan mi.”

³⁰ Neipapaddih ni nunman ni wadadda dakel ni killum ni kamanhubhub etan di duntug ³¹ et mampehemmehemmek ida etan dimonyoh nan Jesus et kanday “Hedin e-kalen dakemi, palaw dakemidda eman di killum et hi-gada hu mi keihhuklungan.” ³² Kan nan Jesus ni hi-gaday “Lakkayuy.” Et lumaw ida et maihuklung idad killum. Ey bimmesik humman idan killum di nansigging ni duntug et yumepah idad baybay et mangkalsing ida. ³³ Yadda kamampaptek idan nunman ni killum ey bimmesik idad bebley et da ehlen ni emin hu neipahding etan idan tuun nehuklungan ni dimonyoh. ³⁴ Et yadda etan tutu-ud bebley ey limmaw idad kad-an Jesus, et

‡ 8:27 8:27 [26-27] Psalm 65:7

mampehemhemmek idan hi-gatu ma-lat hi-yanen tu humman ni bebley da.

9

*Ya nangkalan Jesus ni dahuy etan ni tuu
(Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)*

¹ Hi Jesus et yadda disipol tu ey nambangkadda et umenamut idad bebley dad ba-hil etan ni bay-bay. ² Entanni ey wada in-alidan tuun nedahuy e kaumbabaktad. Inang-ang Jesus e wada hu daka pengullug, et kantun etan ni nedahuy ey “Agik, entan kadenagim tep pinesinsahan ku liwat mu.” ³ Wadadda edum ni kamantuttuddun Tugun Moses e kaddad nemnem day “Hipa ni-ngangu huyyan tuun tuka la-pahi hi Apu Dios?” ⁴ Nem inamtan Jesus hu wadad nemnem da et kantuy “Kele hanniman hu yuka pannemnem e lawah? ⁵ Hipa nelallakkah? Ya kaney ‘Nepesinsahan hu liwat mu,’ winu ‘Inah ka! Alam hu ayyud mu et umenamut ka?’ ⁶ Nem imay et peang-ang kun hi-gayu e hi-gak e Pengulwan emin ni tuu ey wada kelebengak eyad puyek ni memessinsah ni liwat.” * Inhanggan Jesus etan ni nedahuy et kantuy “Inah ka! Alam hu ayyud mu et umenamut ka.” ⁷ Ey imminah tu-wangu etan tuu et lumaw.

* **9:6** 9:6 [5-6] Hedin yadda Jews ey inamta da e hi Apu Dios ni ebuh hu kamengkal ni liwat. Ey inamta da e hi Apu Dios ni ebuh hu kamengkal ni degeh. Et humman hu, yan nengipeyaggudan Jesus etan ni tuun nedahuy ey impeang-ang tu mewan e wada kabaelan tun mengkal ni liwat, henin nan Apu Dios. Huyya nengipeang-angan Jesus ni kinaDios tu.

⁸ Yadda etan tutu-un nenang-ang nunya ey simmakut ida et dayawen da hi Apu Dios, tep indawat tun tuu huyyan kabaelan.

*Ya nengaygan Jesus nan Matthew
(Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)*

⁹ Hini-yan Jesus humman ni bebley et kamenglaw di lawwan tu ey inang-ang tu hi Matthew e kaman-emmung ni buwis ni yim-mudung di upisinah tu. Kan Jesus ni hi-gatuy “Pakilaw kan hi-gak.” Ey pinhakkeyey imminah hi Matthew et makilaw nan Jesus.

¹⁰ Yan kapengngannin Jesus di baley di Matthew, ey immali dakel ni kaman-emmung ni buwis niyadda edum dan neliwtan ni tuu, et makikan idan Jesus et yadda disipol tu. ¹¹ Inang-ang idan edum ni pharisee huyya ey kandaddan disipol tu ey “Kele kamekikkan hu apu yuddan kaman-emmung ni buwis niyadda edum dan neliwtan?” ¹²⁻¹³ Dingngel Jesus hu inhel da et kantuy “Ya kamandedgeh hu kamanheppul ni doktor, beken ida etan ni tuun endi degeh da. Heni daman hi-gak e immali-ak ma-lat peyaggud kudda neliwtan. Eggak ida baddangi tuun kamenghel ni endi liwat da. Nem hedin hi-gayu ngu, man mahapul ni amtaen yu pehding yun umhehmek tep impatudek Apu Dios e kantuy ‘Ya hemek yun edum yu hu pinhed ku, beken idan yuka i-appit.’ ”

*Ya meippanggep ni tepel
(Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)*

¹⁴ Immalidda disipol John di kad-an Jesus et kandan hi-gatuy “Kele hedin hi-gami et yadda

Pharisee, man hin-addum ni kami kamantetpel, nem yadda disipol mu ey endin hekey daka pantetpeli?”

¹⁵ Hinumang Jesus et kantuy “Kaw ida kaman-tetpel hu gagayyum ni lakin mangkasal? Eleg, tep wada etan gayyum dan lakin manhehngel. Nem hedin wada memettey etan ni nanhenget, ey yan nunman ali law pantetpelan idan gayyum tu. Yadda disipol ku ey heni gayyum ni man-hehngel tep yan nunyan wada-ak di kad-an da ey eleg ida mantetpel, nem hedin endi-ak ali law di kad-an da, ey mantetpel ida tep ya pannemnem dan hi-gak.”

¹⁶ Intuttuddun Jesus hu pengamtaan dan eleg mabalin ni i-e-dum da hu elaw tud elaw dan nebayag et kantuy “Endi tuun tu ittuftup hu baluh ni luput di daan ni balwasi, tep hedin hanniman, ey umkayhen etan baluh ni ittuftup tu et mekyub etan balwasi et mema-man mebi-ki. ¹⁷ Hanniman dama e endi tuun tu ihha-ad hu pakekapyan meinum di kimmelhin katat ni ha-addan ni meinum tep eleg meinnat. Et hedin um-atung hu meinum, ey mebeghi etan katat ni ha-addan et umkawah hu meinnun. Mukun ya pakekapyan meinum, ey mahapul ni yad pakekapyan katat hu pengihha-adan.”

Ya nenagwan Jesus etan ni netey ni u-unggan Jairo

(Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)

¹⁸ Kapan-e-helan Jesus huyyaddan edum tu ey immali hakey ni ap-apun Jew. Nandukkun

di hinanggan Jesus et kantuy “Pakattey ni u-ungngak ni bii. Ikay anhan et mu kap-en et tumegu.”

¹⁹ Inebulut Jesus et unuden tu etan ap-apu ey neikuyug ida etan disipol tu. ²⁰ Ida kamandad-dallan ey wada etan hakey ni biin hampulut dewwan toon hu nelabah ey eleg mesikked hu kuheyaw ni kamelpud annel tu. Hinnup tu hi Jesus di benneggan tu et kap-en tu gilig ni balwasi tu, ²¹ tep kantud nemnem tuy “Anin ni nakka kap-an ebuh hu gilig ni balwasi tu et mekal degeh ku.” ²² Nanwingi hi Jesus ey inang-ang tu etan bii et kantuy “Agik, na-kal law huttan ni degeh mu tep ya muka pengullug ni hi-gak.” Ey pinhakkeyey na-kal degeh tu.

²³ Yan dintengan dad baley Jairo e ap-apun Jew, ey inang-ang da e ida kaumlelemyung etan ida tutu-u niya kanengih ida tep netey etan u-ungngan Jairo. ²⁴ Kan Jesus ni hi-gaday “Ehep kayun emin. Eleg matey etan u-ungnga, neugip ni ebuh.” Nem daka ngi-ngi-ngii hi Jesus. ²⁵ Immehep ida et humgep hi Jesus di kuwaltuh etan ni biin u-ungngan kandan netey et tengeden tu ngamay tu, ey pinhakkeyey netagwan. ²⁶ Nandingngel di kebebbley diman huyyan impahding Jesus.

Ya nangkalan Jesus ni kulap ida etan ni dewwan tuu

²⁷ Hini-yan Jesus humman ni bebley et kamenglaw ey neiunud ida etan dewwan tuun nekulap. Inlet da ehel da et kanday “Hanat nan David, hemek dakemi anhan!” ²⁸ Inunud da

hi Jesus di baley ni hinggepan tu, et kan tun hi-gaday “Kaw yuka kulluga e wada kabaelan kun mengkal ni kulap yu?” Kanday “Em. Mika kulluga.” ²⁹ Et kapaen Jesus mateda et kantuy “Neipahding hu pinhed yu tep ya yuka pengullug.” ³⁰ Ejuh humman ey na-kal kulap da et han-ang-ang da law. Sinugun idan Jesus et kantuy “Entan tu eheehel idan tuu huyya.” ³¹ Nem limmaw ida kumedek et da pan-ehelen di kebebbley humman ni impahding nan Jesus.

Ya nangkalan Jesus ni ngangan etan ni tuu

³² Ida kamenglaw humman ni tuu ey indateng dad kad-an Jesus hu nginengan dimonyoh ni kameihhuklung. ³³ Ingkal Jesus hu neihuklung ni hi-gatun dimonyoh ey kaum-ehel law. Natngadda tuu et kanday “Endi tayu inang-ang ni hanneyan an neipahding ni nunman eyad bebley tayud Israel.” ³⁴ Nem kan idan Pharisee ey “Ya ap-apun dimonyoh e hi Satanas hu nengidwat ni kabaelan Jesus ni mengkal ni kameihhuklung.”

Ya et-eteng ni hemek Jesus idan tuu

³⁵ Limmaw hi Jesus di kebebbley ni an mantuttuddud kesimbasiwaan idan Jews. Intuttuddu tu meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios niya ing-ingkal tu dakel ni nambakbaklang ni degeh idan tuu. ³⁶ Kahehhemekan Jesus ida etan tuun kameemmuemung, tep dakel daka kakkaguhi ey endi kabaelan da. Henidda kalneroh ni inway ni kamengippattul ni hi-gada et mukun anggehemekek ida. ³⁷ Kan Jesus idan disipol tuy “Dakel ida tuun neminhed ni mengullug ni hi-gak, nem kulang ida umlaw ni

an mantuttuddun hi-gada. Kamei-ellig di dakel enni, nem hahhakkey ida tuun man-enni. ³⁸ Et humman hu, pandasal kayun Apu Dios ma-lat umitu-dak ni edum ni an mantuttuddu e hi-gada hu neieligan idan man-enni, tep hi-gatu hu kam payew.”

10

*Yadda etan Hampulut dewwan disipol Jesus
(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)*

¹ Ineyagan Jesus ida Hampulut dewwan disipol tu et idwatan tuddan kabaelan dan mengkal ni dimonyoh ni kameihhuklung. Ey indawat tun hi-gada kabaelan dan mengkal ni dakel ni nambakbaklang ni degeh. ²⁻⁴ Ya ngadan idan nunman ni Hampulut dewwan disipol Jesus ey hi Simon, e Peter hu hakey ni ngadan tu, hi agitu e hi Andrew, yadda etan u-ungngan Sebedi e di James nan John, hi Philip, hi Bartolomew, hi Tomas, hi Matthew, e ya ngunu tun nunman ey kaman-emmung ni buwis, hi James e u-ungngan Alphaeus, hi Thaddaeus, hi Simon e Zealot, * et hi Judas Iscariot e nengihdul nan Jesus.

*Ya nengitu-dakan Jesus ida etan ni Hampulut dewwan disipol tu
(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)*

⁵ Sinugun Jesus ida huyyan disipol tu et han tudda itu-dak. Kantun hi-gaday “Entan elaw yud bebley idan beken ni Jews et yad kebebbebley di

* **10:2-4** 10:2-4 Huyyan Zealot ey hakey ni grupuh ni tuun eleg meminhed ni mengu-unnud ni gubilnun Rome.

Samaria. ⁶ Nem elaw kayud kebebbley idan edum tayun Jews e helag nan Israel, tep eleg da amta hu makulug ni elaw nan Apu Dios e henidda netalak ni kalneroh. ⁷ Ituttuddu yun hi-gada e immali law hu intu-dak nan Apu Dios ni man-ap-apu. ⁸ Ekal yu degeh da, tagu yudda nangketey, ekal yu degeh idan kamengmengpuh annel da niya ekal yudda dimonyoh ni kameih-huklung ni tuu. Eleg pebeyyad Apu Dios huyyan kabaelan ni indawat tun hi-gayu, et humman hu, entan tu pabeyad hu pehdng yuddan tuu. ⁹ Entan pambalun yun pihhuh, ¹⁰ niya entan pan-akbut yu. Entan alan balwasi niya patut ni panhullulan yu, ey anin entan panhulkud yu. Ngenamung ida hu tuun baddangan yun umhemek ni hi-gayu.

¹¹ Hedin dimmateng kayud hakey ni bebley, ey hamak yu hu neminhed ni mengeyyag ni hi-gayu. Pakiha-ad kayun hi-gada ingganah peniyanan yun nunman e bebley. ¹² Hedin wada hehgepan yun baley, man kanyuy 'Melinggep kayu kaya.' ¹³ Ey hedin pehgep dakeyun kambaley, man um-amnun pelinggep nan Apu Dios etan kambaley. Nem hedin ihhingal dakeyu ey nanna-ud ni eleg ida pelinggep nan Apu Dios. Humman ni linggep ni kamelpun hi-gatun heni yu illaw ni hi-gada ey mannenneng ni hi-gayu. ¹⁴ Hedin hi-yanen yu etan bebley ni dakeyu kaihhingal, ey pukpuki yu hu dep-ul di dapan yu et penang-angan dan nanliwat ida tep ya dakeyu kapengihhingali. ¹⁵ E-helen kun hi-gayu e yallin aggew ni penuwetan Apu Dios ni tuud puyek, ey makulug ni i-imman ali hu

kastiguddan nekalliwtan ni tutu-ud Sodom et yad Gomorrah nem ya kastiguddallin tutu-ud bebley ni mengihhingngal ni hi-gayu.

*Ya panleleghanan idallin kamengullug
(Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)*

¹⁶ Dengel yuwak, tep yad pengittu-dakan kun hi-gayun yu pengituttudduan ni elaw ku, ey heni kayu kalneroh ni an mei-dum di mangkabunget ni ahhud muyung. Et humman hu, mahapul ni pekahhellipat-an yu e heni kayu uleg e tuka pekahhellipat-i ma-lat eleg matey. Mahapul mewan ni endin hekey hu yu nemnemen ni lawah e heni kayun paluma. † ¹⁷ Helipat-i yu tep wadaddalli mengippadpap ni hi-gayu et idiklamuh dakeyu niya pambe-igen dakeyud simbaan da. ¹⁸ Ey illaw dakeyud hinangngab idan governor niyad hinanggan edum ni ap-apu tep ya yuka pengullug ni hi-gak. Et yan nunman ali hu pengippeamtaan yun elaw kun hi-gada et yadda Gentiles. ¹⁹ Hedin medettengan hu panhumalyaan dan hi-gayu, ey ebuh kakkaguh yu, tep hi Apu Dios hu mengittuddun ihhumang yu et ya elaw ni penummang yu. ²⁰ Em, ebuh kakkaguh yu, tep ngenamung hu Ispirituh Ameyu e hi Apu Dios ni mengippeheppit ni hi-gayu.

²¹ Mampapatey idalli tutu-u. Anin idallin han-aaggi et ya han-aamma et mampapatey ida. Pepettey ni u-ungnga tu hu a-ammed tu niya pepettey ni a-ammed tu hu u-ungnga tu. ²² Anggebe-hel dakeyullin dakel ni tuu tep ya

† **10:16** 10:16 Luke 10:3.

yuka pengullugin hi-gak. Nem ya tuun mengitultuluy ni mengullug ni hi-gak ingganah ni kegibbuhan tuddalli huyyan ligat ey mehella kniban. ²³ Hedin peellehanan dakeyud hakey ni bebley, ey besik kayud edum ni bebley. E-helen kun hi-gayu e eleg yulli gibbuha ngunu yud kebebbley eyad bebley tayud Israel, ey immaliak e Pengulwan ni emin ni tuu.

²⁴ Ya kaman-eddal ey beken ni eta-ta-gey nem ya mittuduh tu. Ya bega-en ey beken ni eta-ta-gey nem ya apu tu. ²⁵ Heni daman hi-gayu et hi-gak tep yadda edum ni tuu ey pinihul da-ak e Ap-apu yu et ingadnan da-ak ni hi Satanas e ap-apun emin ni lawah. Nema-man hi-gayu tep kadwa dakeyu et pihhulen dakeyu dama.

Ya tekkutan tayu ey ya panliwwatan tayun Apu Dios
(Luke 12:2-7)

²⁶ Nem entan takut yun hi-gada. Ya kaipahding ni tuud neha-ninan ey meamtalli. Tep emin hu eleg meamtan nunya ey meamtallin edum ni aggew. ²⁷ Ya nakka ituttuddun hi-gayun nunya, ey mahapul ni pampeamta yullin hakey ni aggew et dengelen alin dakel ni tuu. ²⁸ Entan tu takusidda hu memettye ni hi-gayu tep anin petteyen da annel yu et eleg mabalin ni wada da pehding ni linnaweyu. Heballi kumaddan hi Apu Dios tekkutan yu tep hedin petteyen dakeyu, dammutun pellow dakeyud impierno e kalawwin kamekastigu. ²⁹ Anin ya pippiwweng e kagedwah ni hepeng ni ebuh hu bayad tu, et eleg mabalin ni an mettey hedin eleg i-abulut Ameyu

e hi Apu Dios. ³⁰ Et nema-ma ngun hi-gayu, tep dakeyu kapaka-ikkaguh nan Apu Dios, tep anin ni bewek yu et amta tu bilang tu. ³¹ Et humman hu, entan takut yu tep nebalol kayun peteg ni hi-gatu nem yadda pippiwweng.

Mahapul ni eleg itsu umbaing ni mengippeam-tan itsu kamengullug nan Jesus
(Luke 12:8-9)

³² Hedin ya tuun menghel ni edum tun tuun tuwak kakulluga ey ebbuluten kulli damad kad-an nan Ama e hi Apu Dios di kabunyan. ³³ Nem hedin ya etan tuun menghel di edum tun tuu e eleg tuwak kulluga ey eggak ali dama ebbulutad kad-an nan Ama di kabunyan.

Megennadwaddalli tuu tep hi Jesus
(Luke 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Entan tu nemnem e immali-ak di puyek ni mengippelinggep ni emin ni tuu, tep ya kakulugan tu ey dakel idalli man-imbabalaw tep hi-gak. ³⁵ Anin idan han-ama, yadda han-ina, niyadda nan-aapu et mambabakal ida tep umhulun ni hi-gak. ³⁶ Ya pekibbuhhul ni hakey ni tuu ey yadda ngu pamilyah tu.

³⁷ Ya tuun e-etteng impeminhed tun a-ammed tu winu u-ungnga tu nem ya impeminhed tun hi-gak ey beken humman ni meingngadnan ni kamengu-unnud ni hi-gak. ³⁸ Hedin pinhed yun mengu-unnud ni elaw ku, mahapul ni u-unnuden yuwak anin ni umhulun ni panligligatan yu. Hedin eleg yu pehding huyya, man eleg kayu meibbillang ni kamengullug ni hi-gak.

³⁹ Ya tuun ebuh annel tu niya biyag tud puyek ni

tuka nenemnema ey endi gun-uden tu, tep hedini mettey, endi biyag tud kad-an Apu Dios. Nem ya tuun mengihhikkal ni ligat tun tuka pengullugin hi-gak, tep pinhed tun wadalli biyag tun endi pappeg tu, ey makulug ni meidwatan ni nunman ni biyag.

*Ya panyaggudan ni dewwatan tayu
(Mark 9:41)*

⁴⁰ Yadda tuun mengebbulut ni hi-gayu ey ebbuluten da-ak dama. Ey ya tuun mengebbulut ni hi-gak ey ebbuluten tu dama etan nengitu-dak ni hi-gak. ⁴¹ Yadda tuun mengebbulut ni prophet Apu Dios ey iddawtan tudda daman henin iddawwat tuddan prophet tu. Niyadda etan tuun ebbuluten da hu tuun kayyaggud, ey iddawtan idan Apu Dios ni henin iddawwat tuddan tuun kayyaggud. ⁴² Ya tuun peinnuman tun anin ni hambasuh ni danum etan ida nebabah ni tuun kamengunnud ni hi-gak, tep ya daka pengu-unnudin hi-gak, ey iddawtan idan Apu Dios ni panyaggudan da.”

11

*Ya nenu-dakan John ni disipol tud kad-an Jesus
(Luke 7:18-35)*

¹ Ginibbuh nan Jesus ni intuttudduddan disipol tu huyya et lumaw di edum ni bebley di diman Galilee ni an mantuttuddu.

² Yan nunman ey wada hi John e kamemenyag di kallabbuttan, nem dingngel tu impahpahding nan Jesus et itu-dak tu dewwan disipol tud kad-an tu. ³ Limmaw ida et kandan Jesus ey “Kaw

hi-gam hu inhel lan Apu Dios ni um-ali, winu wada hin-appil ni hehgeden mi?" ⁴⁻⁵ Kan Jesus ni hi-gaday "Kaibanggad kayud kad-an John et yu ehelen ni hi-gatu eyadda yuka deddengngela niya yuka ang-ang-anga, e ida law kaum-ang-ang hu nangkekulap, ida kaumdalan hu nepiday, ey ida kaumdedngel law hu netuleng, nakal law hu degeh idan kamengmengpuh annel da, netagwan ida nangketey niya kamangkeitut-tudduddan newetwet hu et-eteng ni impeminhed Apu Dios ni hi-gada. ⁶ Ey ehel yun John e um-amleng hu tuun pannananeng tun ingganah hu tuka pengullug ni hi-gak."

⁷ Limmaw ida la etan disipol nan John ey kan Jesus ida etan ni neamung ey "Hipa ninemnem yun an ang-angen eman ni linawwan yud desert di kad-an John? Kaw ya etan tuun endi tunung ni nemnem tu e henin elkat ni kapellupelluyan dibdib ni ebuh? ⁸ Winu ya tuun nambalwasin nekangngina? Beken, tep ya kamambalwasin nekangngina ey wadad baley ni patul, eleg umlaw di desert. ⁹ Inamtak et ya pinhed yun an ang-angen ey ya prophet, et makulug ni humman ni yu inang-ang ey humman keta-ta-geyyan ni prophet e hi John ngadan tu. ¹⁰ Tep wada dedan neitudek ni meippanggep ni hi-gatu e kantuy 'Hi-gak e hi Apu Dios ey pemengnguluk eya mengituttuddun meippanggep ni hi-gam et han ka dateng.' "

¹¹ Intu-man nan Jesus et kantuy "Pinili dedan Apu Dios hi John ni keta-ta-geyyan ni emin ni tuu. Nem ya etan kebababahan di nan-ap-apan Apu Dios ey eta-ta-gey nem hi-gatu.

¹² Neilepun eman ni nantuttudduan nan John ingganah nunya, ey ihik ida tuun mei-dum di nan-ap-apuan nan Apu Dios. ¹³ Emin idela prophets nunman et yadda nantuttuddun Tugun Moses ey intenuttuddu da meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios ingganah eman ni kawedan John. ¹⁴ Gullat ni yuka kulluga humman ni intenuttuddu da, ey inamta yu e hi John etan kan idan prophets ni um-ali tep hi-gatu etan immalin heni hi Elijah la hu elaw tu. ¹⁵ Hedin et inewatan yu law, ey kulug yu huyyan in-inhel dan hi-gayu.

¹⁶ Hipa na-mu pengi-inggehan kun elaw yun tutu-un nunya? Heni kayuddan etan ni u-unggan kamampan-a-ayyam di mulkaduh. Yadda etan edum ey kandaddan edum day ¹⁷ 'Nanggangganga kamin pan-am-amlengan, nem eleg kayu meneyyaw. Ey impatna mi mewan ni mengia-appah ni kalemyungi, nem eleg kayu umlemyung.' Heni kayuddan nunyan u-ungnga, tep endi maptek ni pinhed yu. Eleg yuwak u-unnuda niya eleg yu dama u-unnuda hi John. ¹⁸ Tep immali hi John e kamemenyag ey nakneng tuka kenna niya eleg um-inum ni kaumbuteng, nem kanyuy 'Wada dimonyoh ni neihuklung ni hi-gatu.' ¹⁹ Ey immali-ak e Pengulwan ni emin ni tuu et nakka menggan niya nakka menginum ni meinum ey kanyuy nadmuttak, nakka mambutteng, niya nakka mekieddueddum idan kaman-emma ni buwis niyadda edum ni neliwtan.

Nem neihla kayu tep yadda tuun nengu-unnud ni elaw John et ya elaw ku ey hi-gada hu kei-angan ni kakinayyaggud ni elaw Apu Dios niya

kalinaing tu.”

*Ya kastiguddallin tuud kebebbebley ni eleg
mengullug nan Jesus*

(Luke 10:13-15)

²⁰ Peteg hu bunget Jesus ida etan ni katuutuud kebebbebley ni nengipeenang-angan tun miracle, tep eleg ida mantuttuyyun liwat da. ²¹ Et kantun hi-gaday “Anggehembek kayun iKorasin niya iBetsaida, tep nanna-ud ni mekastigu kayu, tep anin ni inenang-ang yudda miracle, et eleg kayu mantuttuyyun liwat yu. Yadda la tuud Tyre et yad Sidon ey nemahhig liwat da, nem gullat ni inang-ang dadda miracle ni inenang-ang yu et nanna-ud ni nantuttuyyu idan liwat dan dagah et mambalwasiddan nebi-bi-ki niya nandep-ulan da annel dan pengippeang-angan dan nantuttuyyuddan liwat da. ²² Et humman hu, nemahhig ali kastigu yu nem yadda la eman tutu-ud Tyre niyad Sidon. ²³ Hi-gayun iCapernaum ey kanyu na-mu ngu nem metbal kayud kad-an Apu Dios, nem eleg, tep pellow dakeyullid impiernoh. Tep gullat ni inang-ang idan tuud Sodom hu miracle ni inenang-ang yu, ey nantuttuyyu ida-et eleg et bahbahen Apu Dios bebley da et nanengtun nunya. ²⁴ E-helen kun hi-gayu e yallin panhuwetan Apu Dios ni tuu ey nemahhig ali kastigu yu nem ya kastiguddan tuu lad Sodom e nemahhig liwat da.”

Ya nandasalan Jesus

(Luke 10:21-22)

²⁵ Entanni ey nandasal hi Jesus e kantuy “Ama e Ap-apud kabunyan niyad puyek, nakka

mansalamat ni hi-gam, tep eleg mu peamta elaw muddan nan-adal niyadda nelaing, nem impeamtam idan eleg man-adal niyadda beken ni nelaing. ²⁶ Humman e Ama hu neipahding tep humman pinhed mu.”

²⁷ Kan tu mewan ey “Indawat Ama hu saad kun man-ap-apun emin. Hi-gatun ebuh hu nekangngamtan hi-gak niya endi edum ni nekangngamtan Ama, nem hi-gak ni ebuh niyadda pinhed kun pengippeamtaan ni hi-gatu.

²⁸ Hi-gayudda etan ni kamelilligasid biyag tu, ey hi-gak idinel yu et baddangan dakeyu.

²⁹ Kulug yuwak et u-unnuden yuwak ma-lat wada inna-nu tun pengeddalan yun elaw ku. Hi-gak ey neanussak niya mahmekkak et mukun dakeyu kahehmeka. ³⁰ Eleg kayu meliggasin mengu-unnud ni elaw ku hedin kullugen yuwak tep baddangan dakeyun hi-gak et melinggep nemnem yu.”

12

Intuttuddun Jesus hu meippanggep ni aggew ni Sabaduh

(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

¹ Hakey ni Sabaduh, ey nandalan hi Jesus di payew. Neupadda etan disipol tu et pumas-ing idan pagey et kukkussimen da et kanen da.

² Inang-ang idan Pharisee et kandan Jesus ey “Ang-ang mudda kedi eya disipol mu, kele ida kamema-sing ni pagey ey pi-yew tep Sabaduh?”

³⁻⁴ Nem hinumang Jesus et kantuy “Kaw eleg yu bidbiden etan neitudek ni impahding David

eman ni neupaan tu et yadda etan edum tun binsikan da tep ya buhul da? Endi da pengellaan ni kenen da ey neupaddan peteg et humgep hi David di Tabernacle e baley Apu Dios, et tu alen etan sinapay ey pi-yew ni pengngan-nan ni linggeman ni tuu, tep ebuh hu padin kamengngan ni nunman. * ⁵ Ey kaw eleg yu bidbiden di Tugun Moses e yadda padi ey ida kamangngunnud Tempol anin ni Sabaduh? Nem eleg ibbilang nan Apu Dios ni liwat da humman, tep humman hu ngunu da. ⁶ Ya eya ngunuk ey kedukdul ni peteg nem ya ngunuddan padid Tempol. Ey kele kanyuy neliwtan ida eya disipol ku? ⁷ Wada etan impatudek nan Apu Dios ni kantuy 'Hi-gak e hi Apu Dios ey ya hemek yun edum yun tuu hu nakka gangami, beken etan idan yuka i-enappit ni hi-gak.' Gullat ni yuka ewwasi huyyan inhel Apu Dios, et eleg yu penghel ey nanliwat ida etan disipol ku. ⁸ Tep hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu hu kamengippanghel ni hipan kamepi-yew, niya hipa eleg mepi-yew ni Sabaduh e kamengillin ni aggew."

*Ya etan tuun negikuy ngamay tu
(Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)*

⁹ Hini-yan di Jesus humman ni bebley et lumaw ida etan di hakey ni simbaan ey
¹⁰ wadadman hu tuun negikuy ngamay tu.

* **12:3-4** 12:3-4 Eleg ibbilang nan Apu Dios ni liwat di David hu da nengannan ni nunman ni sinapay anin ni beken idan padi.

Wadaddadman etan Pharisee ni kaumhamahamak ni idded-ek dan Jesus ni bahul tu et kandan hi-gatuy “Kaw liwat ni pengkalan ni degeh hedin Sabaduh tep humman hu kamengillin ni aggew?” ¹¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Innanu hedin wada me-gah ni kalneroh yud bitun napnun danum, kaw kanyuy diman tep Sabaduh et liwat ni an pengellaan? Inamtak et yu ellan ma-lat eleg matey. ¹² Et nema-ma-ma ngu hu tuu e beken ni liwat ni pengippahdingan ni panyaggudan tu anin ni Sabaduh.” ¹³ Et kan Jesus etan ni negikuy ngamay tuy “Ukyad mu eya ngamay mu.” Inukuyad tu ngamay tu ey neihaddak et kayyaggud law e henin hakey ni ngamay tu. ¹⁴ Nem immehep ida Pharisee et manhuhummangan idan pehding dan memettey nan Jesus.

Hi Jesus hu pinutuk Apu Dios ni heni bega-en tu

¹⁵ Nem inamtan Jesus humman ni planuh da et hi-yanen tu humman ni bebley ey inunud idan dakel ni tuu et pan-ekalen tun emin hu degeh idan kamampandedgeh. ¹⁶ Sinugun idan Jesus et kantuy eleg da peennamtaddan edum ni tuu humman ni impahding tu. ¹⁷ Humman ni impahpahding Jesus hu inamnuan eman ni ehel Apu Dios ni inhel lan Isaiah ni kantuy

¹⁸ “Adyah etan pinilik ni bega-en ku. Nakap-pinhed ku ey tuwak kapeamleng ni peteg. Iddawat ku hu Ispirituh kun hi-gatu et hi-gatu mengippeamtan penuwetan kun emin ni tuu. ¹⁹ Eleg mekittuttut niya eleg tu e-e-leta ehel tu. Eleg an umtekutekuk

di kekelkeltad. ²⁰ Eleg tudda e-waya etan eleg meihammad hu daka pengullug, nem bennaddangan tudda ingganah pesikked tullin emin hu lawah. ²¹ Hi-gatulli hu iddinel idan tuud kebebbley ni mengip-paptek ni hi-gada, anin hipa neitu-wanda.”

Hi Jesus nan hi Satan

(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

²² Entanni ey wada in-ali dad kad-an Jesus ni tuun nekulap niya nenganga tep nehuklungan ni dimonyoh. Ingkal nan Jesus kulap tu et ya ngangetu ey kaum-ehel law niya kaum-ang-ang. ²³ Natngaddan emin hu tuu et kanday “Tam hi-gatu na-mu etan pinilin Apu Dios ni helag David ni man-ap-apu?” ²⁴ Nem dingngel idan Pharisee hu inhel idan tuu ey kanday “Hi Satan e ap-apuddan dimonyoh hu nengidwat ni kabaelan Jesus ni nampangkalan tun nangkeihuklung.” ²⁵⁻²⁶ Inamtan Jesus humman ni wadad nem-nem da et kantun hi-gaday “Kanyuy hi Satan kakelpuin kabaelan kun mengkal idan dimonyoh ni kameihuklung, nem beken. Neihla huttan ni yuka pannemnem tep kaw tuwak baddangan Satan ni mengkal idan dimonyoh ni kameihuklung ey bega-en tudda? Hedin makulug ni tuwak kabaddangin Satan, tam tuwak tep kabaddangin mengippesikked ni hi-gatu e apu da. Ya bebley ni eleg man-uunnud hu ap-apu da et ida kamegennadwa hu tuu, ey endi hakey ni tuun mannananeng ni man-ap-apudman. Hanniman dama hu han-abungan ni eleg man-uunnud, e

lektat tu ey nekiwadda. Heni damad nan-ap-
 apuan Satanase endi inna-nu tun an mannana-
 neng di nan-ap-apan tu hedin pesikked tudda
 etan kameihhuklung ni kaumbaddang ni hi-gatu.
 Kanyuy hi Satanase hu kamemaddang ni hi-gak ni
 mengkal ni dimonyoh ni kameihhuklung,²⁷ nem
 hedin makulug huttan ni kanyu, hi-gatu tep
 dama kamemaddang idan edum yun kamengkal
 ni kameihhuklung. Humman keang-angan tun
 naka-ihla kayun peteg.²⁸ Tep hedin hi-gak, man
 ya kabaelan kun mengkal ni kameihhuklung ey
 kamelpun Ispirituh Apu Dios. Et huyya keang-
 angan tun wadadya eyad kad-an yu hu intu-dak
 Apu Dios ni man-ap-apu.

²⁹ Eleg mabalin ni an ibbebsik ni tuu hu
 limmun hakey ni tuun na-na-let nem hi-gatu.
 Pakkaw belluden tu ni et han dammutun ibbeb-
 sik tu limmu etan ni hakey ni tuu.” †

³⁰ Kan Jesus mewan ey “Ya tuun eleg mengul-
 lug ni hi-gak ey kamekibbuhul ni hi-gak. Ya
 etan tuun eleg tu pinhed ni umbaddang ni pen-
 gullugan idan tuun hi-gak ey tuka degyunadda
 etan neminhed ni mengu-unnud ni hi-gak.

³¹ E-helen kun hi-gayu e emin hu liwat, anin
 ni pemihhulan ni edum ni tuu ey dammutun
 mepesinsahan. Nem ya tuun wada lawah ni e-
 helen tun Ispirituh Apu Dios ey eleg mepesin-
 sahi.³² Ya tuun memihhul ni hi-gak e Pengulwan
 ni emin ni tuu ey dammutun pessinsahan Apu

† **12:29** 12:29 Ya pinhed tun e-helen huyya ey ya kabaelan nan
 Jesus ni mengidduppih nan Satanase.

Dios humman ni liwat tu. Nem ya tuun memihhul ni Ispirituh Apu Dios ey eleg mepessinsahi humman ni liwat tu.

*Ya etan keyew niya lameh tu
(Luke 6:43-45)*

³³ Ya kayyaggud ni keyew ey kayyaggud il-lameh tu. Nem hedin lawah hu kakyew tu, ey lawah dama illameh tu. Kameamta hedin kayyaggud winu lawah hu keyew di tuka il-lameh.” ³⁴ Kan Jesus mewan ni hi-gaday “Lawah kayu tu-wangun peteg! Ebuh hu lawah ni wadad nemnem yu, et humman gaputun endi kayyaggud ni yuka e-hela. Tep ya wadad nemnem ni tuu ey kameamtad tuka e-hela. ³⁵ Hedin kayyaggud nemnem ni tuu, ey kayyaggud dama pehding tu. Nem hedin lawah nemnem ni tuu, ey lawah dama pehding tu.

³⁶ E-helen kun hi-gayu e yallin aggew ni penuwetan nan Apu Dios ni tuu ey mahapul ni hummangen yun emin hu in-inhel yun endi silbitu. ³⁷ Tep ya heppiten yun nunya hu keipuunan tu hedin kastiguen dakeyun Apu Dios winu eleg. Tep hedin kayyaggud hu heppiten yu, humman keamtaan tun kayyaggud hu nemnem yu. Nem hedin lawah kaheppitan hakey ni tuu, ey humman keamtaan tun wada liwat tu et mekastigu.”

*Ya meippanggep ni miracle
(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)*

³⁸ Yadda edum ni Pharisee et yadda kaman-tuttuddun intugun lan Moses, ey kandan Jesus ey “Apu, pinhed min ang-angen hu immatun ni

kakulugan tu e wada kabaelan mun indawat nan Apu Dios.”³⁹ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Lawah kayun tuun nunya. Yuka ippatnan memillit ni hi-gak ni mengippeang-ang ni immatun ni kabaelan nan Apu Dios ma-lat amtaen yu hedin makulug ni intu-dak tuwak nan Apu Dios. Nem endi edum ni iddawat nan Apu Dios ni hi-gayun mengippeang-ang ni kabaelan tu nem ebuh hu neipahding lan Jonah e prophet.⁴⁰ Hi Jonah ey inekmun ni etteteng ni deleg et manha-ad di egeh tun tellun aggew. Hanniman ali daman hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu, tep manha-ad dak di kulung ni tellun aggew.⁴¹⁻⁴² Yadda la tuud Nineveh hu keang-angan tun lawah kayu tep yan eman ni kawedan Jonah ey inu-unnud da intenuttuddu tu et mantuttuyyuddan liwat da. Yan nunya ey iyyadya-ak e neta-ta-gey nem hi Jonah, nem eleg kayu mengullug ni hi-gak et eleg kayu mantuttuyyun liwat yu. Ya hakey mewan ni keang-angan tun kekastiguan yu, ey ya impahding la etan ni biin ap-apud Seba di Arabia. Anin ni edawwin bebley hu nalpuan tu, et limmaw di kad-an Solomon ni an mengngel ni kalinaing tun indawat Apu Dios ni hi-gatu. Yan nunya ey iyyadya-ak di kad-an yu e nelallaing nem hi Solomon, nem eleg yuwak kulluga. Huyyadda keang-angan tun kekastiguan yullin penuwetan Apu Dios ni tuud puyek.”

Ya elaw idan dimonyoh
(Luke 11:24-26)

⁴³ Kan mewan Jesus ey “Wada etan dimonyoh ni neihuklung di hakey ni tuu. Na-kal di

neihuklungan tu et an mandaladalan di desert ni an menang-ang ni pan-iiyyatuan tu, nem endi tuka hemmaka. ⁴⁴ Et kantud nemnem tuy 'Mambangngaddak ew etan di neihuklungan kun hini-yan ku.' Et mambangngad ey inang-ang tun kayyaggud law etan tuun neihuklungan tun nunman. ⁴⁵ Et an ali umewit humman ni dimonyoh ni pitun edum tu e lawah idan peteg nem hi-gatu et maihuklung ida etan di tuu ey nema-ma law ni peteg etan tuu nem yan eman ni laputu. Henin nunya hu kei-ingnehan ni meippahding alin hi-gayu tep nemahhig hu kalwah yu."

Hi inan Jesus et yadda agitu

(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

⁴⁶ Kaman-e-ehhel hi Jesus ey dimmateng ida agitun lalakki et hi inetu. Immehneng idad dallin ey daka pan-ibbaga hi Jesus tep pinhed dan meki-ungbal ni hi-gatu. ⁴⁷ Kan ni hakey ni tuu nan Jesus ey "Immen di inam et yadda agim ni lalakkid dallin e pinhed dan meki-ungbal ni hi-gam." ⁴⁸⁻⁵⁰ Kan Jesus etan ni tuu ey "Endi nepilin inak winu agik tep ya nakka ibbilang ni inak niya agik ey yadda etan tuun kamengu-unnud ni pinhed nan Ama." Inledeng tudda etan ni disipol tu et kantuy "Adyah ida eya nakka ibbilang ni inak niya agik."

13

Ya etan inab-abig Jesus ni tuun an nanha-bug ni bukel

(Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Yan nunman ni aggew, ey immehep hi Jesus etan di baley et lumaw di gilig ni baybay et an manyuyyuddung. ² Entanni ey neamung ida dakel ni tuud kad-an tu et humgep di bangka et yumudung diman et mantuttuddu. Immehneng ida tuud gilig ni baybay ni mengngel ni tuka ituttuddu. ³ Dakel inena-abbig Jesus ni penuttuddu tuddan tuu et huyya hu hakey ni ina-abbig tu. Kantuy “Wada etan tuun an nantanem e nanhinna-bug tu bukel ni intanem tu. ⁴ Yan nengihebwan tuddan bukel ey wadadda naga di gilig ni dalan, et umlidda sisit et kanenda. ⁵⁻⁶ Yadda edum ni bukel ey naga di mabetu. Et ma-nut anggagannu ey simmemel ida, nem pimmetang ey nakpit ida tep meingpih hu puyek et eleg lumhed hu lamut da. ⁷ Naga di magulun hu edum, ey simmemel ida, nem inhengan idan gulun. ⁸ Yadda edum ey naga di kayyaggud ni puyek ey simmemel ida. Limmameh ida ey wadadda etan malemeh, nem wadadda etan edum ni melallammeh ey wadadda etan mekallameh ni peteg.” ⁹ Et kantuy “Hedin wada tangila yu, awasi yu huyyan inhel ku et nemnemnemen yu.”

Ya gaputun kapan-ina-abbig Jesus hu tuka penuttuddu

(Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)

¹⁰ Entanni ey immalidda etan disipol tu et kanday “Kele muka pan-ina-abbig hedin wada ehelen mun hi-gada e eleg mu panna-ud?” ¹¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Hedin hi-gayu, man nakka panna-ud ni ituttuddu hu elaw ni nan-ap-apuan

Apu Dios ni eleg tu peamta ingganah nunya. Nem hedin yad edum ni tuu, man nakka panina-abbig ni ebuh hu nakka penuttuddun hi-gada. ¹² Ya etan tuun mengu-unnud ni ehel ku ey baddangan Apu Dios et amtaen tun mengewwat ni nakka ituttuddu ma-lat ma-duman inamta tu et lumeing. Nem ya etan tuun wada ekket ni inamta tu, nem eleg tu u-unnuda ey meendi humman ni ekket ni inamta tu. ¹³ Eggak pannaud hu nakka penuttuddun hi-gada, tep anin ang-angen da elaw ku et heni eleg da ang-angen. Anin ni dedngelen da elaw ku et heni eleg da denglen et eleg da ewwasi. ¹⁴ Humman inamnuan ni inhel lan Isaiiah e prophet ni kantuy 'Deddengngelen yulli, nem eleg yu han-awat. Ang-ang-angen yulli, nem eleg yu han-immatun. ¹⁵ Hanniman kayu tep kahing kayu, et humman hu eleg yu pinhed ni dedngelen niya eleg yu pinhed ni ewwatan. Gullat et ni beken kayun henin nunman, ey han-awat yu hu kameitut-tuddun hi-gayu, et mantuttuyyu kayu, et pesinsahan ku hu liwat yu.' *

¹⁶ Nem negahat kayu, tep han-ang-ang ni mateyu niya handengel ni tangila yu, tep inewatan yu hu elaw nan Apu Dios. ¹⁷ Makulug ni e-helen kun hi-gayu e dakel ida prophet et yadda edum ni kayyaggud ni tuun nunman ni neminhed ni menang-ang eyan yuka ang-ang-anga, nem eleg da ang-angen. Pinhed dan dedngelen eya yuka deddengngela, nem eleg da dengelen."

* **13:15** 13:15 Isaiiah 6:10

Ya keibbellinan etan ni ina-abbig nan Jesus ni tuun an nengiha-bug ni bukel

(Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)

¹⁸ Inhel Jesus keibbellinan etan ni ab-abig tun nantanem et kantuy ¹⁹ “Yadda etan bukel ni na-gah di gilig ni dalan ey humman ida etan tuun dingngel da hu elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios, nem eleg da han-awat, tep hineul idan Satanas, et pinhakkeyey liniwwan da hu dingngel da. ²⁰ Yadda etan na-gah di mabetu ey heni humman ida etan tuun kamanggagayan nangngelan dan ehel Apu Dios, ²¹ nem eleg meihammad hu daka pengullug, et anggagannu ey liniwwan da. Hedin wada ligat da tep ya daka pengullug, ey pinhakkey ey insiked dan mengullug.

²² Yadda etan bukel ni na-gah di magulun hu neieligan idan tuun nangngel ni ehel nan Apu Dios, nem eleg da hengnguda, tep ya pambiyagan da niya keddangyanan da hu daka nenemnema.

²³ Yadda etan bukel ni na-gah di kayyaggud ni puyek hu neieligan idan tuun nangngel ni ehel nan Apu Dios ey inewatan da et mannananeng idan mengu-unnud. Et kayyaggud elaw ni edum, kakkayyaggud hu elaw ni edum ey kayyaggud ni peteg hu elaw ni edum.”

Ya ab-abig ni pagey niyadda helek

²⁴ Inab-abig mewan nan Jesus hu hakey ni ab-abig ni keiddingpatan ni elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios et kantuy “Ya elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios ey heni etan ni tuun netaneman payew tu. ²⁵ Neugip ida tuun nunman ni hileng ey immali etan bukul tu et taneman tun bukel

ni helek etan payew ni netamman ni pagey et bumsik. ²⁶ Neetteng etan pagey et kamambukkal ey neetteng ida dama etan helek. ²⁷ Immalidda etan bega-en ni kampayew et kandan hi-gatuy 'Kele kayyaggud hu intanem mun bukel di payew mu ey attu an nalpuan ni nemahhig ni helek?' ²⁸ Kan etan ni kampayew ey 'Inamtak et wada immalin buhul ni an nampengitnem ni nunman idan helek.' Kan ida etan ni bega-en tuy 'Kaw mi panggebbuten?' ²⁹ Kan etan ni Apu day 'Ebuh, anin diman tep entanni ey pekiggebbut yudda pagey. ³⁰ Diman ew et ngenamung alin ahiani. Hedin ali ew me-teng, ey e-helen kuddan man-enni et pamengulu dan gebbuten ida etan helek et panlakhen da et da apuyan ni han da ineni etan pagey.' "

*Ya keiddingpatan etan ni ekket ni bukel
(Mark 4:30-32; Luke 13:18-19)*

³¹ Inab-abig mewan Jesus hu hakey ni pengingnghan tun elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios et kantuy "Kamei-ellig hu nan-ap-apuan Apu Dios etan ni bukel ni mustard e keek-eketan di emin ni bukel. ³² An intanem etan ni hakey ni tuu et meetteng ey humman kee-ettengngan ni emin ni intanem. Nambalin ni heni keyew ey nemangngapangnga et pambuy-an ni dakel ni sisit."

*Ya keiddingpatan etan ni yeast
(Luke 13:20-21)*

³³ In-ingnegeh mewan Jesus hu elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios di yeast et kantuy “Ya kapan-ap-apuin Apu Dios ey heni etan ni yeast e hedin in-edum di handilin alinah, man tuka pelbag.”

Ya elaw ni kapenuttuddun Jesus ey tuka pan-ina-abbig

(Mark 4:33-34)

³⁴ Huyyadda hu ab-abig Jesus ni nengingnehan tun elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios. Impan-ina-abbig tun emin hu nengitenuttuduan tuddan tuun elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios. ³⁵ Huyyan impahding tu hu inamnuan ni inhel lan eman ni prophet ni kantuy “Pan-ina-abbig ku hu pengippeamtaan kun higadan etan ni eleg meamtan nunman ni nekapyaan ni puyek ingganah ni nunya.”

Ya keibbellinan etan idan pagey niyadda etan helek di a-abbig

³⁶ Entanni ey hini-yan Jesus ida etan tuu ey himmegep etan di hakey ni baley. Immalidda disipol tu et kanday “Ehel mun hi-gami hu pinhed mun e-helen di a-abbig mun helek ni nekihiken di pagey.” ³⁷ Et kan Jesus ni hi-gaday “Ya etan tuun nengitnem ni kayyaggud ni bukel ey hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu. ³⁸ Ya etan payew ey humman eya puyek e nanha-adan ni tuu. Ya pagey ni neitnem ey humman ida tuun Apu Dios. Ya etan helek ey humman ida impantuun Satanas e ap-apun emin ni lawah. ³⁹ Ya etan kangkun buhul ni nengitnem ni helek ey hi Satanas. Ya pengennian etan ni pagey ey humman getud ni kepappegan ni puyek, ey

yadda etan man-enni ey humman ida anghel. ⁴⁰ Ya pengemmungan dan helek et apuyan da, ey henin nunman ali mekapkapyan kepappegan ni puyek. ⁴¹ Tep ittu-dak kuddalli anghel Apu Dios et dalli pan-emmungen etan nengituttudun tuun panliwwatan et yadda emin hu kamengippahding ni lawah ⁴² et palaw daddallid kamantettebbel ni apuy. Umnanginangih idalli ey ngellingellidihen dalli ngipen da. ⁴³ Meangang ali kakinayyaggud ni elaw idan tuun Apu Dios di pan-ap-apuan tu. Hedin wada tangila yu, awasi yu huyyan inhel ku et nemnemnemen yu.

Ya keiddingpatan etan ni neitlun gamgam

⁴⁴ Ya elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios ey heni etan ni balituk ni neiku-kud puyek. Himmak ni hakey ni tuu et ta-bunan tu. Kaman-am-amleng ni peteg et lumaw et tu pan-igtang ni emin hu limmu tu ma-lat pangetang tun etan ni puyek ni wada balituk ni neiku-ku.

Ya keiddingpatan etan ni inipul

⁴⁵ Ya hakey pay ni pengi-ingngehan ni elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios ey heni etan ni tuun kaan-umgatagatang niya kaum-enang-ang ni kayyaggud niya nenginan inipul. ⁴⁶ Wada himmak tun hakey ni kekakkayyaggudan et mambangngad et tu pan-igtang ni emin hu letu tu et gatngan tu humman ni inipul.

Ya etan tabukul niyadda etan deleg

⁴⁷ Ya mewan hakey ni pengi-ingngehan ni elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios ey heni etan ni tabukul ni deleg. Hedin da inta-mel di baybay,

man kameknan emin hu nambakbaklang ni deleg. ⁴⁸ Hedin napnu etan tabukul, ey iddakal dad gilig ni baybay ni nampili dadda etan kayyaggud et iha-ad dad tallu-an da. Yadda etan lawah ni deleg ey dadda kaibbeng. ⁴⁹ Hanniman ali hedin mepappeg hu puyek tep um-alidda anghel nan Apu Dios et amungen dadda tuu et appilen dadda kayyaggud et yadda lawah. ⁵⁰ Pellaw dadda lawah di kamantettebbel ni apuy. Um-nanginangih idallidman ey ngellingellidihen da ngipen da.”

⁵¹ Kan Jesus idan disipol tuy “Kaw yuka ewwasi emin nakka e-ehhela?” Kandan hi-gatuy “Em.” ⁵² Et kan Jesus ey “Emin ida etan kamengituttuddun Tugun Moses ni kamengunnud ni hi-gak et ya elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios hu daka ituttuddu, ey wada kabaelan dan mengitenuttuddun elaw ni nebayag et ya dama baluh ni elaw. Henidda law etan ni tuun peukkat tun emin hu limmu tud baley tun baluh et yadda nebayag ni panyaggudan idan tuu.”

Ya eleg pengullugiddan kebebleyan Jesus ni hi-gatu

(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

⁵³ Ginibbuh Jesus humman idan a-abbig tu et hi-yanen tu humman ni bebley. ⁵⁴ Nambangngad di bebley da et mantuttuddud simbaan da. Ida kametnga tuun tuka ittenuttuddu et kanday “Attu nalpuan ni laing tu niya kabaelan tun mengippahding idan miracle? ⁵⁵ Tam u-ungnga ngu ahan ni karpenter, ey inamta tayu hi inetu e hi Maria et yadda etan agitu e hi James, hi Jose, hi Simon et hi Judas. ⁵⁶ Wadaddadya dama

etan agi tuddan bii. Nem kele attu nengal-an tun kabaelan tu?” ⁵⁷ Inhel da humman tep daka keemmehi et anggebe-hel da hi Jesus. Kan Jesus ni hi-gaday “Makulug ni yadda prophet ey ida kamelispituh di kebebbley niya dadada kakulluga, nem yadda mismuh ni kebebbleyan da niyadda agi da ey eleg dadada kulluga.”

⁵⁸ Eleg tu peang-ang hu dakel ni miracle diman, tep eleg ida mengullug ni hi-gatu.

14

Ya neteyyan John e kamemenyag (Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)

¹ Yan nunman ni tsimpuh ey hi Herod hu apud provincia di Galilee. Dingngel tu e wada huyyan hi Jesus, ² et kantuddan edum ni apudman e bebley ey “Hi John e kamemenyag humman nem ay netagwan, et humman hu wada law kabaelan tun mengippahding ni miracle.”

³ Ninemnem Herod huyya tep hi-gatu nengipad-pap nan John et paikelabut tu. Impaikelabut Herod tep impapilit ni ahwa tu e hi Herodias ni ikkalebut da. Hi Herodias ey ahwan Philip e agin Herod nem piniliw Herod. ⁴ Katemmuin John nan Herod e kantuy “Lawah ka e Herod, tep mu piniliw hu ahwan agim.” ⁵ Pinhed nan Herod ni pepettey hi John, nem kaumtakut ida etan ni Jews tep daka ibbilang ni prophet hi John.

⁶ Nem entanni ey nedatngan hu aggew ni pan-an-anlaan dan penginemnemneman dan

neiungngaan Herod, et maneyaw etan biin u-
ungngan Herodias di hinanggaddan tutu-un nea-
nung ey kaman-am-amleng ni peteg hi Herod
7 et isapatah tu etan ni bii e kantuy “Anin ni
hipa ibbagam et iddawat ku.” 8 Inhel inetu hu
e-helen tu et kantuy “Papatul mu ulun John e
kamemenyag et peiha-ad mud duyu et i-lidadya.”
9-10 Kamantuttuyyu hi Herod ni nangngelan tun
nunman, nem eleg tu pinhed ni kekyaten hu
insapatah tu, tep dingngel idan mangili tu, et tu
papatul hu ulun John di kallabbuttan. 11 In-ali da
e inha-ad dad duyu et idwat tu etan ni bii et tu
idwat nan inetu. 12 Immalidda etan disipol John
et alen da annel tu et da ikulung et lumaw idan
an mengidaddatteng nan hi Jesus.

Impangan Jesus hu liman libun tuu
(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

13 Yan nangngelan nan Jesus nunya, ey hini-
yan tu humman ni bebley et an mambangka
et an manhahhakkey etan di endi nambebley.
Nem dingngel idan tuu e limmaw hi Jesus ey
ebuhe nanhi-yan da bebley da et pan-unuden da
hi Jesus. Indallan da ingganah dimmateng idad
kad-an tu. 14 Neukat hi Jesus di bangka ey inang-
ang tudda dakel ni tuun neamung. Himmek
tudda et pan-ekalen tu degeh da.

15 Yan nunman ni mahmahdem ey immalidda
disipol Jesus di kad-an tu et kanday “Mehilleng
ey endi baballey di deya. Attu et itu-dak mudda
eya tuu et ida mangetang ni kennen da ey?”
16 Nem kan Jesus ey “Anin ni dideyaddadya.
Idwasi yudda kuman kennen da!” 17 Kandan

hi-gatuy “Iyyadya kuma nem lillimman sinapay et ya deddewwan deleg ni ebuh.” ¹⁸ Et kantuy “Anin i-li yudya.”

¹⁹ Impayudung tuddad mahlek hu tuun neamung et alen tu etan liman sinapay et ya etan dewwan deleg. Intangaw tud kabunyan et mansalamat nan Apu Dios. Negibbuh et tenegangen tu hu sinapay et pan-idwat tuddan disipol tu et da pan-iwatwat di emin ni tuu. ²⁰ Nengan idan emin et maphel ida. Inemung da natdaan ey napnu hu hampulut dewwan basket. ²¹ Limmaw ni liman libu lakin nengan, hin-appil ida bii et yadda u-ungga.

Ya nandalnan Jesus di ta-pew ni danum di baybay

(Mark 6:45-52; John 6:15-21)

²² Yan negibbuhan ni ekan, ey impahgep idan Jesus hu disipol tud bangka et pamengulu tudda lan nan-agwat et ebuhe pampaenamut tudda hu neamung ni tuu. ²³ Entanni ey limmaw etan di duntug ni an mandasal. Nehileng, ey nanengtun hahhakkey tudman. ²⁴ Yadda etan disipol tu ey nangginawwadda law di baybay, nem nemahhig hu dalluyun tep ya dibdib e kameiddammu et kametenuttu-ug hu bangka.

²⁵ Kamangkewa-wa ey kamenglaw hi Jesus di kad-an idan disipol tu e kamandaddallan di tapew ni danum. ²⁶ Inang-ang da ey nemahhig takut da et kanday “Banig humman!” Ey kapkaw ida. ²⁷ Nem pinhakkeyey immehel hi Jesus et kantuy “Entan takut yu, tep hi-gak huyya.” ²⁸ Et kan nan Peter ey “Hedin makulug ni hi-gam,

man pandalan muwak damad ta-pew ni danum et umli-ak di kad-an mu.”²⁹ Kan Jesus ey “Ikay.” Immehep hi Peter di bangka et kamandaddallan di ta-pew ni danum ey kamenglaw di kad-an Jesus.³⁰ Nem inang-ang tu na-let ni pewek ey simmakut et kamangkelneng et tumkuk e kantuy “Apu, ihwang muwak!”³¹ Pinhakkeyey hinikmat Jesus ngamay Peter et tengeden tu. Kantun hi-gatuy “Kulang muka pengullug. Kele ka nandinwa?”³² Himmegep di Jesus nan Peter di bangka ey nesiked dibdib.³³ Et dayawen idan disipol hi Jesus e kanday “Makulug ni hi-gam hu U-unggan Apu Dios.”

*Ya nampangalan Jesus ni degeh idan tuud Genesaret
(Mark 6:53-56)*

³⁴ Inagwat da etan baybay et dumteng idad Genesaret.³⁵ Inimmatunan idan tuudman e bebley hi Jesus et pampaeyag dadda kamampandedgeh di nangkeihnup ni bebley diman et pani-lidaddad kad-an tu.³⁶ Nampehemhemmek idan hi-gatu e kanday “Pakepam anhan idan kamanpandedgeh hu gilig ni balwasim ma-lat ma-kal degeh da.” Ey emin ida etan nengapan balwasi tu ey na-kal degeh da.

15

*Ya elaw idan Pharisee
(Mark 7:1-13)*

¹ Hakkey ni aggew ey wadadda immalin nalpud Jerusalem ni Pharisee et yadda edum ni kamantuttuddun Tugun Moses et kandan Jesus

ey ² “Kele hedini yadda disipol mu, man eleg da u-unnuda hu elaw idan aammed tayun nunman e mahapul ni mambullu ni han nengan?”

³ Hinumang Jesus ey kantuy “Tam yu anhan law kakehinga hu tugun nan Apu Dios, tep ya elaw yu hu yuka u-unnuda. ⁴ Tep kan ni tugun nan Apu Dios ey ‘U-unnud yu hi ameyun ineyu. Ya etan tuun wada lawah ni e-helen tun ametu winu hi inetu ey mahapul ni mettey.’ ⁵ Nem yuka ituttuddu e kanyuy ‘Emin etan ibbaddang yud ineyun ameyu ey anin eleg yu ibbaddang ni hi-gada hedini iddawat yun Apu Dios ida humman.’

⁶ Huyya keang-angan tun yuka iwwaklin hu tugun nan Apu Dios, tep ya elaw yu hu yuka u-unnuda. ⁷ Maitek kayu, tep kayu kahin-u-unnudin ehel Apu Dios. Makulug eya impeamta lan eman ni prophet e hi Isaiiah ni inhel Apu Dios ni meippanggep ni hi-gayu e kantuy

⁸ ‘Huyyaddan tuu ey ma-nu ehel da, tep kanday da-ak kadeyyawa, nem ya kakulugan tu ey eleg da-ak kaya nemneman hi-gada.

⁹ Et humman hu, endi silbi tun da-ak penaydayawan ni hi-gada, tep ya elaw ni daka pandeyyaw ni hi-gak ey daka u-unnuda hu kameu-unnud ni tuttuddun tuu.’ ”

*Ya kaumhulun ni kapanlawahin tuu
(Mark 7:14-23)*

¹⁰ Inaygan Jesus ida tuud kad-an tu et kanton hi-gaday “Dengel yu et awatan yu eya e-helen ku. ¹¹ Beken ni ya kakennan tuu hu kakelpuin kalwah ni tuu, nem ya kamelpud bungut tun tuka e-hela hu kakelpuin kalwah tu.” ¹² Entanni

ey limmaw ida disipol tud kad-an tu et kandan hi-gatuy “Humman ni inhel mu ey impabunget tudda Pharisee.” ¹³ Kan Jesus ey “Emin ida etan kamengituttuddun beken ni elaw nan Ama Apu Dios di kabunyan ey beken hi Apu Dios hu nengitu-dak ni hi-gada, et humman hu mesikked hu daka ittenuttuddu ey eleg tudda hellaknibid kekastiguan da. ¹⁴ Entan kakkaguh yuddan Pharisee. Ngenamung ida. Henidda etan ni nekulap ni kamengippengngulun dellanen ni edum tun nekulap, e hedin nan-egah, man man-egah idan dewwa.”

¹⁵ Immehel hi Peter et kantuy “Hipa pinhed mun e-helen ni kammun beken ni ya kennen hu kaumhulun ni panlawahan ni tuu?” ¹⁶ Kan Jesus ey “Kele eleg yu han-awat hu nakka e-hela? ¹⁷ Kaw eleg yu amta e hedin kinan hu kennen et limmaw di egeh, man meukkat di tuka keukkasi? ¹⁸ Nem ya lawah ni kae-helan tuun nalpud nemnem tu ey humman panlawahan tu. ¹⁹ Tep ya lawah ni nemnem ni tuu hu kaumhulun ni kapampapateyiddan tuu, ya daka pengi-ebbeebbekin ahwa da, ya daka pansiwsiwid edum dan tuu, ya daka penekkewi, ya daka panlangkaki niya daka penumtumbukin edum da. ²⁰ Huyyadda kaumhulun ni kapanlawahin tuu e beken etan ni kandan pakkaw mambullu ni han nengan.”

*Ya et-eteng ni kapengullug ni hakey ni biin beken ni Jew
(Mark 7:24-30)*

²¹ Hini-yan Jesus humman ni bebley et lumaw di Tyre et yad Sidon. ²² Wada biidman e beken ni Jew ni immalid kad-an Jesus et kantuy “Apu e helag David, hemek muwak anhan tep nehuklungan ni dimonyoh hu u-ungngak ni bii et nemahhig e tuka panlelehani.” ²³ Nem eleg hummangan Jesus ni hekey. Hinnup idan disipol tu et kanday “Pea-allaw mu eya biin kamei-unnuunnud tep kaumpapaliteng.” ²⁴ Entanni ey kan Jesus etan ni biiy “Neitu-dakkak ni an memaddang idan ebuh ni Jews ni helag Israel ni eleg mengamtan elaw nan Apu Dios.” ²⁵ Nem immali mewan etan biin beken ni Jew et mandukkun di hinanggan Jesus et kantuy “Apu, baddangi muwak anhan.” ²⁶ Hinumang Jesus et kantuy “Lawah hu an ellan hu kennen ni u-ungnga et an pakan ni ahhu.” ²⁷ Kan etan ni bii ey “Makulug huttan e Apu, nem anin daman ahhu, et dammutun kennen tu hu kae-gahan kan-ahhun hi-gatu.”

²⁸ Et kan Jesus etan ni bii ey “Et-eteng muka pengullug. Meidwat ni hi-gam hu pinhed mu.” Yan nunman ni olas ey na-kal hu dimonyoh ni neihuklung ni u-ungngan etan ni bii.

Ya nampangkalan Jesus ni degeh ida etan ni dakel ni tuu

²⁹ Hini-yan Jesus humman ni bebley et idlan tud gilig ni Baybay e Galilee. Nanteyed di duntug et yumudung diman ³⁰ ey immalidda dakel ni tuud kad-an tu. Nan-i-li dadda nangkepi-day, yadda nekulap, yadda nedahuy, yadda

nangkenganga et yadda edum ni kamampand-edgeh et pan-ekalen nan Jesus emin degeh da. ³¹ Natngadda tutu-un nenang-angan da e ida kaum-ehel law hu nangkenganga, kayyag-gud ida law hu nedahuy, ida kaumdalan law hu nangkepi-day, ida kaum-ang-ang law hu nangkekulap, et daydayawen da hu Dios idan helag Israel.

*Ya nengipengannan Jesus ni umlaw di epat ni libun tuu
(Mark 8:1-10)*

³² Entanni et aygan Jesus ida disipol tud kadan tu et kantuy “Nak ida kahehmekan emin eya tuu. Nekihahha-ad idan hi-gak di deyan tellun aggew ey endi law kennen da. Eggak pinhed ni peennamut ida tep neu-upadda et melngat ida lad dalan.” ³³ Kan idan disipol ni hi-gatuy “Attu tayu pengellaan eyad endi nambebley ni pekkan eyan dakel ni tuu?” ³⁴ Kan Jesus ni hi-gaday “Piga sinapay ni wadan hi-gayu?” Kanday “Pitu niya ekket ni deleg.”

³⁵ Et ehelen Jesus idan tuu et yumudung ida. ³⁶ Illa tu etan pitun sinapay et ya etan ekket ni deleg et mansalamat nan hi Apu Dios et teneg-angan tu et idwat tuddan disipol tu et da pan-iwatwat idan tuu. ³⁷ Nengan idan emin et maphel ida. Inemung da natdaan ey napnu pitun basket ni sineneg-ang tun sinapay niya deleg. ³⁸ Limmaw ni epat ni libu hu lakin nengan, e eleg makibilang ida bii et ya u-ungnga dada. ³⁹ Negibbuh et paenamut idan Jesus et mambangka et lumaw di bebley di Magadan.

16

*Ya nengibag-an idan tuun pengippeang-angan
Jesus ni hi-gadan miracle*

(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

¹ Yadda edum ni Pharisee et yadda Sadducee, ey limmaw idad kad-an Jesus ni mematnan hi-gatu. Imbagedan hi-gatun peang-ang tu miracle ni keang-angan tu hedin makulug ni hi Apu Dios hu nengitu-dak ni hi-gatu, tep eleg da kulluga e intu-dak alin Apu Dios. ² Nem hinumang Jesus et kantuy “Hedin kamangkelin-nug hu aggew, ey kanyuy meuggew ni kabbuhan, tep madlang hu kabunyan. ³ Nem hedin kakkabbuham et kamangkukulput ey kanyuy um-udan. Nelaing kayun mengamtan keibbelinan ni yuka ang-angad kabunyan, nem kayu kametemman mengimmatun ni kamekapkapyan nunya. ⁴ Lawah kayu, tep yuka ippatnan memilit ni hi-gak ni mengippeang-ang ni immatun ni kabaelan nan Apu Dios, nem endi edum ni meidwat ni penang-angan yun kabaelan tu, nem ebuh hu neipahding lan Jonah e prophet.” Inhel nan Jesus huyya et hi-yanen tudda et manglaw.

Ya neihlan kaituttuddudan Pharisee niya Sadducee e humman heni etan ni yeast, tep kaumabelin

(Mark 8:14-21)

⁵ Nan-agwat di Jesus et yadda etan disipol tu etan di baybay et han da nemnema e liniwwan da et eleg ida mambalun ni sinapay. ⁶ Entanni ey kan Jesus ni hi-gaday “Helipat-i yu hu yeast

idan Pharisee et yadda Sadducee.” ⁷ Ida kaum-enungbal hu disipol tu et kanday “Inhel tu humman tep endi balun tayu.” ⁸ Inamtan Jesus hu wadad nemnem da et kantuy “Tam kulang yuka pengullug ni hi-gak, kele ya keendin balun tayu hu yuka ennungbala? ⁹ Kaw eleg yu awatan hu nakka pehpehding? Kaw liniwwan yu nenegangan kun liman sinapay et pangan ku hu liman libun tuu et matdaan hu pigan basket? ¹⁰ Niya kaw liniwwan yu eman pitun sinapay ni sinenegang ku et meiwatwat di epat ni libun tuu et amungen yu hu pigan basket ni natdaan? ¹¹ Kele kanyuy ya kennen hu nakka pan-e-helan hi-gayu? Helipat-i yu kuma etan kaittenuddudan Pharisee et yadda Sadducee.” ¹² Inawtan da law e beken ni yeast ni kaikkamdug di sinapay hu kapan-e-helan Jesus, nem ya neihlan kaittuddudan Pharisee ni yadda Sadducee.

*Ya nanghelan Peter ni tuka pengullug nan Jesus
(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)*

¹³ Limmaw di Jesus di bebley ni neihnup di Cesarea Philippi et yadman hu nengibegaan tuddan disipol tu e kantuy “Hipadedan hu kan idan tuun hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu?” ¹⁴ Ey kanday “Ya edum ey kanday hi-gam la eman hi John e kamemenyag. Ya edum ey kanday hi-gam hi Elijah la. Ey ya edum, ey kanday hi-gam hi Jeremiah la, winu hakey lan prophet ni netagwan.”

¹⁵ Kan Jesus ni hi-gaday “Nem inna-nu dedan ni hi-gayu, hipadan kanyun hi-gak?”

16 Hinumang Peter et kantuy “Hi-gam hi Christo e U-ungngan Apu Dios e wadan ingganah.” *

17 Kan Jesus nan Peter ey “Hi-gam e Simon e u-ungngan John ey man-am-amleng ka, tep huttan ni inhel mu ey beken ni nalpud nemnem mu, nem impeamtan Ama Apu Dios di kabunyan ni hi-gam. 18 Et yan nunya, ey ingngadnan dakan hi Peter e ya keibbellinan tu ey batu. Hi-gam e Peter e meingngadnan ni batu hu umhulun ni pengullugan idallin tuun hi-gak tep ya humman ni inhel mun hi-gak. Humman idan mengullug ni hi-gak ey endi kabaelan Satanas ni mengapput ni hi-gada ma-lat endi silbin daka pengullug.

19 Iddawat kun hi-gam hu saad mu et hi-gam hu mengnged idan alladdud nan-ap-apuan Apu Dios, et ya e-legen mud puyek ni pehpehding ni tuu ey e-legen daman Apu Dios di kabunyan. Ya ebbuluten mud puyek ey ebbuluten daman Apu Dios di kabunyan.”

20 Negibbuh humman ni inhel tu et pakat-tugunen tudda e eleg da e-ehhelad edum e hi-gatu hi Christo ni pinutuk Apu Dios ni mengip-paptek ni emin ni tuu.

Ya nanghelan Jesus ni elaw ni panlelehanan tu et ya ketteyyan tu

(Mark 8:31-9:1; Luke 9:22-27)

21 Yan nunman hu laputun nengipeamtaan tuddan disipol tun mekapkapyallin hi-gatu et kantuy “Mahapul ni umlawwak di Jerusalem et nak panlelehanan hu pehding ida etan ni

* **16:16** 16:16 Ya keibbellinan ni Christo ey ya etan pinutuk Apu Dios ni Menellaknib ni tuu.

kamengipappangnguluddan Jews, yadda etan ap-apuddan padi niyadda etan kamantuttuddun intugun Moses. Et pepettey da-ak ali, nem metegguan nak ni katlun aggew.”

²² Nem inaygan Peter hi Jesus di pangil et ibunget tu. Kantuy “Eleg mabalin ni an meipahding ni hi-gam e Apu huttan ni inhel mu. Eleg pinhed nan Apu Dios hu hanniman.” ²³ Nem inligguh nan Jesus nan Peter et kantuy “A-allaw kad kad-an ku. Heni ka hi Satanas e ap-apun lawah. Ya pinhed mu ey i-e-leg mu hu mahapul ni meippahding ni hi-gak. Nemnem tu-wangun tuu hu nemnem mu, beken ni henin nemnem nan Apu Dios.”

²⁴ Entanni ey kan Jesus idan disipol tu ey “Ya etan tuun neminhed ni meikukkuyyug ni hi-gak ma-lat metuttudduan ni elaw ku, ey mahapul ni eleg tu nemnema hu nelakah ni pambiyagan tu, nem ebbuluten tu panligligatan tu. Anin ni humman umhulun ni ketteyyan tu, et mahapul ni hi-gak hu u-unnuden tu. ²⁵ Tep ya tuun ya neitu-wan tu eyad puyek hu tuka ikakkaguh ni ebuh ey endilli biyag tun endi pappeg tud kad-an Apu Dios. Nem ya tuun tuwak kau-unnuda anin ni umhulun ni ketteyyan tu ey meidwatan ni biyag ni endi pappeg tud kabunyan di kad-an Apu Dios. ²⁶ Tep anin ni ellan ni tuun emin eya wadad puyek et endi silbitu hedin endilli biyag tud kad-an Apu Dios, tep mekastigullin ingganah. Endi edum ni nebalbalol nem ya biyag ni tuun endi pappeg tu, e eleg mabalin ni an mebeyyadan ma-lat alen tu. ²⁷ Makulug huyya tep hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey um-ali-

ak ali mewan ni an menuwet ni tuu. Meang-ang ali dayaw nan Aman hi-gak ni ellian midda etan ni bega-en tun anghel. Yan nunman alin aggew ey kastiguen kudda etan lawah impahpahding da. Nem yadda etan kayyaggud impahpahding da ey iddawat kun hi-gada hu panyaggudan da. ²⁸ Nemnemnem yu eya e-helek ni hi-gayu e makulug ni wadaddan hi-gayun nunya hu eleg mettey ingganah ang-angen dalli hu pan-apuan ku e Pengulwan ni emin ni tuu.”

17

Ya nelummanan ni ang-ang nan Jesus (Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

¹ Nelabah enem ni aggew ey an ingkuyug Jesus di Peter et yadda etan han-agi e di James nan John et manteyed ida etan di eta-gey ni duntug et e-ebbuh idadman. ² Wadad dadman ey nelumman hu ang-ang Jesus e ya angah tu ey heni aggew e kaumhili. Ya balwasi tu ey nambalin ni mekabkablak e kamammussi-lak ni peteg. ³ Entanni ey inang-ang ida etan ni tellun disipol di Moses nan Elijah e ida kamekiung-ungbal nan Jesus. ⁴ Et kan Peter nan Jesus ey “Apu, kayyaggud illian tayudya. Hedin pinhed mu, umkapyak ni tellun a-abbung, hakey ni hagam, hakey nan Moses niya hakey nan Elijah.”

⁵ Kaman-e-ehhel hi Peter ey pinhakkeyey nehiduman idan kulput ni kaumhili, ey wada immehel alid kulput e kantuy “Huyya hu U-unggak ni nakappinshed ku niya kamengippeamleng ni hi-gak. Kulug yu hu ehel tu.”

⁶ Simmakut ida etan tellun disipol tun nangngelan dan etan ni ehel et lumukpap idad puyek.
⁷ Nem hinnup idan Jesus et kap-en tudda et kantuy “Entan takut yu. Inah kayu.” ⁸ Intangaw da ey ebuh law hi Jesus ni wada.

⁹ Ida kamenayyud duntug ey sinugun idan Jesus et kantuy “Entan tu e-ehhel humman ni inang-ang yu ingganah ni metegguan nak di katey.”

¹⁰ Ey kandan Jesus ey “Kele kan idan kaman-tuttuddun Tugun Moses ey pakkadek mebukkul ni um-ali mewan hi Elijah et han umli etan mengippaptek ni tuu?”

¹¹ Hinumang Jesus ey kantuy “Makulug ni pakkadek um-ali hi Elijah et idaddan tun emin.
¹² Nem e-helek ni hi-gayu e immali hi Elijah, nem eleg immatunan idan tuu et panligligat da. Hanniman dama pehding dan hi-gak e panligligat da-ak ni hi-gada.”

¹³ Inewatan da law e hi John e kamemenyag hu tuka pan-e-hela.

Ya nangkalan Jesus ni neihuklung ni dimonyoh etan ni u-ungnga

(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43)

¹⁴ Yan nambangngadan dad kad-an idan tuun neamung ey limmaw etan hakey ni tuud kad-an Jesus et mandukkun et kantuy ¹⁵ “Apu, hemek mu anhan u-ungngak et ekalen mu keldah tu tep tuka panlelehmani. E-eggel ni nan-egah di danum et yad apuy. ¹⁶ Inlaw kud kad-an idan disipol mu, nem eleg da han-ekal degeh tu.”

¹⁷ Kan Jesus ni hi-gaday “Ayyakaw kayun tuun nunya, lawah kayu niya endi yuka pengullug! Piga binabbal kun hi-gayu? Kaw mekihahha-addak ni hi-gayun ingganah et han kayu mangu-lug? I-li yudya etan u-ungnga.” ¹⁸ Et pea-allaw tu etan neihuklung ni dimonyoh etan ni u-ungnga ey pinhakkeyey yimmaggud law.

¹⁹ Entanni ey limmaw ida disipol tud kad-an tu et e-ebbuh ida ey kandan hi-gatuy “Kele eleg mi han-ekal hu neihuklung ni dimonyoh etan ni u-ungnga?” ²⁰ Kan Jesus ni hi-gaday “Em, tep beken ni nehammad hu yuka pengullug. E-helen kun hi-gayu e makulug ni anin ni henin kainekket ni bukel ni mustard hu yuka pengullug nan hi Apu Dios, nem nehammad ni peteg et dammutun hedin kanyuy mei-tan hu duntug, man mei-tan tu-wangu hedin humman pinhed Apu Dios. Han-ipahding yu hu hipan pinhed yun pehding hedin nehammad yuka pengullug. ²¹ Nem ya henin nunman ni dimonyoh ni neihuklung ey mahapul ni mantetpel kayun mandasal et han ma-kal di tuu.”

Ya pidwa tun nanghelan Jesus ni elaw ni ketteyyan tu

(Mark 9:30-32; Luke 9:43-45)

²² Yan neamungan idan disipol nan Jesus di Galilee, ey kan Jesus ni hi-gaday “Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey ellan da-ak idallin edum ni tuu et nemahhig pehding dan hi-gak. ²³ Pepettey da-ak, nem yan katlun aggew ni ketteyyan ku, ey metegguan nak ali.”

Yan nangngelan idan disipol tun nunya ey ida kaumlelemyung.

Ya bayad ni buwis di Tempol

²⁴ Yan linawwan dad Capernaum ey limmaw ida kaman-emmaung ni buwis di kad-an nan Peter et kanday “Kaw kamambeyyad apu yun buwis di Tempol?” ²⁵ Hinumang nan Peter et kantuy “Kele tep eleg? Tam kamambeyyad.”

Himmegep hi Peter etan di baley ey neman-gulun immehel hi Jesus et kantuy “Simon, hipa kamambeyyad ni buwis di gubilnud Rome, kaw yadda tuu ngu dedan diman e bebley winu yadda etan binunal diman?”

²⁶ Kan Peter ey “Yadda binunal hu kamambeyyad.” Ey kan nan Jesus ey “Hedin hanniman, ey eleg ida tep mahapul ni mambeyyad hu tuu dedan diman ni buwis dad gubilnu. Heni daman hi-gak e U-ungngan Apu Dios e eleg mahapul ni nak mambeyyad ni buwis di Tempol tu. ²⁷ Nem anin elaw ka et ka memenwit di baybay et ya etan memengngulun benwiten mu, ey tewab mu bungut tu et ang-angen mu etan pihuh ni palatah ni ingkamil tu et alen mu, ma-lat humman ibbayad tayun buwis di Tempol.”

18

*Ya elaw ni makulug ni kasina-gey di biyag
(Mark 9:33-37; Luke 9:46-48)*

¹ Yan nunman, ey limmaw ida disipol Jesus di kad-an tu et kanday “Hipa keta-ta-geyyan di kapan-ap-apuin Apu Dios?” ² Immayag hi Jesus ni u-ungnga et peehneng tud hinangga da et

kantuy ³ “Dengel yu eya makulug ni e-helen kun hi-gayu. Eleg kayulli mei-dum di nan-ap-apuan Apu Dios hedin eleg melumman nemnem yu ma-lat henin nemnem idan u-ungnga, e beken idan makehing, nem nelakah dan ebbuluten hu elaw ni makulug. ⁴ Ya tuun pebabah tu annel tu e heni eyan u-ungnga, ey hi-gatu keta-ta-geyyan di kapan-ap-apuin Apu Dios. ⁵ Ya etan tuun pinhed tudda hu u-ungnga, tep tuka ibbilang ni u-ungngak ida, ey pinhed tuwak dama.

Mahapul ni hellipat-an tayu ma-lat ya kakkayyaggud hu elaw tayu

(Mark 9:42-48; Luke 17:1-2)

⁶ Nem ya etan tuun hi-gatu umhulun ni pengiwwallengan ni pakekulug tun tuka pengullug ni hi-gak, ey heballi ta-yunan buklew tun et-eteng ni batu et an lenengen di baybay. ⁷ Anggehemmek tuud puyek tep wadan kenayun hu kamenuttullun ni hi-gadan manliwwat. Humman idan kametuttullun ey anggehemmek idalli, nem nema-maddalli etan kaumtenuttullun, tep anggehemmek idallin peteg tep ya kastigu da.

⁸ Hedin ya heli yu niya ngamay yu hu kaumhulun ni yuka pengippahdingin lawah, heballi putul yu et bekahen yu. I-imman hu anin megumhulan kayu nemet wada hu biyag yun mannananeng, nem ya hu wadan emin ngamay yu niya heli yu ey kayu umlaw di apuy ni eleg me-dep et kayu manha-ad diman ni ingganah. ⁹ Ey hedin ya mateyu hu kaumhulun ni yuka panliwwasi, ey heballi ukit yu. I-imman hu anin endi mateyu, nemet wada hu biyag yun

mannananeng, nem ya hu wadan dewwa hu mateyu ey kayu umlaw di apuy et kayu manhad diman ni ingganah.

*Ya kei-ingngehan etan ni kalneroh ni netalak
(Luke 15:3-7)*

¹⁰ Ang-ang yu et endi yu pihhulen ni anin hakey ida eyan u-ungnga, tep e-helek ni hi-gayu e yadda anghel da ey wadaddan kenayun di kabunyan di kad-an nan Apu Dios e kamenang-ang-ang ni hi-gada. ¹¹ Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey immali-ak di puyek ni an menellaknib ni tuud liwat da.

¹² Kaw amta yu hu pehding etan ni tuun wada hanggatut ni kalneroh tu hedin metellak hu hakey? Inamtak et ya pehding tu ey hiyanen tu etan nahyam et heyam ni kalneroh di pattullan et tu hamahamaken etan hakey ni netalak. ¹³ Et hedin himmak tu etan hakey ni netalak ey e-etteng amleng tun nenamakan tu, nem ya hu amleng tudda etan ni nahyam et heyam ni kalneroh ni eleg matelak. ¹⁴ Hanniman dama elaw Ama Apu Dios di kabunyan. Eleg tu pinhed ni wada eleg mehellaknibin anin hakey ni u-ungnga.

Ya elaw ni penuggun yudda etan ni edum yun nambahul ni hi-gayu

¹⁵ Hedin wada mambenhul ni hakey ni tuun hi-gayu, elaw kayud kad-an tun e-ebbuh kayu et yu peamtan hi-gatu humman ni bahul tun hi-gayu. Et hedin mantuttuyyun liwat tu, ey hanyayyam kayu law mewan. ¹⁶ Nem hedin eleg tu ebbuluta bahul tu, ey ayag kayun dewwa winu

tellun pan-e-dum yun penuggunan yun hi-gatu ma-lat wada mengngel ni ittugun yu. ¹⁷ Nem anin ni um-ikuyug kayu, nem kapya tun eleg tu ebbuluta niya eleg tu dedngela penuggun yu, ey anin ehel yuddan emin ni kamengullug et hi-gada menuggun ni hi-gatu. Hedin eleg tu dedngela, anin ew ngenamung tu, nem entan tu ibilang ni kamengullug humman ni tuu.

Ya pehding yun mengi-leg niya mengi-ebbulut

¹⁸ Makulug eya e-helek ni hi-gayu e emin e-legen yud puyek ni pehpehding ni tuu, ey e-legen daman Ametayun hi Apu Dios di kabunyan. Ya ebbuluten yud puyek ey ebbuluten tu dama.”

¹⁹ Kantu mewan ey “Hedin ihummangan ni dewwa hu pinhed dan ibbagan Apu Dios di dasal da, man makulug ni iddawat tu. ²⁰ Tep anin ni dewwa, winu tellu hu meemmung ni menaydayaw ni hi-gak, tep ya daka pengullug et wada-ak di kad-an da.”

Liwwan tayu bahul ni edum tayun hi-gatsu

²¹ Immali hi Peter di kad-an Jesus et kantuy “Apu, inna-nu hedin eleg issiked ni edum ni tuun mambenhul ni hi-gak, kaw liwwanen kun neyun? Hedin nangkappitun nambahul ni hi-gak hu hakey ni tuu, kaw mangkappitu daman liwwanen ku bahul tu?” ²² Kan Jesus ey “Anin na-mun mampittun mandubli hu nepitun pam-behhulan tun hi-gam et mahapul ni liwwanen mu.”

²³ In-ingngeh nan Jesus hu kapan-ap-apuin Apu Dios etan ni hakey ni ap-apu et kantuy “Wada etan ap-apun pinhed tun beyyadan idan

bega-en tu hu utang dan hi-gatu. ²⁴ Illa tu etan neitudekan ni wada utang dan hi-gatun pihhuh ey in-ali da etan hakey ni bega-en tun linnibu pihhuh ni beyyadan tu. ²⁵ Nem eleg tu hambayad tep endi pihhuh tu. Et kan etan ni apu tu ey mahapul ni meigtang ni emin hu limmu tu niya meigtang idan han-ahwa et yadda u-ungnga da, ma-lat pameyad tun utang tu. ²⁶ Nem nandukkun etan bega-en di hinangngab ni apu tu et mampehemhemmek e kantuy 'Heged mu ni anhan et han nak ali bayadin emin inutang ku.' ²⁷ Himmek etan ni ap-apu humman ni bega-en tu et kantuy 'Anin ew ni eleg mu beyyadi humman ni utang mu.'

²⁸ Et lumaw etan bega-en ey dinammu tud dalan etan keingngeh tun bega-en ni impautangan tun hanggatut ni pihhuh. Hingkel tu et kantuy 'Bayadim etan inutang mun hi-gak.'

²⁹ Nandukkun etan bega-en di hinangga tu et kantuy 'Entanni anhan yaggud beyyadak alin emin, nem panheged ka anhan ni ekket.'

³⁰ Nem eleg pekahged et tu paikelabut humman ni hakey ni bega-en ni impautangan tu ingganah teklaen tun emin hu utang tu. ³¹ Inangang idan edum tun bega-en emin humman ni neipahding ey eleg da pinhed et da idaddatteng ni apu da. ³² Et paeyag ni apu da etan bega-en tu et kantuy 'Lawah kan peteg ni bega-en. Nampehemhemmek kan hi-gak et eggak pabeyad etan utang mu, ³³ ey kele anhan endi hemek mu etan ni kadwam ni bega-en ni henin impahding kun hi-gam?' ³⁴ Bimmunget etan ap-

apu tep ya elaw tu et paikelabut tu ingganah teklaen tun emin hu utang tu.” ³⁵ Et kan Jesus law ni impanggillig tun inhel ey “Hanniman dama hu pehding nan Apu Dios, e hedin eleg yu liwwana hu bahul ni edum yu, man eleg tu dama liwwana hu liwat yu.”

19

Ya nengituttudduan Jesus ni meippanggep ni panhi-yanan ni han-ahwa
(Mark 10:1-12)

¹ Ginibbuh nan Jesus humman ni intuttuddu tu et hi-yanen tu humman ni bebley di Galilee et lumaw idad bebley di Judea e ba-hil ni Wangwang e Jordan. ² Neiunud ida dakel ni tuun hi-gatu ey nan-ekal tu degeh idan kamanpand-edgeh.

³ Entanni ey wadadda immalin Pharisee di kad-an Jesus et da patnaan hedin meihhalla penummang tu eyan ibbageda, et kandan hi-gatuy “Hipad elaw tayu hu dammutun umhulun ni peni-yanan ni laki ahwa tu?” ⁴ Kan Jesus ey “Kaw eleg yu benidbiden hu neitudek ni ehel nan Apu Dios e kantuy ‘Ya eman ni laputun naltuan ni emin ey kinapyan Apu Dios hu laki et ya bii?’ ⁵ Et kantu mewan ey ‘Et mukun ya laki ey hi-yanen tud ametun inetu et an menang-ang ni ahwaen tu, et man-addum ida et henidda law hakey ni annel.’ ”

⁶ Intuluy Jesus et kantuy “Humman idelaw ni dewwan nan-addum ey henidda law hakey, et humman hu, eleg mabalin ni an panhi-yan ni

tuu hu impan-addum nan Apu Dios.” ⁷ Kandan hi-gatuy “Kele kan Moses ey ‘Dammutun manhi-yan hu han-ahwa hedini kapyaeen ni laki hu papil ni panhi-yanan da et idwat tun ahwatu?’ ”

⁸ Kan Jesus ni hi-gaday “Annagam in-abulut Moses ni manhi-yan hu han-ahwa, tep mekelhi ulu yun Jews. Nem yan laputun nanletuan Apu Dios ni emin ey eleg tu iebulut humman. ⁹ E-helek ni hi-gayu e ya lakin hi-yanen tu ahwa tu et mambintan, ey in-abek tu ahwa tu. Ya dammutun peni-yanan ni lakin ahwa tu ey ebuh hedini in-abek ni ahwa tu.”

¹⁰ Et kan idan disipol tu ey “Hedini tep henin nuntan, man heballi ew eleg mengahwa.”

¹¹ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Beken ni emin tuu ey kanday eleg ida mengahwa, tep hahakkey ida hu indawtan Apu Dios ni gahat dan eleg mengahwa. ¹² Ya eleg pengahwain edum ni tuu ey kapyatun neiungngaddan eleg mengahwa. Yadda edum ey eleg ida mengahwa tep ya impahding ni edum dan tuun hi-gada. Yadda edum ey eleg ida mengahwa tep ya ngunu dan meippanggep ni kapan-ap-apuin Apu Dios. Hi-gayuddan eleg tu pinhed ni mengahwa ey kayyaggud hedini humman u-unnuden yu.”

*Indasalan Jesus ida u-ungga
(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)*

¹³ Wadadda tutu-un nan-ilaw da u-ungga dad kad-an Jesus et da pakepan hi-gatu malat idasalan tuddan panyaggudan da. Nem imbunget idan disipol Jesus, tep kanday daka helli-waa hi Jesus. ¹⁴ Nem kan Jesus ey “Entan

tu ika-leg ellian idan u-ungngad kad-an ku, tep yadda etan tuun henin elaw idan eyan u-ungnga hu elaw da hu meilla-kam di nan-ap-apuan Apu Dios.” ¹⁵ Et kap-en tu uludda etan ni u-ungnga et idasalan tudda et han tudda hi-yana.

Ya etan tuun kedangyan ni eleg tu pinhed ni mengu-unnud nan Jesus

(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

¹⁶ Entanni ey wada immalin tuud kad-an Jesus et kantuy “Apu, hipa kayyaggud ni pehding ku ma-lat mawedan hi-gak hu biyag ni endi pappeg tu?” ¹⁷ Kan Jesus ni hi-gatuy “Kele kammuy kayyagguddak? Endi edum ni kayyaggud nem ebuh hi Apu Dios. Hedin pinhed mu biyag ni endi pappeg tu, man unud mu intugun Apu Dios.” ¹⁸ Kan etan ni tuu ey “Hipa u-unnuden kun intugun tu?” Kan Jesus ey “Entan patey mu, entan tu iebek ahwam, entan panekew mu, niya entan pan-itek mu. ¹⁹ U-unnud yudda a-ammed yu niya pehed yu edum yun tuu, henin impem-inhed yun annel yu.” ²⁰ Kan etan ni tuu ey “Emin huyyan tugun ey nakka u-unnuda. Hipa kulang ku?” ²¹ Kan Jesus ni hi-gatuy “Hedin pinhed mun endi kakulang ni elaw mud hinanggan Apu Dios, man lakkay et mu igtang ni emin hu limmum et mu idwat idan nangkewetwet ma-lat maweda kinedangyan mud kabunyan. Ey immali ka et maiunud kan hi-gak.”

²² Yan nangngelan etan ni tuun nunman ey limmemyung et manglaw, tep kedangyan ni peteg.

²³ Et kan Jesus idan disipol ey “Neligat hu kedangyan ni mei-dum di nan-ap-apuan nan Apu Dios. ²⁴ E-helek ni hi-gayu e nelallakkah hu kamel ni um-usip di telek ni lubay nem ya an keilla-kaman ni kedangyan di nan-ap-apuan Apu Dios.”

²⁵ Yan nangngelan idan disipol tun nunya, ey natngadda et kanday “Kaw! Et hipadda tep hu dammutun mehellakniban?” ²⁶ Kaitettekel idan Jesus ey kantuy “Ya tuu ey endi kabaelan tun menellaknib ni annel tu. Nem hi Apu Dios ey han-ipahding tun emin.”

²⁷ Ey himmapit hi Peter et kantuy “Nem angang mu kedi e Apu, inwalleng min emin et adyah e hi-gam hu mika u-unnuda, nem hipalli iddawat mun hi-gami?” ²⁸ Kan Jesus ni hi-gaday “Dengel yu tep e-helen kun hi-gayu e makulug ni yallin kehullulan ni emin eyan wadan nunya ey hi-gak ali e Pengulwan ni emin ni tuu ey umyudungngak alid kayuddungin ap-apu. Hedin hi-gayulli dama, man umyudung kayu etan di yuddungngan ni hampulut dewwan ap-apu et hi-gayu hu pan-ap-apuddan * helag idan hampulut dewwan u-ungngan Israel. ²⁹ Emin ida etan tuun hi-yanen da a-ammed da, ya u-ungnga da niya aaggi da, ya payew da niya baley da, tep ya daka pengu-unnudin hi-gak, ey hi-gadalli hu meidwatan ni dakel ni panyaggudan dan hakey ni aggew, ey meidwatan idallin biyag dan endi pappeg tu. ³⁰ Nem yadda etan kameibbilang ni tuun nunya ey humman idalli hu eleg meibbil-

* **19:28** 19:28 Ya hakey ni keibbellinan nunya ey menuwet.

lang ni tuu. Ey yaddalli etan tuun endi bilang tun nunya ey hi-gadalli meibbillang ni tuu.”

20

Ya intuttuddun Jesus meippanggep ni neman-gulu et ya nanggillig

¹ Nan-a-abbig hi Jesus et kantuy “Ya elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios ey heni etan ni tuun himmaleman ni an menang-ang ni mangngun-nud galden tu. ² Wadadda hinummangan tun tangdanan tuddan henin katangdanan tuun han-aggew et ilaw tuddan an mangngunnu. ³ Neta-nang aggew et lumaw mewan di mulkaduh ey wadadda inang-ang tun edum ni tuun endi daka pehpehding e idan ebuh kaman-eh-ehneng. ⁴ Et kantun hi-gaday ‘Lakkayuy et kayu mangngunud galden ku et tangdanan dakeyun tangdan ni han-aggew.’ Et lumaw ida etan tuun an mangngunnu. ⁵ Yan nandattekan ni aggew niyan hambaten-ganan, ey wadadda mewan tu inaygan ni an mangngunnu. ⁶ Kamangkehilleng ey limmaw mewan di mulkaduh ey wadadda inang-ang tun tuun kaman-eh-ehneng ni ebuh. Kantun hi-gaday ‘Kele kayu kamanhahha-ad di deyan han-aggew ey endi yuka ngunnungunnua?’ ⁷ Kandan hi-gatuy ‘Tep endi kamegeyyag ni hi-gamin an mangngunnu.’ Kantun hi-gaday ‘Elaw kayu et kayu mangngunud galden ku.’

⁸ Yan nunman ni mahmahdem ey kan etan ni kan galden etan ni kamengipappaptek ni galden tuy ‘Ayagim ida kamangngunnu et idwat mu tangdan da. Pamengulum ida etan nanggillig ni

nangngunu et han mu idwat tangdan ida etan ni nemangulun nangngunu.’ ⁹ Immalidda etan nanggillig ni nangngunu et idwat tu tangdan dan henin tangdan ni tuun han-aggew nangngunuan tu. ¹⁰ Yan illian ida etan ni nemangulun nangngunun kakkabbuhhan, ey kanda na-mu nem edduman tu hu tangdan dan han-aggew, nem eleg. ¹¹ Yan nenawtan dan tangdan da, ey ida kaman-e-nguh et ida kamangngungudu e kanday ¹² ‘Yadda nanggillig ey han-olas ni ebuh nangngunuan da. Hi-gami ey nepeppetang kamin han-aggew ni nangngunu, nem ay kele nan-iinggeh tangdan mi?’ ¹³ Nem kan etan ni kan galden ey ‘Agik ida, endi yu bellawen ni hi-gak tep indawat ku hu inhumangan tayun tangdan yun han-aggew. ¹⁴ Aleyu kuma eya tangdan yu et umenamut kayu. Ngenamung ngak hedin kangkuy i-inggeh ku hu tangdan idan nanggillig di tangdan yun nemangulu. ¹⁵ Endi biyang yud pihhuh ku. Kaw kayu kaum-ameh tep himmek kudda?’ ” ¹⁶ Et kan Jesus ey “Yadda tuun eleg meibbillang ni nunya ey hi-gadalli neta-ta-gey. Yadda etan eta-gey ni tuun nunya ey hi-gadalli meibbillang ni nebah ni hakey aggew.”

*Ya pitlu tun penghelan Jesus ni ketteyyan tu
(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)*

¹⁷ Yan kapampenglawwid Jesus di Jerusalem, ey ineyagan tudda etan disipol tu et e-ebbuh ida ey kantun hi-gaday ¹⁸ “Yan lawwan tayud Jerusalem ey hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey pedpap da-ak idan ap-apuddan padi et yadda etan kamantuttuddun tugun Moses. E-helen da

e wada bahul ku et pepetty da-ak. ¹⁹ Illaw da-ak di kad-an idan tuun beken ni Jew et pan-impipihulan da-ak, niya pan-imbabaigan da-ak et han da-ak ipetak di krus et yadman ketteyyan ku. Nem yan katlun aggew ey metegguannak.”

*Ya etan imbagan inad James nan John
(Mark 10:35-45)*

²⁰ Immali hi ahwan nan Sebedi et yadda etan dewwan u-ungnga tun disipol Jesus et mandukkun di hinangga tu et kantuy “Wada et anhan ibbagak ni hi-gam.” ²¹ Kan Jesus ey “Hipa pinhed mun ibbaga?” Kantuy “Payudung muddalli anhan eya dewwan u-ungngak di winannan mu et yad winillim di pan-ap-apuan mulli.”

²² Nem kan Jesus etan idan han-agi ey “Eleg yu amta hu kapan-ibbagan ineyu. Kaw makkaw et dammutun han-isipel yu hu ligat ni heni eyan panliggatan ku?” Kandan hi-gatuy “Dammutun han-isipel mi.”

²³ Et kan Jesus ni hi-gaday “Makulug ni panligligatan yuddalli etan henin panligligatan ku, nem endi kelebengan kun mengippanghel hedini hipa umyudung di winannan ku niyad winillik di pan-ap-apuan ku. Ngenamung hi Ama Apu Dios ni mampilli hedini hipa pinhed tun pillien.”

²⁴ Dingngel ida etan ni hampulun disipol Jesus humman ni an imbagad James nan John ey ida kaumbubunget ni hi-gada. ²⁵ Et paeyag idan Jesus ni emin di kad-an tu et kantun hi-gaday “Inamta yu elaw ni ap-apuddan Gentiles e daka

peta-gey annel da niya daka ba-aba-aladda tutu-u. ²⁶ Nem beken ni henin nunya hu elaw tun hi-gayu. Hedin wada pinhed tun eta-gey ali saad tu, man mahapul ni hi-gatu pambega-en yun emin. ²⁷ Ey hedin wadan hi-gayu hu pinhed tun hi-gatulli keta-ta-geyyan, ey mahapul ni mambalin ni heni himbut ni mengingungngunnun panyaggudan yun emin. ²⁸ Tep anin hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu et immali-ak ni an mambalin ni bega-en tep ya panyaggudan idan tuu. Eleggak umlin man-ap-apu, nem immali-ak ni an mettey ni peneklaan kun liwat ni tuu malat mahelakniban ida.”

*Ya nangkalan Jesus ni kulap ida etan ni dewwan tuu
(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)*

²⁹ Kapanhi-yanad Jesus etan bebley di Jericho ey neiunud ida daker ni tuu. ³⁰ Wadadda etan dewwan lakin nekulap ni yimmudung di gilig ni keltad. Dingngel da e kamangkelebbah hi Jesus ey ida kamantetekkuk e kanday “Apu Jesus e helag David, hemek dakemi anhan!” ³¹ Ey imbunget ida etan ni neamung ni tuu e kanday “Eneeneng kayu!”

Nem da anhan law kapan-ihi-met et ida kamantetekkuk e kanday “Apu e helag nan David, hemek dakemi anhan!” ³² Immehneng hi Jesus et aygan tudda et kantuy “Hipa pinhed yun pehding kun hi-gayu?”

³³ Kandan hi-gatuy “Apu, pinhed min e-kalen mu kulap mi.” ³⁴ Himmek idan Jesus et kap-en

tu mateda ey pinhakkeyey kaum-ang-ang law hu mate da et maikuyug idan Jesus.

21

Ya linawwan Jesus di Jerusalem

(Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

¹ Ida kamenetteng di Jesus et yadda disipol tud Jerusalem, e wadaddad Betpage di Duntug e Oliba, ey impamengulu tudda dewwan disipol tu. ² Kantun hi-gaday “Ibubbukkul yu lad eman di bebley di Betpage et hedin ang-angen yu la etan han-inan kebayyun neiiket, ey ukah yu et i-li yudya. ³ Hedin wada um-ehel ni hi-gayu ey nealay kanyuy ‘Mahapul ni Apu tayu’ et i-abulut tu kaya.”

⁴ Huyya nekapkapyan inamnuan eman ni in-hel lan prophet Apu Dios ni kantuy

⁵ “Ehel yuddan tuud Jerusalem e iyalli law etan patul da. Tuka pebabah annel tu et mantakkay di kilaw ni kebayyu.” *

⁶⁻⁷ Inu-unnud ida etan ni dewwan disipol hi Jesus et lumaw ida et dalli alen etan ida han-inan kebayyu et ekalen da ta-kep ni balwasi da et idpen dad beneg idan nunman ni kebayyu et mantakkay hi Jesus. ⁸ Nan-ekal idan dakel ni tuun neamung hu ta-kep ni balwasi da et pan-iap-ap dad keltad. Ida nengala edum ni tuun bulbulungngan et da pan-iap-ap di keltad ni

* **21:5** 21:5 Huyyan klasih ni kebayyu ey donkey. Hedin nantakkay hu patul di donkey, ey peang-ang tu e linggep in-ali tu. Nem hedin ya ustuh ni kebayyu hu nantakkayan tu, man mekiggubbat.

dellanen Jesus. Humman elaw ni nenaydayawan dan hi-gatu. ⁹ Yadda tuun nemangulu niyadda etan kameitu-tu-nud nan Jesus ey daka pan-itkuk hu daka penaydayaw ni hi-gatu e kanday “Kaka medeyyaw e helag nan David! Em, kaka medeyyaw tep intu-dak dakan Apu Dios. † Dayaw tayu hi Apu Dios e Keta-ta-geyyan.”

¹⁰ Yan dintengan di Jesus di Jerusalem, ey natngaddan emin tuudman et kanday “Hipa huyyan tuu?” ¹¹ Hinumang ida etan ni dakel ni tuun neikuyug nan Jesus ey “Hi Jesus di Nazareth di Galilee e prophet.”

Ya linawwan Jesus di Tempol

(Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹² Himmegep hi Jesus di Tempol et pampa-hep tudda etan kamampanggettang et yadda kaum-gatang di bawang. Binetu-lang Jesus ida tebol idan kamenullul ni pihhuh et ya yuddungnan idan kamanggettang ni paluma, ¹³ et kantun hi-gaday “Kan Apu Dios di ehel tuy ‘Ya baley ku ey meingngadnan ni dassallan,’ nem ay impambalin yun heni tallu-an idan mangkatekew, tep hauhaul hu yuka pengellain pihhuh idan tuudya.”

¹⁴ Immalidda nekulap et yadda nepi-day di kad-an Jesus di Tempol et ekalen tu kulap da et ya pi-day da. ¹⁵ Nem yadda ap-apuddan padi et yadda kamantuttuddun Tugun Moses ey bimmunget idan nenang-angan dan nun-yan kayyaggud ni kapehpehding Jesus, niyan nangngelan daddan u-ungnga e daka ittettetkuk

† **21:9** 21:9 Psalm 118:26

di Tempol e kanday “Kaka medeyyaw e helag nan David!” ¹⁶ Kandan Jesus ey “Kaw eleg mu dedngela daka ittettetkuk?” Ey kan Jesus ni hi-gaday “Nak ida kadeddengngela. Daka pampeamnu hu impatudek nan Apu Dios. Kaw eleg yu benidbiden etan neitudek e kantuy ‘Anin idan kaungaunga niya gegellang et sinuttud-duam idan menaydayaw ni hi-gam.’ ‡”

¹⁷ Hini-yan di Jesus humman idan tuu et lumaw idad Betania et manha-ad idadman ni hanlabbi.

Ya pinhed tun e-helen etan eleg lummech ni keyew ni fig

(Mark 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Yan newa-waan tun nambangngadan Jesus di Jerusalem ey neu-upad dalan. ¹⁹ Inang-ang tu etan keyew e fig di gilig ni keltad et tu ang-angen ey endi lameh tu, ebuh bulung tu, et kan tuy “Eleg kalli law umlameh ni ingganah.” Ey pinhakkeyey nakpit etan keyew. ²⁰ Inang-ang idan disipol tu humman ni neipahding ey natngadda. Kanday “Kele pinhakkeyey nakpit eya keyew?” ²¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Makulug eya e-helen kun hi-gayu e hedin wada dinel yun Apu Dios niya eleg kayu mandinwa, ey dammutun han-ipahding yu hu impahding ku eyan keyew. Beken ni ebuh humman, nem dammutu mewan ni hedin kanyun duntug ey ‘kei-tan kad baybay,’ man mei-tan tu-wangu hedin pinhed nan Apu Dios. ²² Anin hipa ibbageyun Apu Dios et iddawat tu hedin wada yuka pengullug.”

‡ **21:16** 21:16 Psalm 8:2

*Ya kelebengan Jesus ni mantuttuddu
(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)*

²³ Himmegep hi Jesus di Tempol et kaman-tuttuddu ey immalidda etan ap-apuddan padi niyadda ap-apuddan Jews di kad-an tu et kanday “Hipa kelebengan mun mengippahding ida eyan muka pehpehding? Hedin wada kelebengan mu, hipa ni-ngangu nengidwat?”

²⁴ Hinumang Jesus et kantuy “Wada ni dama ibbagak ni hi-gayu. Hedin hummangen yuwak, ey e-helen ku dama nalpuan ni kelebengan ku.

²⁵ Hipa nengitu-dak nan hi John ni an memenyag, ya tuu winu hi Apu Dios?” Nanhuhummangan ida et kanday “Hedin kan tayuy ‘hi Apu Dios,’ ey kan tulliy ‘Nem tamey eleg yu kulugen hu intuttuddun John.’ ²⁶ Nem hedin kan tayuy ya hu tuu nengidwat ni saad tu, anggetakkut ida eya tuu tep daka kulluga e prophet nan Apu Dios hi John.”

²⁷ Et kanda law nan Jesus ey “Tawwey, eleg mi amta.” Ey kan daman Jesus ni hi-gaday “Hedin hanniman, eggak tep dama e-helan hi-gayu hu nengidwat ni hi-gak ni kelebengan kun kamengippenahding eyan nakka pehpehding.”

Ya a-abbig ida etan ni han-agin laki

²⁸ Nan-ab-abig hi Jesus ni hi-gada e kantuy “Nemnem yu eya a-abbigen ku. Wada etan hakey ni tuun dewwa u-ungnga tun laki. Lim-maw hi amedad kad-an ni pengulwan et kantuy ‘Lakkay et ka mangngunud galden tayun nunya.’

²⁹ Kan etan ni pengulwan ey ‘Eggungu.’ Nem entanni ey nantuttuyyu et lumaw. ³⁰ Limmaw

dama etan amedad kad-an ni neihned ni u-ungnga tu et kantuy 'Lakkay et ka mangngunu.' Ey kan etan ni neihned ey 'Em, umlawwak.' Nem eleg lumaw."

³¹ Kan Jesus ey "Hipan hi-gada hu nengu-unnud nan ameda?" Kan idan ap-apu ey "Ya etan pengulwan."

Et kan Jesus ni hi-gaday "E-helen kun hi-gayu e makulug ni heni kayu etan ni neihayned. Yadda lawah ni tuun henidda etan ni kaman-emmung ni buwis niyadda etan biin daka pebeyyabeyyad hu annel dad laki ey kekkeddukdul ida nem hi-gayu, tep nelakah idan umlaw di kad-an nan Apu Dios nem hi-gayu. ³² Tep intuttuddun John e kamemenyag hu kayyaggud ni elaw ni u-unnuden ey eleg yun hekey kulugen, nem kinulug ida ni-ngangu nunman idan kaman-emmung ni buwis et yadda etan lawah ni biin daka pebeyyabeyyad annel dad laki. Inamta yu e kinulug da elaw ni intudun John, nem eleg kayu mantuttuyyu et eleg yu u-unnuden.

Ya a-abbig etan idan nengipaptek ni puyek ni netaneman ni grapes

(Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)

³³ Dengel yu eya hakey mewan ni a-abbigen kun hi-gayu. Wada etan tuun sinneman tu hu puyek tun grapes, et luhuden tu nanlinikweh. Kimmapyan pengikpalan ni lameh ni grapes niya nengapyan eta-gey ni pangguwalyaan idan mengippaptek ni nunman ni puyek. Impepaptek tu humman ni sinneman tu et lumaw di edum ni bebley. ³⁴ Nedateng humman ni intanem tu et itu-dak tudda bega-en tun an mengellan dewatu.

³⁵ Nem dimpap idan kamampaptek humman idan bega-en et pateyen da hakey, nambaig da hakey, niya nantengba da etan hakey. ³⁶ Immitudak mewan ni daddakkel ni bega-en tu, nem henin neipahding idan limmaw ni laputu hu neipahding ni hi-gada. ³⁷ Entanni ey intu-dak tu etan lakin u-ungnga tu tep kantuy 'Amtak et nanna-ud ni be-ingan da et lispituhen da.'

³⁸ Nem inang-ang idan kamengipappaptek ni nunman ni puyek etan u-ungnga tu et man-huhummangan ida et kanday 'Immali u-ungnga tun memeltan alin puyek tu. Pandada-da itu et pateyen tayu et pampuyek tayu eya puyek ni beltanen tu.' ³⁹ Et depapen da et ia-allaw dad bahil etan ni netaneman ni grapes et pateyen da."

⁴⁰ Et kan Jesus idan kamandeddengngel ey "Hipalli na-mu pehding etan ni kampuyek etan idan kamampaptek ni nunman ni puyek tu hedin um-ali?" ⁴¹ Kandan hi-gatuy "Pepettey tudda et pepaptek tu puyek tun edum ni tuun mengidwat ni dewa tu hedin nedateng."

⁴² Kan Jesus ni hi-gaday "Kaw eleg yu benid-biden etan impatudek nan Apu Dios ni kantuy 'Ya etan batun binelaw idan kamengapyan baley ey humman anhan law hu impambalin Apu Dios ni kekakkayyaggudan ni meikkapyad baley.' " §

⁴³ Et kan Jesus ida etan ni ap-apu ey "Hi-gayu hu neiingngehan etan idan kamengapyan baley niyadda etan nengipaptek ni puyek etan ni tuu,

§ 21:42 21:42 Psalm 118:22-23, ya Mark 12:10, ya Luke 20:17, ya Acts 4:11, ya Ephesians 2:20, et ya 1 Peter 2:7.

tep impebeltan nan Apu Dios ni hi-gayun Jews hu kakkayyaggud ni elaw ni pan-ap-apuan tu, nem ay bangngaden tulli et pebeltan tuddan tuun mengullug ni hi-gatu. ⁴⁴ Ya tuun man-e-gah etan di batun binelaw idan kamengapyan baley ey mangkehpung tu-ngal tu niya mangkemitmit ni peteg etan ippiten nunyan batu.” *

⁴⁵ Yan nangngelan idan ap-apuddan padin Jews et yadda Pharisee ni nunya ey inamta da e hi-gada hu nengieligan Jesus etan ni inhel tu.

⁴⁶ Et pinhed dan belluden hi Jesus, nem ida kaumtakut idan neamung ni dakel ni tuu tep daka ibbilang hi Jesus ni prophet nan Apu Dios.

22

Ya a-abbig etan ni kasal (Luke 14:15-24)

¹ Wada mewan ina-abbig Jesus ida etan ni tuu e kantuy ² “Ya elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios ey heni eyan a-abbigen kun hi-gayu: Wada etan patul ni indaddan tu pangkasalan ni lakin u-ungnga tu. ³ Intu-dak tudda bega-en tu et ida man-ayag ni tuun mekihhemmul, nem endi kaum-aliddan etan ni tuun neaygan. ⁴ Et itu-dak tudda mewan edum ni bega-en tu et ida man-ayag e kanday ‘Ali kayu et kayu makihemul tep mengahwa u-ungngak. Nakleng hu newang niya baka et neidaddan emin hu kennen.’ ⁵ Nem eleg

* **21:44** 21:44 Ya pinhed tun e-helen etan ida tuun man-e-gah etan di batu et mangkahpung tu-ngal da ey humman ida etan eleg da kulluga niya daka kehinga etan binegan Apu Dios ni umhelaknib ni tuu et nemahhig ali kastigu da.

ida hengnguda etan ni neayagan hu inhel ida etan ni intu-dak ni patul. Wada hakkey ni higada ey wada lawwan da. Limmaw ida edum di papayyew da ey limmaw ida edum ni an manggettang. ⁶ Yadda etan edum ni neaygan, ey dimpap dadda kumedek etan bega-en da et pam-baigen dadda et pateyen dadda. ⁷ Dingngel etan ni patul humman ni impahding daddan bega-en tu ey bimmunget et itu-dak tudda sindalu tu et da pampateyen ida etan nematey idan bega-en tu et panlegaben da bebley da. ⁸ Inaygan etan ni patul ida edum ni bega-en tu et kantuy 'Neidaddan hu pangkasalan ni u-ungngak, nem diman ida etan inaygak, tep eggak pinhed ni um-alidda tep lawah ida. ⁹ Lakkayuy idad keltad et yadda tuun ang-angen yudman hu ayagi yu.' ¹⁰ Et lumaw ida etan bega-en tud keltad et dadda pan-ayagan emin tuun inang-ang da, kayyaggud niya lawah, et dakel ida law tuun nekihemul.

¹¹ Limmaw etan patul et tudda ang-angen hu tutu-un immali ey wada inang-ang tun tuun beken ni henin balwasin an mekikkasal hu imbalwasi tu. ¹² Et kan etan ni patul ni hi-gatuy 'Inna-nun hinggepan mu ey eleg ka mambalwasin henin balwasin an mekikkasal?' Nem eleg umhumang etan tuu. ¹³ Et kan etan ni patul ey 'Bedbed yu ngamay tu et ya heli tu et bekahen yud dallin di engeenget. Anin manha-ad diman et numenginengih ey anin ngellingellidihen tu ngipen tudman.' " ¹⁴ Et kan nan Jesus ey "Henin nunman hu elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios, tep dakel meeyagan, nem hahhakkey ida um-law di nan-ap-apuan tu."

Ya meippanggep ni pambeyyadan ni buwis nan Cesar e ap-apud Rome

(Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)

¹⁵ Hini-yan idan Pharisee hi Jesus et da ihuhummangan hu ibbage dan hi-gatu ma-lat hedin wada meihlan e-helen tu, ey humman pebehul dan hi-gatu. ¹⁶ Intu-dak dadda edum ni kamengu-unnud ni elaw da ey nekilaw ida dama etan edum ni tuun Herod di kad-an Jesus et kanday “Apu, inamta mi e makulug muka e-hela ey muka ituttuddu makulug ni elaw nan Apu Dios. Niya eleg mu hengnguda hu ingkatuun hipan tuu. ¹⁷ Et yan nunya ey wada pinhed min ibbagan hi-gam, kaw kamei-ebbulut di Tugun Moses e hi-gatsun Jews ey mambeyyad itsun Cesar e ap-apud Rome ni buwis winu eleg?”

¹⁸ Nem inamtan Jesus e ida kaumhamahamak ni ebuh ni pebehul dan hi-gatu et kantuy “Mangkaitek kayun peteg! Kele yuwak kapatpatnai? ¹⁹ Peang-ang yun hi-gak hu palatah ni yuka pemeyyad ni buwis.” Impeang-ang da, ²⁰ et kan tun hi-gaday “Hipa kan-angah niya kan ngadan eyan wadad palatah?” ²¹ Kanday “Tam hi Cesar.” Et kantun hi-gaday “Idwat yun Cesar hu yu kaiddawat ngu dedan ni hi-gatu ey idwat yun Apu Dios hu lebbeng tun meidwat ni hi-gatu.” ²² Dingngel da humman ni impanumang tu ey natngadda et hi-yanen da.

Ya meippanggep ni ketegguan ali

(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

²³ Yan nunman ni aggew ey immalidda edum ni Sadducee di kad-an Jesus. Humman idan tuu

ey kanday eleg meteggui tuun netey. Kandan Jesus ey ²⁴ “Apu, intuttuddu lan Moses e hedini netey hu hakey ni laki ey endi u-ungnga tu, man mahapul ni ahwaen ni agi tun laki etan biin nebalu ma-lat hedini man-ungngadda, man meibbillang ni u-ungnga da etan ni netey. ²⁵ Inna-nu tep hedini heninnuy neipahding: Wadadda pitun lalakkin han-aaggi. Nelahin etan pengulwan da, nem endi u-ungnga da ey netey etan laki et beltanen etan ni hened etan ahwa tu ey endi mewan u-ungnga da ey netey. ²⁶ Nambelbeltanan idan nunman ni pitun han-aaggi humman ni biin inahwa, nem netey idan emin ey endi u-ungnga da. ²⁷ Entanni ey netey law dama etan bii. ²⁸ Inna-nu hedini makulug ni metegguan idallin emin hu nangketey, hipalli tep kan-ahwan nunman ni bii ey aye nambelbeltanan idan pitun han-aaggi?”

²⁹ Nem hinumang Jesus et kantuy “Huttan neipngilan yu! Ey huttan keangangan tu e eleg yu han-awat hu impatudek nan Apu Dios ni ehel tu niya kabaelan tu. ³⁰ Tep yallin ketegguan idan nangketey ey eleg idalli law man-aahwa, tep heniddalli anghel Apu Dios di kabunyan. ³¹ Hedini ya meippanggep ni ketegguan ni nangketey, ey kaw eleg yu bidbiden etan impatudek Apu Dios e kantuy ³² ‘Hi-gak hu Dios nan Abraham, hi Isaac ni hi Jacob.’ Et huyya pengamtaan tayu e humman idan aammed tayu ey netey ida, nem eleg ibbilang Apu Dios idan netey, tep tegguen tuddalli emin tuu tu. Hi-gatu ey Dios idan mategu, beken ni yadda netey.” ³³ Dingngel idan tuu humman ni intuttuddu tu

ey natngadda.

*Ya importanteh ni peteg ni tugun Apu Dios
(Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)*

³⁴ Dingngel idan Pharisee e eleg hanhumang idan Sadducee hu inhel nan Jesus et maemung idad kad-an tu. ³⁵ Wada hakey ni hi-gadan Pharisee ni abugaduh ni himmapit, tep pinhed tun patnaan hi Jesus ³⁶ et kantuy “Apu, hipa keim-importantehan ni tugun nan Apu Dios?”

³⁷ Kan Jesus ni hi-gatuy “Mahapul ni pakappinheden yu hi Apu Dios ey emin hu yuka nemnem-nema niya yuka pehpehding ey inemnem yun Apu Dios. ³⁸ Huyya hu keim-importantehan ni intugun Apu Dios. ³⁹ Et ya neikadwa ey ‘Mahapul ni pinheden yu edum yun tuu henin neminshed yun annel yu.’ ⁴⁰ Huyyaddan dewwan tugun Apu Dios hu neipuunan emin ni Tugun Moses et yadda intenuttudduddan prophet ni nunman.”

Hi Christo ey beken ni helag David ni ebuh, nem Apu tu dama

(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

⁴¹ Nanengtudda Pharisee di kad-an Jesus ⁴² et kantun hi-gaday “Hipa yuka pannemnem meip-panggep nan Christo? * Hipa kan helag ni hi-gatu?” Kandan hi-gatuy “Ya kan helag ni hi-gatu ey hi David la.” ⁴³ Kan Jesus ni hi-gaday “Hedin makulug ni hi David la hu kan helag ni hi-gatu, kele impa-hel ni Ispirituh Apu Dios hi David ey

* **22:42** 22:42 Ya keibbellinan ni Christo ey pinutuk Apu Dios ni menellaknib ni tuu.

kantuy Apu tu etan pinutuk nan Apu Dios? ⁴⁴ Tep kan David ey

'Kan Apu Dios etan ni Apuk e hi Christo ey 'Yudung kad winannan ku ingganah ap-puten kuddan emin hu buhul mu.' " †

⁴⁵ Intu-man nan Jesus ni immehel et kantuy "Nemnem yu kedi, hedin kaibbilang nan David hi Christo ni Apu tu, inna-nun kanyu ey helag nan David hi Christo?" ⁴⁶ Ey endin hekey penum-mang dan Jesus, et eleg da law ipidpidwan memabbaggan hi-gatu, tep ida kaumbaing ni tuka penummang ni daka ibbaga.

23

Ya lawah ni elaw idan kamantuttuddun tugun Moses niyadda Pharisee

(Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Kan Jesus idan dakel ni tuu et yadda disipol tuy ² "Yadda kamantuttuddun Tugun Moses et yadda Pharisee ey wada kelebengan dan mengituttuddun intugun nan Apu Dios. ³ Et humman hu, u-unnud yu hu daka ituttuddu, nem entan tu u-unnud hu daka pehpehding, tep ma-nu tep kayyaggud daka ituttuddu, nem eleg da u-unnuda. ⁴ Daka ippilit idan tuun mengu-unnud ni elaw ni neligat, nem eleg dadda baddangin pengu-unnudan da. ⁵ Ey emin daka pehpehding ey daka peang-ang-ang idan tuu, tep daka gangami penettebalan ni tuun hi-gada. Et humman hu, daka ibbedbed hu neitudek ni ehel Apu Dios di ulu da et yad ngamay da,

† **22:44** 22:44 Psalm 110:1

niya ida kamambalwasin andukkey ngummey tun balwasi. ⁶ Pinpinhed dan umyudung di yuddungnan ni kametbal ni tuu hedin wada hamul et yad simbaan. ⁷ Ey ida kapetebbatebbal di mulkaduh e kad-an ni dakel ni tuu. Ey pinhed dan kan idan tuu ey mittuduh ida. ⁸ Nem endi an meingngadnan ni hi-gayun mittuduh, tep nan-iingeh kayun emin ey hakey ni ebuh mittuduh yu. ⁹ Ey endi yu ingngadnan di puyek ni Ameyu, tep hakey ni ebuh hu Ametayun wadad kabunyan. ¹⁰ Lawah mewan hedin wada menghel ni kanday Apu kayu, tep hakey ni ebuh Apu yu e hi Christo. ¹¹ Ya keta-ta-geyyan saad tun hi-gayu, ey mahapul ni mambalin ni bega-en yu. ¹² Ya tuun tuka peta-gey annel tu ey meibbabah ali. Nem ya tuun tuka pebabah hu annel tu ey meiddeyyaw ali.

Ya nengibungtan Jesus idan Pharisee niyadda kamantuttuddun intugun Moses tep ya lawah ni elaw da

(Mark 12:40; Luke 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ Hi-gayuddan Pharisee niya kamantuttuddun Tugun Moses, ey mangkaitek kayu. Anggehemmek kayu tep mangkekastigu kayulli, tep hin-appil intenuttuddu yuddan tuun pinhed dan umlaw di kapan-ap-apuin Apu Dios, et eleg ida law paka-law diman, nem anin hi-gayu et eleg kayu paka-law diman.

¹⁴ Hi-gayuddan Pharisee niya kamantuttuddun intugun Moses la, ey anggehemmek kayu katteg, tep mekastigu kayulli. Mangkaitek kayun peteg. Yuka dukkeya dasal yun Apu Dios e henii kayu

kayyaggud, nem yudda kahe-uhe-uladda nangkebalun bii ma-lat wada inna-nu yun mengellan limmu da, et mukun nemahhig hu kastigu yu tep ya huttan ni yuka pehpehding.

¹⁵ Hi-gayuddan Pharisee ey hi-gayun kaman-tuttuddun Tugun Moses, ey mangkaitek kayun peteg. Anggehemmek kayu tep nanna-ud ni mekastigu kayulli. Kayu kamandaladalan di edawwin bebley, anin di ba-hil ni baybay ni an mantuttuddu, nem hedin wada nengu-unnud ni intuttuddu yu, ey nema-man lawah elaw tu, e heniddan hi-gayu. Et humman hu, mahapul ni umlaw idad impiernoh. Anin hi-gayu et mahapul ni umlaw kayud impiernoh, nem nema-ma kastigu da tep inu-unnud da intudu yu.

¹⁶ Anggehemmek kayu tep nanna-ud ni mekastigu kayulli. Heni kayu nekulap ni tuka ippatnan ippangulu edum tun nekulap, tep eleg yu han-awat hu kayyaggud ni kameituttuddu. Yuka ituttuddu e kanyuy hedin wada issapatah ni tuu, et yad Tempol hu pengissapatahan tu, ey anin ni eleg tu peamnu et eleg manliwwat. Nem hedin ya etan di balituk ni wadad Tempol hu pengissapatahan tu, man mahapul ni peamnu tu tep manliwwat hedin eleg tu peamnu. ¹⁷ Nem neipngil humman ni yuka ittenuttuddu! Ka-ila endi tu-wangu inamta yu. Eleg yu han-awat, tep heni kayu nekulap. Kele yuka pehebballi balituk nem ya hu Tempol? Ya etan balituk ey nebalol ni ebuh tep wadad Tempol. ¹⁸ Yu pay kaituttuddu e kanyuy hedin wada issapatah etan ni tuu, ey yad altar hu pengissapatahan tu, man anin eleg tu peamnu et eleg manliwwat. Nem

hedin yad etan di meidwat nan Apu Dios hu pengissapatahan tu, ey mahapul ni peamnu tu hu insapatah tu, tep hedin eleg tu ippahding ey manliwwat. ¹⁹ Heni kayu tu-wangu nekulap. Beken ni nebalbalol hu meidwat nan Apu Dios nem ya hu altar. Nebalol ni ebuh etan meidwat nan Apu Dios tep wadad altar. ²⁰ Hedin yad altar hu pengissapatahan ni tuu, ey beken ni ebuh di altar hu nengisapatahan tu, nem insapatah tu daman etan idan wadad altar, et mahapul ni peamnu tu. ²¹ Hanniman damad Tempol e hedin yadman hu pengissapatahan ni tuu, ey hi Apu Dios dama hu nengisapatahan tu tep wadadman hi Apu Dios. ²² Hedin yad kabunyan hu pengissapatahn ni tuu, man insapatah tu damad yinudungan Apu Dios di nan-ap-apuan tu, niya hi Apu Dios dama hu nengisapatahan tu, tep hi-gatu yimmudung diman.

²³ Hi-gayun kamantuttuddun Tugun Moses, niya hi-gayun Pharisee, ey anggehemmek kayu, tep mekastigu kayulli. Mangkaitek kayun pe-teg. Ma-nut yuka ikakkaguh ni iddawat nan Apu Dios hu kapulun intanem yu, nem eleg yun hekey hengnguda etan kaituttuddun tugun meippanggep ni kinalimpiyuh, ya hemek, niya dinel. Idwat yu ngu dedan hu kapulun intanem yu, nem entan tu iwalleng ida humman ni importanteh ni tugun. ²⁴ Heni kayu etan ni nekulap ni kamengippatnan mengipappangnguluddan edum tun nekulap, tep eleg yu amta hu importanteh ni tugun. Yuka hellipat-in e-kalen hu allangngaw ni neita-mel di innumen yu, nem

yuka ekmuna hu camel. *

²⁵ Hi-gayun kamantuttuddun Tugun Moses niya hi-gayudda daman Pharisee, ey anggehemmek kayu tep mekastigu kayulli. Mangkaitek kayun peteg. Ma-nut yuka ikakkaguh penguunnudan yun elaw yun meippanggep ni linih henin pengullahan ni basuh niya duyu, nem lawah ni peteg hu nemnem yu, tep yuka pilliwa limmun edum yu niya eleg yu kekkennenga hu pinhed ni annel yu. ²⁶ Hi-gayun Pharisee, ey heni kayu nekulap. Isiked yu lawah ni elaw yu et ya kakkayyaggud hu peang-ang yud emin di yuka pehpehding.

²⁷ Hi-gayun kamantuttuddun tugun Moses niya hi-gayun Pharisee, ey anggehemmek kayu tep mekastigu kayulli. Mangkaitek kayun peteg. Lawah hu elaw yu e heni kayu etan ni kulung e kayyaggud hu ang-ang tu, nem nabwel hu wadad bawang tu. ²⁸ Heni kayu nunman tep ya yuka peang-ang idan tuu ey kayyaggud, nem lawah niya nambakbaklang ni panliwwatan hu wadad nemnem yu.

Ya kekastiguan idan Pharisee niyadda etan kamantuttuddun Tugun Moses

(Luke 11:47-51)

²⁹ Hi-gayun kamantuttuddun Tugun Moses niya hi-gayun Pharisee, ey anggehemmek kayu tep mekastigu kayulli. Mangkaitek kayun peteg. Endi silbi tun yuka an pengiyyenayyaggudin

* **23:24** 23:24 Ya keibbellinan nunyan inhel Jesus ey beken ni ya importanteh ni tugun hu daka u-unnuda, nem ya daka paka-u-unnuda ey yadda beken ni importanteh ni tugun.

kulung idan prophet et yadda etan kayyaggud ni tuuddan nunman, tep ya kakulugan tu ey kayu kaman-am-amleng ni nematepateyan idan aammed yun hi-gada. ³⁰ Ma-nut kanyuy gullat ni wada kayun nunman et eleg yu pateyen ida humman ni prophet, nem itek huttan ni inhel yu. ³¹ Huttan ni inhel yu hu kakulugan tun makulug ni yadda aammed yu nematepatey idan prophet. ³²⁻³³ Lawah kayun peteg, tep yuka pan-in-inayyun ida humman ni impahpahding idan aammed yu. Ka-ila tu-wangu lawah hu kan u-ungngan hi-gayu. Nem e-helen kun hi-gayu e eleg mabalin ni yulli ibbebsikan hu kekastiguan yud impiernoh. ³⁴ Ittu-dak kuddalli prophet, yadda nenemneman niyadda mengittuddun elaw ku, nem petteyen yudda edum niya peippettak yudda edum di krus. Panheplaten yudda edum di yuka keemmuemmungi niya unnuunnuden yudda edum anin attu bebley ni lawwan da et yudda panligligat. ³⁵ Et mukun hi-gayun tuun nunya hu kastiguen nan Apu Dios, tep yuka ebbuluta nematepateyan idan aammed yun nunman idan kayyaggud ni tuu, neipalpun Abel e endi bahul tu, ingganah ni nemateyan dan Sekariah e u-ungngan Barakiah e pintey dad nambattanan ni altar et ya Tempol. ³⁶ Makulug huyya, et mukun e-helen kun hi-gayu e emin huyyan impahpahding da ey liwat yu et hi Apu Dios ey kastiguen dakeyun tuun nunya tep hanniman kayulli dama e petteyen yulli etan intu-dak nan Apu Dios.

Ya et-eteng ni impeminhed Jesus idan tuud

*Jerusalem**(Luke 13:34-35)*

³⁷ Hi-gayun tuud Jerusalem ey anggehemmek kayu, tep nanna-ud ni mekastigu kayu. Yuka pampateyadda prophets, niya yudda kapantengbaadda hu kamengituttuddun ehel Apu Dios. Neminpigga hu pinhed ku-et anhan ni pengemungan ni hi-gayu henin kapengemmungin manuk idan impah tud payak tu, nem eleg yuwak pinhed. ³⁸ Han yulli ang-angan hi-gayun tuud Jerusalem, tep iwwalleng alin Apu Dios hu bebley yu et ya Tempol, et mebahbah ida. ³⁹ Et e-helen kun hi-gayu e eleg yuwak ali law ang-anga ingganah kanyuy 'Kakkayyaggud hu intudak nan Apu Dios e kamengippeamtan hi-gatu.' "

24*Ya kebahbahan alin Tempol**(Mark 13:1-2; Luke 21:5-6)*

¹ Kapanhi-yanan Jesus etan Tempol di Jerusalem ey immalidda etan disipol tu et daka pan-ittudun hi-gatu etan kayyaggud ni peteg ni Tempol niyadda edum ni baballey diman. ² Et kan nan Jesus ni hi-gaday "Em, yudda kaang-angan nunya humman idan kakkayyaggud, nem e-helen kun hi-gayu e edum alin aggew ey mebahbah idan emin humman. Endilli hakey ni batun an mannenneng di neikapyaan tu."

*Ya panligligatan niya panleleghanan alin hakey ni aggew**(Mark 13:3-13; Luke 21:7-19)*

³ Nanteyed hi Jesus di Duntug di Olibah et kamanyuyyuddung ey immalidda disipol tud kad-an tu. E-ebbuh ida et kandan hi-gatuy “Pigan tulli amnuan nunyan inhel mu niya hipalli pengi-immatunan hedin kamangkedettengi amnuan tu? Hipalli pengi-immatunan ni getud ni pambangngadan mu niya pigan tu kepappegan ni puyek?”

⁴ Ey kan nan Jesus ni hi-gaday “Helipati yu ma-lat eleg kayulli maheul. ⁵ Tep dakel idalli tuun um-ali et kaday hi-gada hi Christo, * et he-ulen dalli dakel ni tuu. ⁶ Ey dedngelen yulli meippanggep ni gubat di kebebbebley di neih-nup, niyad neidawwi, nem entan ali takut yu, tep mahapul ni mekapkapyaddalli humman. Nem beken alin nunman ni kepappegan ni puyek. ⁷ Em, manggugubat idalli kebebbebley, tep wada hakkey ni ap-apu ey gubbaten tu hu edum tun ap-apud edum ni bebley. Ey meweddalli bisil niya manyegyeg alid dakel ni bebley eyad puyek. ⁸ Nem huyyaddallin ebuh hu keilleppuan idan anggetakkut ni mekapkapy.

⁹ Wadaddalli tuun pampedpap dakeyu et dakeyu pampapetey. Anggebe-hel dakeyullin emin ni tuud puyek tep ya yuka pengu-unnudin hi-gak. ¹⁰ Dakel idalli mengissiked ni mengu-unnud ni hi-gak tep ya daka panlelehmani. Man-inhehdul idalli katuutuu tep wadalli hakkey ni tuu ey anggebe-hel tu edum tu. ¹¹ Dakel idalli man-ittek e kaday prophet idan Apu Dios, et

* **24:5** 24:5 Ya keibbellinan ni Christo ey pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni emin ni tuu tu.

dakel ali he-ulen dan tuu. ¹² Nemahhig alin nunman hu lawah ni kamekapkapy, et dakel idalli hu kamengullug ni hi-gak ni me-kal impeminhed dan edum da. ¹³ Nem yadda tuun mengihhikkal ni ligat da niya eleg mehulluli nemnem dan mengu-unnud ni hi-gak ey hi-gadalli hu mehellakniban. ¹⁴ Meippeamtallid kebebbebley eya elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios, ma-lat dengelen idallin emin ni tuud puyek, et han medatngan hu kepappegan ni puyek.

*Ya kedettengan etan ni anggetakkut
(Mark 13:14-23; Luke 21:20-24)*

¹⁵ Ang-angen yulli etan kapekabbellawan Apu Dios ni meihha-ad di Tempol di kuwaltuh Apu Dios e humman la inhel Daniel e prophet. † (Hi-gayun mambidbid, ey awasi yu huyyan neitudek.) ¹⁶ Ey emin idalli tuud Judea ey mahapul ni umbesik idad duntug. ¹⁷ Yadda etan tuun wadad dallin ni baley dan nunman ni aggew ey mahapul ni eleg ida mantaktaktak ni umhegep di bawang ni an mengellan hipan mahapul da, nem nealay bimmesik ida kuma. ¹⁸ Yaddalli dama tuun wadad payew ey lamang katteg hu umanemut di baley dan an mengellan balwasi da. Mahapul ni umbesik ida kuma ma-lat eleg ida hakupun ni buhul da. ¹⁹ Anggehembek idalli nampambutsug et yadda wada gelang dan kamaninum, hedin medettengan idalli humman ni aggew. ²⁰ Pandasal kayun Apu Dios ma-lat eleg ali maipaddih ni keteketel winu yan Sabaduh,

† 24:15 24:15 Ang-ang yu Daniel 11:31, 12:11, et ya Mark 13:14.

e aggew ni kamengillin, hu keippahdingan tu huyya. ²¹ Hedin medettengan ali humman ni aggew, man wadalli nemahhig ni panligligatan e endi kei-inggehan tun neipalpu eman ni laputun nanletuan Apu Dios eyan puyek ingganah ni nunya. Nem endilli law hu henin nunyan an meippahding. ²² Kullangan alin Apu Dios humman ni aggew ni panliggatan, tep ya hemek tuddan pinili tun tuu tu. Gullat ni eleg tulli kullangi humman ni aggew, et mangkettey ni emin hu tuu.

²³ Hedin wadalli menghel ni hi-gayun kantuy 'Wadadya hi Christo' winu 'wadad dimmun,' ey entan kaya kulug tu. ²⁴ Tep wadaddalli tuun kanday hi-gada hi Christo niya kan alin edum ey prophet ida. Ippahding dalli kaketngain tuu niya peang-ang dalli hu et-eteng ni kabaelan da. Et humman hu, gullat ni dammutu et, anin idallin tuun Apu Dios et mehe-ul ida. ²⁵ Entan tu liwwan huyyan inhel kun hi-gayun mekapkapyalli, ²⁶ ma-lat anin ni wada menghel ni kantuy wadad desert hi Christo et ebuh kaya elaw yudman. Niya hedin kanday 'Wadadya e nantalu,' man ebu kaya kulug tu. ²⁷ Tep mangkinnemtang ali hu ellian ku, e Pengulwan ni emin ni tuu, e heni kedyam ni ka-ang-ang e tuka bebnangi hu kabunyan meippalpu kasimmilin aggew ingganah di tuka kelinnugi."

²⁸ Kan Jesus mewan ey "Yad kad-an ni netey hu kakeemmungiddan kamengngan ni netey." ‡

‡ **24:28** 24:28 Ya pinhed tun e-helen huyya ey emin ida etan tuun kamengapkapan lawah ey mekastigudda.

Ya ellian ali mewan nan Jesus ni an menuwet idan tuu

(Mark 13:24-27; Luke 21:25-28)

²⁹ Intu-man Jesus ni immehel et kantuy “Hedin melebbah ida humman ni aggew ni panligligatan, ey me-ngetan hu aggew niya bulan. Mangke-gah alid puyek hu bittuwen. Yan nunman ali ey endi petekkan tuddan wadad kabunyan, tep meendilli kabaelan da. § ³⁰ Hedin negibbuh idelaw huyya, man meang-ang alid kabunyan hu immatun ni ellian kud puyek et yaddalli nambakbaklang ni tuud puyek ey umnanginangih idallin tuttuuyu dan liwat da, tep anggegannuy medettengan law hu kekastiguan da. Ey ang-angen da-ak ali e Pengulwan ni emin ni tuu etan di kulput e meang-ang ali et-eteng ni kabaelan ku niya dayaw ku. ³¹ Wadalli nallet ni tenul ni tangguyup, et yan nunman hu pengittu-dakan kuddallin anghel di kebebbebley di puyek et da amungen ida tuun pinilin Apu Dios ni pantu-u tu.

Ya etan keyew ni fig

(Mark 13:28-31; Luke 21:29-33)

³² Nemnem yu e hedin kamemullung hu keyew e fig, ey amta yu e kamangkedettengi hu siyaggew. ³³ Hanniman dama e hedin ang-angen yuddallin kameipahpahding huyyan inhel ku, ey inamta yu e kamangkedettengi law hu pambangngadan ku. ³⁴ E-helen kun hi-gayu e makulug ni yadda edum ni hi-gayun tuun nunya ey eleg ida ni mettey ey um-amnulli emin eya

§ 24:29 24:29 Ang-ang yu Isaiah 13:10, ya 34:4, niya Joel 2:10.

inhel ku. ³⁵ Meendilli kabunyan et ya puyek, nem mannenneng alin ingganah hu ehel ku.

Endin hekey nengamtan kedettengan ni ellian ali mewan nan Jesus di puyek

(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

³⁶ Endi nengamtan gintud Apu Dios ni aggew winu olas ni amnuan eyan inhel ku. Anin yadda anghel di kabunyan et eleg da amta. Anin hi-gak e U-ungngan Apu Dios et eggak amta. Tep ebuh hi Ama Apu Dios ni nengamta. ³⁷ Yalli mekapkapyaddan tuun ellian ku e Pengulwan ni emin ni tuu, ey heni lan nekapkapyaddan tuun ketaggun Noah. ³⁸ Tep yadda tuun nunman ni ketaggun Noah ey ebuh mengngan, ya menginum niya mengahwa hu sinamwan da ingganah eman ni hinggepan di Noah di bapor ni nalbengan ni puyek. ³⁹ Eleg da amta hedin hipa mekapkapyaya ey umkukumna ida ey nalbengan hu puyek et mangkalsing ida, tep eleg ida mandaddan. Henin nunman ali daman pambangngadan kud puyek, e eleg idalli mandaddan hu tuu. ⁴⁰ Wadaddalli dewwan lakin kamanggunnud payew ey ewwiten kulli hakey ey mehi-yan hu hakey. ⁴¹ Yaddalli dewwan biin kamanggilling ey ewwiten kulli dama hakey ey mehi-yan hu hakey. ⁴² Et humman hu, helipat-i yu tep eleg yu amta aggew ni pambangngadak e hi Apu yu. ⁴³ Tep gullat ni amtan kambaley hu ellian ni matekew, ku umtukal et helipat-an tu ma-lat eleg humgep etan matekew. ⁴⁴ Heni daman hi-gayu e mahapul ni mandaddan kayun kenayun ni menehhegged ni hi-gak e Pengulwan

ni emin ni tuu, tep eleg yu amta hedini pigan tu pambangngadan ku.

Ya ab-abig etan ni lawah niya kayyaggud ni bega-en

(Luke 12:41-48)

⁴⁵ Ya etan bega-en ni nenemneman niya kameiddinnel ey hi-gatu pillien ni apu tun pan-apuddan edum tun bega-en ni mengippaptek ni kennen da hedini nedatngan hu pengngannan da.

⁴⁶ Um-amleng etan bega-en hedini um-ali apu tu ey ang-angen tu e kayyaggud tuka pehpehding.

⁴⁷ E-helen kun hi-gayu e hedini hanniman, man makulug ni peta-gey ni apu tu saad tu et hi-gatu mengippaptek ni emin ni limmun nunman ni apu tu.

⁴⁸⁻⁴⁹ Nem hedini lawah nemnem etan ni bega-en et kantuy 'Anin hipa pehding ku yaggud mebeyyag ali ap-apu mid linawwan tu.' Et pelilligatan tudda edum tu, niya ebuh hamul niya buttebutteng ni tuka pehpehding. ⁵⁰ Nem entanni kumedek, ey immali etan apu tu et hakupan tu, ⁵¹ et kastiguen tu et palaw tun an meidum ida etan ni mangkaitek e ida kaumnang-inangih niya daka ngellingellidiha ngipen dan degeh ni kastigu da."

25

Ya ab-abig meippanggep etan idan hampulun bii

¹ Wada mewan ina-abbig Jesus e kantuy "Ya ellian kullin an man-ap-apu ey heni eyan a-abbig ku. Wadadda hampulun biin nandilag et lumaw idan an menammu etan ni lakin

mengahwa. ² Eleg menemneman ida lima ey nenemneman ida lima. ³ Yadda etan liman eleg menemneman, ey eleg da eduman hu inla dan patidolyoh ni pandillag da. ⁴ Nem yadda etan liman nenemneman, ey induman da inla dan patidolyoh ni pandillag da. ⁵ Netaktak etan lakin mengahwa et hehheggeden da. Entanni ey peteg ugip ida etan ni kamenehhegged et mauyeng idan emin.

⁶ Entannit gawan hileng ey wada simmekuk e kantuy 'Iyalli etan lakin mengahwa! Ikeyuy et tayu dammuen.' ⁷ Et bumengun ida etan hampulun bii et pan-iyayyaggud da dilag da. ⁸ Ey kan ida etan ni liman biin eleg menemneman ey 'Idwasi dakemi anhan ni patidolyoh yu, tep ay kamangke-dep hu dilag mi.' ⁹ Nem kan ida etan ni nenemneman ni bii ey 'Eleg, tep hedin umidwat kami, man mekullangan itsun emin. Kayu gatang di tenda-an.' ¹⁰ Et lumaw ida etan eleg menemneman ni biin an umgatang. Nem limmaw ida ey dimmateng etan lakin mengahwa et makilaw ida etan biin nenemneman et humgep idan emin etan di baley ni pengngannan et ilekbi da.

¹¹ Entanni ey dimmateng ida dama etan eleg menemneman ni bii ey neilekbi et kanday 'Apu, ibeghul mu anhan.' ¹² Nem kan etan ni laki ey 'Eleg, tep makulug ni eleg dakeyu ngu amta.' "

¹³ Et kan law nan Jesus ey "Helipat-i yu tep eleg yu amta hu aggew niya olas ni pambangngadan ku."

*Yadda etan bega-en et ya etan pihhuh ni
impatnged ni apu dan hi-gada
(Luke 19:11-27)*

¹⁴ “Wada mewan hu hakey ni a-abbigen kun keiddingpatan ni elaw ni kapan-ap-apuin Apu Dios. Wada hu tuun umlaw di edawwin bebley et paeyag tudda bega-en tu et kantuy ‘Ngenamung kayu eyan limmuk.’ ¹⁵ Et idwatan tuddan pihhuh neipunun di kabaelan da. Ya hakey ni bega-en, ey indawtan tun liman libun pihhuh. Ya etan hakey, ey indawtan tun dewwan libu et ya etan hakey, ey indawtan tun hanlibu. Et lumaw humman ni apu da. ¹⁶ Ya etan nengidwatan tun liman libu, ey nampuunnan tu et ma-duman ni liman libu. ¹⁷ Hanniman dama impahding etan ni nengidwatan tun dewwan libu et pambalin tun epat ni libu. ¹⁸ Nem ya etan nengidwatan tun hanlibu, ey limmaw et tu ngu iku-kud puyek etan pihhuh ni apu tu.

¹⁹ Nebayag et han mambangngad etan apu da, et paeyag tudda et ibega tu piga nambalanan ni pihhuh ni indawat tun hi-gada. ²⁰ Immali etan neidwatan ni liman libu et idwat tun apu tu hu hampulun libu et kantuy ‘Apu, liman libu hu indawat mun hi-gak et pampuunnak et ma-duman ni liman libu.’ ²¹ Kan ni apu tun hi-gatuy ‘Kayyaggud kan bega-en, tep naka-u-unnud mu tugun ku. Anin ni ekket indawat kun hi-gam, et impedakkel mu. Et mukun peta-gey ku saad mu et hi-gam hu mengippaptek ni daddakel ni limmuk. Mekihha-ad kan hi-gak ey mekiam-amleng kan hi-gak.’

²² Immali dama etan hakey ni neidwatan ni dewwan libun pihhuh et kantun etan ni apu tuy 'Apu, dewwan libu indawat mun hi-gak et pampuunnak et ma-duman ni dewwan libu.'

²³ Kan ni apu tun hi-gatuy 'Kayyaggud kan bega-en, tep naka-u-unnud mu tugun ku. Anin ni ekket indawat kun hi-gam, et impedakkel mu. Et mukun peta-gey ku saad mu et hi-gam hu mengippaptek ni daddakel ni limmuk. Mekihhad kan hi-gak ey mekiam-amleng kan hi-gak.'

²⁴ Entanni ey immali etan neidwatan ni hanlibun pihhuh et kantun apu tuy 'Inamtak e mabunget kan tuu. Muka ella hu nan-aatuan ni edum mun tuu, et humman hu ingkedangyan mu. ²⁵ Simmakuttak ni hi-gam et nak itlud puyek hu pihhuh ni indawat mu et adyah e eleg maumah. Ibbanggad kun hi-gam huyyan pihhuh mu.'

²⁶ Ey kan etan ni apu tun hi-gatuy 'Lawah ka niya mahiga kan bega-en. Inamtam nisi dedan e hanniman elaw ku e nakka ella hu nan-aatuan ni edum ni tuu ²⁷ ey kele eleg mu ibangkoh eya pihhuh ku et wada nei-dum eyan nambanggadak?'

²⁸ Et kan etan ni apu da etan idan edum ni bega-en tuy 'Aleyu etan hanlibun pihhuh ni imbanggad eyan lawah ni bega-en et idwat yu etan ni bega-en ni hampulun libu pihhuh tu.

²⁹ Ya tuun tuka ippaptek hu neidwat ni hi-gatu ey me-duman et dumakkel ni peteg. Nem ya etan tuun eleg tu ippaptek hu neidwat ni hi-gatu, anin ekket ey meendi humman ni wadan hi-gatu. ³⁰ Ya eya bega-en kun endi silbitu ey heballi depap

yu et bekahen yud engeenet di kad-an idan kanenginengih niya daka ngellingellidiha ngipen da.' ”

Ya penuwetan Jesus idan tuun pambangn-gadan tulli

³¹ Et kan nan Jesus ey “Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey mambanggad dak ali mewan. Emin idalli anghel di kabunyan ey meki-liddan hi-gak. Ey meang-ang ali kasina-gey ku, tep umyudungngak alid yuddungngan ni keta-tageyyan ni Ap-apu. ³² Emin idalli katuutuud kebebbley di puyek ey meemmung idallid kad-an ku et enappilek ida henin kapengappilin kamampattul ni gelding niya kalneroh. ³³ Emin idalli etan kayyaggud ni tuun kamengullug ni hi-gak ey appilek idad winannan ku. Nem yadda etan lawah ey pattalen kuddad winillik. ³⁴ Et kangkulli ida etan ni wadad winannan kuy ‘Ikeyuy di kad-an Ama, hi-gayuddan binendisyonan tu, tep yadman dedan hu indaddan tun panha-adan yu, neipalpu eman ni naltuan ni emin eyan wadan nunya. ³⁵ Tep neupa-ak ey indawtan yuwak ni kennen ku. Na-wewwak ey impainuman yuwak. Eleg yuwak amta, nem minengili yuwak di baley yu. ³⁶ Yan endi balwasik ey indawtan yuwak. Nandegehhak ey impaptek yuwak. Neikelabuttak, ey immali kayun an nengidu-ngaw ni hi-gak.’

³⁷ Et kan dallin hi-gak ey ‘Apu, kaw pigan tu la neupaam et pangan daka, niya pigan tu la na-wewam et painuman daka? ³⁸ Ey pigan tu lan nenang-angan daka e eleg daka amta ey

minengili daka? Ey pigan la nanhapulam ni balwasi et balwasian daka? ³⁹ Ey pigan tu la nandegham niya pigan la neikelabutam et umli kamin an nengipaptek ni hi-gam?’

⁴⁰ Nem kangkullin hi-gaday ‘Hedin impahding yudda huyyan tuun kamengullug ni hi-gak, anin na-mun endi bilang da, ey heni hi-gak hu nengipahdingan yu.’

⁴¹ Nem kan kulliddan etan ni tuun lawah elaw dan eleg mengullug ni hi-gak ey ‘A-allaw kayud kad-an ku, tep lawah kayu. Lakkayuy di kad-an ni apuy ni eleg me-me-dep e neidaddan ni lawwan Satanas et yadda etan edum tun dimonyoh. ⁴² Umlaw kayudman tep neupa-ak ey eleg yuwak pangan. Na-wewwak ey eleg yuwak painuman. ⁴³ Immali-ak di bebley yu ey eleg yuwak ayagan di baley yu. Endi balwasik ey eleg yuwak balwasian. Neikelabuttak niya nandeghhak ey eleg yuwak ipaptek.’

⁴⁴ Hummangen dalli dama et kanday ‘Apu, kaw pigan tu nenang-angan min hi-gam ni neupa, niya na-wew, niya eleg mu pambalwasian, niya nandedgehan mu, niya neikelabutan mu ey eleg daka ipaptek? Niya pigan tu hu inliam ey eleg daka ayagan di baley mi?’ ⁴⁵ Nem kangkullin hi-gada ey ‘E-helen kun hi-gayu e ya eleg yu pemaddangan idan kamengullug ni hi-gak, nema-madda etan nebah neitu-wan da ey hi-gak hu eleg yu baddangan.’ ⁴⁶ Et humman hu, umlaw ida humman ni lawah ni tuud impiernoh di kekastiguan dallin ingganah. Nem yadda etan tuun kayyaggud elaw dan kamengullug ni hi-gak

ey umlaw idad kad-an Apu Dios et wada biyag dan endi pappeg tu.”

26

Ihik ida buhul nan Jesus ni memettey ni hi-gatu (Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

¹ Negibbuh ni intuttuddun Jesus emin humman ey kantuddan disipol tu ey ² “Inamta yu e melebbah dewwan aggew et medettengan hu Piyestah ni Passover e humman dama getud ni pempapan dan hi-gak et ippatak da-ak di krus.”

³ Neamung idan nunman etan ap-apuddan padi et yadda kamengipappangnguluddan Jews di baley Kayaphas e Eta-gey ni Padi, ⁴ et man-huhummangan idan pehding da ma-lat eleg amtaen idan tuu hu pempapan dan Jesus et da papetey. ⁵ Nem kanday “Eleg tayu ippaddih ni piyestah hu pempapan tayun hi-gatu, tep dakel ida tuu et entanni ey umbunget ida.”

Ya nengiduyagan etan ni biin lana di ulun Jesus (Mark 14:3-9; John 12:1-8)

⁶⁻⁷ Ida kamengngan di Jesus di Bethany di baley etan ni kamengmengpuh la ni annel tu e hi Simon, ey wada himmegep ni bii et duygan tu hu ulun Jesus ni hambusi ni nakangnginan lana.

⁸ Inang-ang idan disipol Jesus humman ey peteg bunget da et kanday “Aeyulah humman ni lana!

⁹ Gullat et ni inggang et dakel humman ni pihuh ni meidwat idan nangkewetwet.” ¹⁰⁻¹¹ Nem inamtan Jesus humman ni inhel da et kantun higaday “Kele henin nuntan yuka penge-ehhel ni

hi-gatu? Humman ni impahding tu ey kayyag-gud, tep hedin hi-gak ey enggak mekihahha-ad ni hi-gayudyan ingganah. Yaggud yaddalli tuun nangkewetwet ey wadaddallin ingganah di kad-an yu, et dammutun bennaddangan yuddalli. ¹² Huyyan nengiduyagan nunyan biin lanad an-nel ku ey humman hu heni pengiddaddanan tun annel kun meikkullung. ¹³ E-helen kun hi-gayu e makulug ni emin alid kebebbebley ni keippeam-taan ni impahding Apu Dios ni panyaggudan ni tuu, ey me-me-hel damalli huyyan impahding eyan biin penguinemnemman ni hi-gatu.”

*Ya nengabulutan Judas ni mengihdul nan Jesus
(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)*

¹⁴ Entanni ey limmaw hi Judas Iskariot e hakey ida etan ni Hampulut dewwan disipol Jesus di kad-an idan ap-apuddan padi ¹⁵ et kantun hi-gaday “Ittuduk hu pehding yun mempap nan Jesus, nem mahapul ni tangdanan yuwak.” Et idwatan dan telumpulun pihhuh ni palatah ni tangdan tu. ¹⁶ Neipalpun nunman ey kaman-nemnemnem hi Judas ni hipan pehding tun mengihdul nan Jesus.

*Ya nengannan di Jesus et yadda etan disipol
tun Piyestah ni Passover*

(Mark 14:12-21; Luke 22:7-14, 21-23; John 13:21-30)

¹⁷ Yan lapun aggew ni Piyestah ni Sinapay ni eleg meha-adan ni yeast ey limmaw ida disipol Jesus di kad-an tu et kanday “Attu baley ni pinhed mun lawwan min mi pengiddaddanan ni pengnannan tayun Piyestah ni Passover?”

18 Kan Jesus ey “Lakkayuy di bebley di Jerusalem. Hedin umdateng kayu et dammuen yu etan hakey ni tuu, ey ehel yu e kaney ‘Kan ni Apu tayu ey eleg mebeyyag ey wada mekapkapyan hi-gatu. Um-ali kunu et yad baley yu hu tu pengngannan ni Piyestah e edum tudda disipol tu.’” 19 Inu-unnud ida etan ni disipol Jesus hu inhel tu et lumaw idan an mengidaddan ni da pengngannan ni nunman ni Piyestah.

20 Mahmahdem et lumaw di Jesus et yadda etan Hampulut dewwan disipol tun an mengngan etan di baley ni da nengidaddanan ni kennen. 21 Yimmudung ida et ida kamengngan ey kan Jesus ni hi-gaday “E-helek ni hi-gayu e makulug ni wada hakey ni hi-gayun mengihdul ni hi-gak.” 22 Makaggeh ni peteg nemnem da et wada hakkeyey kanday “Makulug ngu et beken ni hi-gak hu mengihdul ni hi-gam!” 23 Kantuy “Ya etan pekitta-mel tu hu sinapay tud duyun nakka pengitta-meli hu mengihdul ni hi-gak. 24 Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey metteyyak e humman amnuan ni impatudek Apu Dios eman lan nebayag, Nem anggehemmek etan tuun mengihdul ni hi-gak. Heballi ew nem eleg maiungnga humman ni tuu.”

25 Hi Judas e hi-gatu etan mengihdul, ey kantuy “Apu, kaw hi-gak mengihdul ni hi-gam?” Kan Jesus ni hi-gatuy “Em, hi-gam.”

Ya pekikkannan etan ni sinapay niya pekinnum etan ni meinum ni penginemneman

ni neteyyan Jesus

(Mark 14:22-26; Luke 22:14-20; 1 Corinthians 11:23-25)

²⁶ Yan daka pengnganni, ey illan Jesus hu sinapay et mansalamat nan hi Apu Dios. Sineneg-ang tu et ika-peng tun hi-gada et kantuy “Aleyu eya sinapay et kanen yu. Huyyan sinapay ey huyya annel ku.” ²⁷ Et alen Jesus hu hakey ni basuh ni neha-adan ni meinum et mansalamat nan hi Apu Dios. Indawat tun hi-gada et kantuy “Inum kayun emin eyad basuh ²⁸ tep huyya kuheyaw kun um-ayuh ni amnuan etan ni baluh ni nekit-balan Apu Dios ni panyaggudan ni dakel ni tuu, tep humman ke-kalan ni liwat da. ²⁹ E-helek ni hi-gayu e makulug ni endilli law mewan hu nak penginnuman nunyan meinum ingganah alin aggew ni penginnuman tayu mewan ni baluh ni meinum di kad-an nan Ama di nan-ap-apuan tu.” ³⁰ Negibbuh humman et man-a-appéh idan penaydayaw dan Apu Dios et lumaw idad duntug di Olibah.

Ya nanghelan Jesus ni pengihhe-utan alin Peter e hi-gatu hakey ni disipol tu

(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

³¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Emin kayu ey pan-inihi-yanan yuwak ali tep ya mekapkapyan hi-gak ni nunyan hileng, tep humman amnuan etan ni impatudek nan Apu Dios ni kantuy ‘Pepettey kulli etan kamengippaptek idan kalneroh et bumsik ida et mawehit ida.’ ³² Makulug ni petteyen da-ak, nem yan ketegguak ey mebukkul lak ni umlaw di Galilee et han kayu maiunud.” ³³ Kan Peter nan Jesus ey “Anin ni hi-yanen

dakadda eyan edum tep ya mekapkapyan hi-gam et eleg daka ngu hi-yanan hi-gak.” ³⁴ Nem kan Jesus ni hi-gatuy “E-helek ni hi-gam e makulug ni yan nunyan hileng ey mampitlulli pengihhe-utam e am-amta muwak et han tumkuk hu manuk.” ³⁵ Kan Peter ni hi-gatuy “Anin na-mun mekikketteyyak ni hi-gam et eleg mabalin ni nak e-helen e eleg daka am-amta.” Ey emin ida etan edum ni disipol tu ey hanneya inhel da.

*Ya nandasalan Jesus di Gethsemani
(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)*

³⁶ Limmaw di Jesus et yadda disipol tud Gethsemani et kan tun hi-gada ey “Yudung kayudya et nak ali mandasal di dimmun.” ³⁷ Ingkuyug Jesus di Peter et yadda etan dewwan u-ungngan Sebedi. Kaumlelemyung ni peteg hi Jesus niya makaggeh ni peteg hu nemnem tu. ³⁸ Kantun hi-gaday “Iyyadyan makaggeh ni peteg hu nemnem ku et heni ikkatey ku. Dideya itsu ey ebuh kaugip yu et kadwaan yuwak.” ³⁹ Limmaw hi Jesus di a-allaw tu ey limmukbub di puyek et mandasal nan Apu Dios et kantuy “Ama, hedin dammutu, man ekal mu huyyan nak panhelheltapan. Nem ngenamung ka, ya pinhed mu hu meunnud, beken ni ya pinhed ku.”

⁴⁰ Entanni ey imminah et lumaw di kad-an idan disipol tu ey neugip ida. Et kan Jesus nan Peter ey “Kele anhan eleg yu han-isipel ugip yu anin ew ngun han-olas ni ebuh? ⁴¹ Ebuh kaugip yu niya pandasal kayun Apu Dios ma-lat eleg kayulli maheul ni manliwwat. Ma-nu nemnem yu tep pinhed yun u-unnuden hu nakka e-hela,

nem eleg han-pahding ni annel yu hu wadad nemnem yu.”

⁴² Yan pidwatun neni-yanan Jesus idan disipol tu ey limmaw mewan ni an mandasal et kantuy “Ama, hedin pakkadek meippahding humman ni helheltapek, anin ew, hedin humman pinhed mu.” ⁴³ Nambangngad hi Jesus mewan di kad-an da ey inang-ang tun neugip ida tep kamekimmit mateda.

⁴⁴ Hini-yan tudda mewan et lumaw ni pitlu tun an mandasal e humman mewan hu inhel tun Apu Dios. ⁴⁵ Nambangngad hi Jesus di kad-an idan disipol tu et kantun hi-gaday “Kele yuka i-anteng ugip? Kaw tagan yu iyyatu? Bangun kayu tep nedatngan law hu pemetteyan dan hi-gak. Ang-ang yu kedi, immalidda law eman nangkeliwtan ni tuun an memettey ni hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu. ⁴⁶ Inah kayu et lumaw itsud kad-an da. Ang-ang yu kedi, ammundeh etan tuun nengihdul ni hi-gak.”

Ya nampapan dan Jesus

(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴⁷ Nanengtun kaman-e-ehhel hi Jesus ey im-mali hi Judas, e hakey ida etan ni Hampulut dewwan disipol tu, e ingkuyug tudda hu dakel ni edum tun nampapan-ispadah niya nampantenged ni bakdung, e humman ida intu-dak idallin ap-apuddan padi niyadda kamengipappangngulun Jews ni an mempap nan Jesus. ⁴⁸ Hedin hi Judas, ey sinugun tudda dedan etan edum tu e kantuy “Ka-immatun la etan tayu dedpapen tep humman la akwalen ku. Hedin inakwal ku, ey

immali kayu et depapen yu.” ⁴⁹⁻⁵⁰ Limmaw hi Judas di kad-an Jesus et kantuy “Apu, immali kami.” Ey in-akwal tu. Ey kan Jesus ni hi-gatuy “Anin ipahding mu hu pinhed mun pehding ni hi-gak.” Et umlidda etan tuun impan-edum Judas et depapen da hi Jesus. ⁵¹ Inuknut etan ni hakey ni disipol Jesus hu ispadah tu, et palngen tu hu tangila etan ni bega-en ni Eta-gey ni Padi. ⁵² Nem kan Jesus ni hi-gatuy “Pebangngad mu eya ispadah mud asip tu tep ya tuun umpatey ey mahapul ni mettey dama. ⁵³ Kammu namuy baddang mu huttan, nem eleg, tep gullat ni pinhed kun mebaddangan ey ibbagak nan Apu Dios et paeli tu hu kalibulibun anghel ni memaddang ni hi-gak. ⁵⁴ Nem beken humman ni pehding ku, tep inna-nun amnuan ni impatudek Apu Dios ni ehel tun meippahding ni hi-gak.”

⁵⁵ Kan Jesus idan neamung ey “Kaw matekewwak et pakkadek ni kayu man-ispadah niya kayu mampantetnged ni bakdung ni umalin mempap ni hi-gak? Tam kewa-wa-wa ey wada-ak di Tempol ni kamantuttuddu, kele eleg yuwak depapen diman? ⁵⁶ Nem anin, tep mahapul ni meippahding huyya ma-lat amnuan etan ni intudek idan prophet.” Ey pinhakkeyey attukaw ida etan disipol Jesus tep bimmesik idan emin.

*Ya nehumalyaan Jesus di hinanggan ap-
apuddan Jews*

*(Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John
18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ Inlaw ida etan ni tuu hi Jesus di baley Kayaphas e Eta-gey ni Padi, tep yadman neamungan ida etan ni kamengipappangnguluddan Jews et yadda etan kamantuttuddun intugun Moses. ⁵⁸ Neiunnuunnud hi Peter, nem eleg meihnup et meipappeg di dallin. Nekiyudung ida etan ni guwalyad dallin, tep pinhed tun ang-angen hedin hipa pehding dan Jesus. ⁵⁹⁻⁶⁰ Emin ida etan ap-apuddan padi et yadda ap-apuddan Jews ey dakel daka idded-ek nan Jesus ni itek ni kandan bahul tu ma-lat wada inna-nu tun pemetteyan dan hi-gatu. Nem endi daka hem-makan makulug ni bahul tu. Immalidda dakel ni tuun an nan-itek ni mengihheddak ni kanday nambahul hi Jesus, nem endi daka pebehul ni umhulun ni da pemetteyan ni hi-gatu. Entanni ey wadadda dewwan immali ⁶¹ ey kanday “Hi-gatu hu nanghel ni kantuy bahbahren tu etan Tempol nan Apu Dios, nem ihhaddak tullin katlun aggew.”

⁶² Ey immehneng etan Eta-gey ni Padi et kantun Jesus ey “Kele eleg ka umhapit? Kaw makulug numan ni inhel mu humman?” ⁶³ Nem kaum-eneeneng hi Jesus. Ey kan mewan etan ni Eta-gey ni Padin hi-gatuy “Entan pan-itek ni menummang eyan ibbagak, tep dedngelen nan Apu Dios e wadan ingganah. Kaw makulug ni hi-gam hi Christo e U-ungngan Apu Dios?” ⁶⁴ Kan Jesus ni hi-gatuy “Makulug huttan ni inhel mu. Nem e-helek ni hi-gayun emin e ang-angen yuwak alin umyudung di winannan Apu Dios e Keta-ta-geyyan. Ey ang-angen yuwak alid kulput ni pambangadan kud puyek.” ⁶⁵ Inhel Jesus

huyya ey ebuhe bini-ki etan ni Eta-gey ni Padi hu balwasi tu ngu ey kantuy “Makulug ni lawah huyyan tuu, tep tuka ibbilang annel tun Apu Dios. Humman makulug ni keang-angan tun tuka la-pahi hi Apu Dios. Hiyya, negibbuh law huyyan diklamuh. Eleg mahapul ni wada an mengihheddak ni tuka panla-pahin Apu Dios, tep dingngel tayun emin. ⁶⁶ Hipa kanyun tuu?” Kanday “Mahapul ni mettey tep nambahul.”

⁶⁷ Nanlupdaan idan tuu anghah tu et pandun-tuken da. Ey nan-amping idan edum et ⁶⁸ kanday “Christo, ehel mu hedin hipa dedan nengamping ni hi-gamah.”

Ya nengiheutan Peter ni nengam-amtaan tun Jesus

(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Wada hi Peter e kamanyuyyuddung di dallin ey immali etan biin bega-en di kad-an tu et kantuy “Tam hi-gam etan hakey ni kadkadwan Jesus e iGalilee.” ⁷⁰ Nem inhalt nan Peter et kantuy “Tawwey ngu, enggak ngu amta huttan ni muka pan-e-hela.” ⁷¹ Entanni et lumaw hi Peter di kad-an etan ni eheb ey immali mewan etan hakey ni biin bega-en et kantuddan tuu ey “Tam hi diyay hu hakey ni kadkadwan Jesus e iNazareth.” ⁷² Nem inhalt mewan nan Peter et mansapatah e kantuy “Makulug et enggak amta humman ni tuu.” ⁷³ Entanni ey immalidda edum ni tuud kad-an Peter et kanday “Makulug ni hi-gam hakey ni kadwan Jesus, tep nan-ingngel hu yuka pan-e-ehhel.” ⁷⁴ Inhalt Peter mewan

et kantuy “Anin metteyyak et makulug ni eggak amta huttan ni tuu.”

Ey pinhakkeyey simmekuk manuk, ⁷⁵ ey ninemnem Peter hu inhel Jesus ni hi-gatun kantuy “Mampitlulli penghelam ni eleg muwak am-amta et han tumkuk hu manuk.” Et umhep hi Peter et an mannannangngih tep maggeh ni peteg nemnem tu.

27

Ya nengal-an idan buhul Jesus ni hi-gatu et ilaw dad kad-an Pilate

(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

¹ Kamangkewa-wa ey nanhuhummangan ida etan ap-apuddan padi et yadda edum ni ap-appuddan Jews ni pehding dan memettey nan Jesus. ² Impabelud da et ilaw dad kad-an Pilate e Gubernur.

Ya neteyyan Judas

(Acts 1:18-19)

³ Inamtan Judas e petteyen da tu-wangu hi Jesus ey nantuttuyyun tu nengihdulan ni hi-gatu et lumaw ni an mengippebangngad etan ni telumpulun palatah ni pihhuh idan ap-apuddan padi et yadda ap-apuddan Jews. ⁴ Kantun hi-gaday “Neliwtannak tep inhedul ku tuun endi bahul tu.” Nem kan ida etan ni ap-apuy “Ngenamung ka ngu. Endi ngu biyang midtan.” ⁵ Et ihebwag nan Judas etan palatah di det-al ni Tempol et lumaw et an mampuhuh.

⁶ Nangkupkup ida etan ni ap-apuddan padi etan palatah et kanday “Eleg mabalin ni meidum di pihhuh ni Tempol huyya tep bayad ni

nengihdulan dan ketteyyan ni hakey ni tuu.” ⁷ Et manhuhummangan ida et gatangen da hu puyek etan ni tuun mekapyan banga et pambalin dan pengikkullungan idan tuun binunal di bebley da. ⁸ Et mukun ingngadnan da humman ni “puyek ni nanhedulan” ingganah nunya.

⁹ Huyya nekapkapyan inamnuan ni inhel lan Jeremiah e prophet ni kantuy “Illa da telumpulun pihhuh ni palatah e humman inhumman-gan idan Jews ni heni gatang etan ni tuu. * ”

¹⁰ Humman ni telum pulun pihhuh ni palatah hu impangetang da etan ni puyek ni tuun mekapyan banga tep humman hu inhel ni Apu tayun hi-gak ni nunman.”

*Ya nanhumalyaan Pilate nan Jesus
(Mark 15:2-5; Luke 23:3-5; John 18:33-38)*

¹¹ Inlaw da hi Jesus di hinanggan Pilate et kantong Jesus ey “Kaw hi-gam hu Patul idan Jews?” Hinumang Jesus et kantuy “Tam deh e inhel mu.”

¹² Emin ida etan ap-apuddan padi et yadda etan kamengipappangnguluddan Jews ey dakel daka idded-ek nan Jesus ni bahul tu, nem kaum-eneeneng hi Jesus. ¹³ Et kan Pilate ni hi-gatuy “Kaw eleg mu dedngela eya daka pebehul ni hi-gam?” ¹⁴ Nem eleg hummangan Jesus ni hekey hu daka pebehul ni hi-gatu, et kametngan peteg hi Pilate.

*Ya nengipepateyan dan Jesus
(Mark 15:6-15; Luke 23:13-25; John 18:39-19:16)*

* **27:9** 27:9 Huyyan tuu ey hi Christo

¹⁵ Katootoon ey hedin nedatngan hu Piyestah ni Passover; man wada hakey ni kapebukyat ni governor ni neikelabut ni pinhed idan tuun meibbukyat. ¹⁶ Yan nunman ey wada neikelabut e hi Barabbas e nan-amtad kebebbleley hu nam-bahulan tu. ¹⁷ Neamung ida tuud kad-an Pilate ey kantun hi-gaday “Hipa pinhed yun ibbukyat ku, hi Barabbas winu hi Jesus e kameingngadnin hi Christo?” ¹⁸ Imbagan Pilate humman, tep inamta tu e endi bahul nan Jesus, nem ameh ni ebuh hu nengipadpapan idan kamengipappangngulun Jews ni hi-gatu.

¹⁹ Yan yinudungan nan Pilate ni manhum-malya, ey wadalli impaad ni ahwatu e kantuy “Entan tu legelegem hu pehding mu etan ni tuun endi bahul tu, tep nan-i-inneppak ni anggetakkut tep hi-gatu, et nakka umkenel-ew.” Et mukun pinhed Pilate ni ibbukyat hi Jesus.

²⁰ Nem inhaphapitan idan ap-apudan padi et yadda kamengipappangngulun Jews hu tutu-u ma-lat ehelen dan Pilate e hi Barabbas ibbukyat tu, et hi Jesus hu pepettey da. ²¹ Et mukun yan nengibgaan mewan Pilate idan tuu e kantuy “Hipan hi-gadan dewwa hu pinhed yun pebukyat ku?” Ey kanday “Hi Barabbas!”

²² Et kan Pilate ni hi-gaday “Hipa tep pehding kun Jesus e kameingngadnin hi Christo?” Kandan emin ey “Ipetak yud krus!”

²³ Kan Pilate ey “Kela? Hipa bahul tu?” Nem da kumedek kapan-eleta tekuk e kanday “Ipetak yud krus!”

²⁴ Inamtan Pilate e endi silbin tuka e-e-hela tep daka pan-illapun umguluh et umlan danum et ihangga tuddan tuu et mambulu ey kantuy “Endi bahul kun ketteyyan eyan tuu. Ngenamung kayu ngu.”

²⁵ Ey kan idan tuu ey “Anin ngenamung kami. Anin ni bahul mi niya bahul idallin u-ungnga mi hu ketteyyan tu.” ²⁶ Et ebuhe, pebukyat tu hi Barabbas et panpeeblig tu hi Jesus et tu paipetak di krus.

*Ya neneghegnudan idan sindalu nan hi Jesus
(Mark 15:16-20; John 19:2-3)*

²⁷ Entanni ey inlaw idan edum ni sindalun governor hi Jesus di baley governor ey immalidda hantapug ni sindalu tu et kaemungan da hi Jesus. ²⁸ Ingkal da balwasi tu et pebalwasi dan hi-gatu etan madlang ni kaibbalwasin patul. ²⁹ Immaladdan hebit et palikuhen da et papngget dad ulu tu et patngedan dan paul hu wannan ni ngamay tu. Et mandukkun idad hinangngab tu ni hineghegnud da e kanday “Dayaw tayu numan eya patul idan Jews.” ³⁰ Ey nanlupdaan da et alen da etan paul et panheplaten da ulu tu. ³¹ Negibbuh ni hineghegnud da hi Jesus et ekalen da impebalwasi dan heni balwasin apapu et pebalwasi da balwasi tu et ilaw dad da pengippettakan ni hi-gatud krus.

*Ya neipetakan Jesus di krus
(Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)*

³² Ida kamenglaw ey hinipngat da hi Simon di Cyrene et papilit idan sindalun pehhanen tu etan keyew ni pengippettakan dan Jesus, et pahnen

tu. ³³ Dimmateng idad duntug e Golgotha e ya keibbellinan tu ey heni genit ni ulu ang-ang tu, ³⁴ ey immaladdan meinum ni na-duman ni agah ni kamangkel-it ni peinum dan Jesus. Nem sinamtaman tu ey eleg tu pinhed ni innumen.

³⁵ Impatak dad krus et mambubunut ida sindalu hedin hipan hi-gada hu mengellan balwasin Jesus. ³⁶ Negibbuh humman ey yimmudung ida et a-addugan da. ³⁷ Wada neitudek di ta-pew ni ulu tu e humman indeek dan hi-gatu e kantuy: "Huyya hi Jesus e Patul idan Jews." ³⁸ Wadadda dewwan matekew ni neipetak di nambina-hil nan Jesus e hakey di winilli tu ey hakey di winannan tu.

³⁹ Emin ida tuun kamelebbah ey ida kaman-wigwigiwig ni daka peneghegnud ni hi-gatu ⁴⁰ e kanday "Maitek ka, tep kammuy bahbahen mu hu Tempol et behwatan mu mewan hedin melebbah tellun aggew. Hedin makulug ni hi-gam hu U-ungngan Apu Dios, ey ihwang mu annel mu. Ka-kal ka eyad neipetakan mun krus et keangangan tu." ⁴¹ Anin ida daman ap-apuddan padi et yadda kamantuttuddun Tugun Moses niyadda kamengipappangguluddan Jews et daka pan-impipihuli hi Jesus e kanday ⁴² "Binaddangan tu edum ni tuu, nem eleg han-ihwang tu annel tu. Tep kaw dedan hi-gatu Patul tayun helag Israel? Nem ka-immatum numan hedin makulug ni hi-gatu Patul tayun Jews, tep e-kalen tu annel tun nunya eyad neipetakan tu. Hedin numan me-kal, man kullugen tayu." ⁴³ Kanda mewan ey "Tuka iddinel hi Apu Dios di emin, ey kantuy hi-gatu U-ungngan Apu Dios. Ang-ang tayu pangngu

numan hedin baddangan Apu Dios et e-kalen tun nunya eyad neipetakan tu.”⁴⁴ Anin ida etan ni dewwan matekew ni neipetak dama et daka heghegnuda hi Jesus.

Ya neteyyan Jesus

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

⁴⁵ Entannit nandattek hu aggew, ey pinhakkeyey nan-enget di emin di puyek ingganah nelabah tellun olas. ⁴⁶ Humman hu hambaten-ganan aggew, ey simmekuk hi Jesus ey kantuy “Eloi, Eloi, lama sabactani.” Ya keibbellinan nunman ni inhel tu ey “Ama Apu Dios, Ama Apu Dios, kele muwak impayyag?” †

⁴⁷ Eleg ida awatan etan ni edum ni kaman-eh-eh-neng ni nangngel ni hi-gatu et kanday “Tam tuka pan-eyyagi na-mu hi Elijah.”

⁴⁸ Wada hakey ni hi-gadan impepuppuut tun an immalan mapeit ni meinnum et ita-mel tu bulak et ipelat tud paul et tu pahimut di bungut Jesus. ⁴⁹ Nem kan idan edum ey “Diman et ang-angen tayu numan hedin um-ali Elijah ni an mengkal ni hi-gatud krus.” ⁵⁰ Impidwan Jesus ni simmekuk ey ebuhe netey.

⁵¹ Nunman ni neteyyan tu, ey pinhakkeyey nepikgat etan mahdel ni kultinah di Tempol meippalpud ta-pew tu ingganah di hengeg tu. Ey nanyegyeg et mangketeg-ang ida batu.

⁵² Nangketukwaban ida kulung et dakel ida nangketagwan ni tuun Apu Dios ni nangketey.

⁵³ Ey yan netagwan Jesus, ey neukat idad kulung

† **27:46** 27:46 Psalm 22:1

etan ida tuun nangketagwan et lumaw idad Jerusalem et peang-ang idaddan dakel ni tuu.

⁵⁴ Inggibek etan ni ap-apun sindalu niyadda sindalu tun kamangguwalyan Jesus hu nanyegyegan tu niya inang-ang dan emin nekapkapy ey simmakut ida. Kanday “Makulug ni Uungngan Apu Dios huyya.” ⁵⁵ Wadadda dakel ni biin nenang-ang-ang di a-allaw tuddan nunyan nekapkapy. Humman ida etan biin nalpud Galilee ni neiunnuunnud nan Jesus ni an bimmenaddang ni hi-gatu. ⁵⁶ Wadad man hi Maria Magdalena, hi Maria mewan e inad James nan hi Jose et hi inaddan u-ungngan Sebedi.

Ya neikulungan Jesus

(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁵⁷ Kamangkehilling ey dimmateng etan hakey ni kamengullug nan Jesus e hi Joseph di Arimatea e kedangyan. ⁵⁸ Limmaw di kad-an Pilate ni an mengibeggan annel Jesus et imandal Pilate e iddawat da annel Jesus ni hi-gatu. ⁵⁹ Ingkal Joseph annel tud krus et libutan tun malinih ni luput ⁶⁰ et tu ikulung etan di netukitukan ni batun kullungngan e pakekapy. Sinengeb tun et-eteng ni batu hu habyen ni kulung et lumaw. ⁶¹ Wadaddadman di Maria Magdalena et ya etan hakey mewan ni Maria e yimmudung idad habyen ni kulung.

Ya nengadugan dan kulung Jesus

⁶² Yan newa-waan tu e Sabaduh, ey neamung ida etan ap-apuddan padi et yadda Pharisee di kad-an Pilate ⁶³ et kandan hi-gatuy “Apu, ninemnem mi tu-wa hu kan eman lan maitek e hi

Jesus ni kantuy metegguan kunun katlun aggew ni ketteyyan tu. ⁶⁴ Et humman hu, imandal mu et da paka-adugan etan kulung ingganah ni katlun aggew, tep entanni ey umlaw ida etan disipol tu et da ellan hu annel tu et han dalli ehela e netagwan. Nema-man kukkulugen dalli huyyan itek tun nemahhig nem ya eman itek tun laputun kantuy hi-gatu intu-dak nan Apu Dios.” ⁶⁵ Et kan Pilate ni hi-gaday “Awit kayuddan sindaluk et yu paka-adugan.” ⁶⁶ Et da ihammad hu tangeb etan ni kulung et han da hi-yanadda etan sindalun man-eddug.

28

Ya netagwan Jesus

(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Negibbuh hu Sabaduh et kamangkewa-wan Linggu ey limmaw hi Maria Magdalena et ya etan hakey mewan ni Maria ni an menanganang ni kulung. ² Pinhakkeyey nanyegyeg ni na-let tep wada hu anghel nan Apu Dios e nalpud kabunyan ni immalid kad-an ni kulung. Inulin tu etan batun tangeb ni kulung et yumudung etan di batu. ³ Ya ang-ang etan ni anghel ey kamammussi-lak e heni kedyam, ey ya balwasi tu ey makablah e heni dallallu. ⁴ Simmakut idan peteg etan tuun nan-adug, et ida kamanggegeygey ey netu-lidda e henidda netey. ⁵ Entanni ey kan etan ni anghel etan idan bii ey “Entan takut yu. Inamtak et yuka an ennang-anga hi Jesus e neipetak di krus, ⁶ nem endidya tep immamnu hu inhel tu, et netagwan

law. Ikeyuy et ang-angen yu binaktadan tu. ⁷ Papuut yu kuman umlaw di kad-an idan disipol tu et yu ehlen ni hi-gada e netagwan! Ehel yu e nemangulun limmaw di Galilee et yadman la penang-angan yun hi-gatu. Dengel yu tep makulug huyyan nakka pan-e-helan hi-gayu.” ⁸ Ida kaumtatakut, nem ida kaman-am-amleng ni peteg tep ya dingngel da et pepuppuut dan lumaw di kad-an idan disipol tun an menghel ni nunman.

⁹ Ida kamenglaw ey dinammu da hi Jesus ey kantuy “Meweddan hi-gayu linggep!” Nandukkun idad hinangga tu et kapaen da dapan tu et daydayawen da. ¹⁰ Et kan Jesus ni hi-gaday “Entan takut yu. Lakkayuy et yu ehelen idan disipol ku et lumaw idad Galilee et yadman la penang-angan dan hi-gak.”

Ya nanlangkakan etan ni guwalya, ni neipahding ni annel Jesus

¹¹ Yan neni-yanan ida etan ni biin kulung, ey limmaw ida etan edum ni sindalun nanadug diman et da idaddatteng idan ap-apuddan papaddi humman ni nekapkapy. ¹² Et mae-mung ida etan ap-apuddan papaddi et yadda ap-appuddan Jews et manhuhummangan ida hedin hipa pehding da. Ey ya ninemnem dan pehding da ey beyyadan dadda sindalun nanadug ni dakel ni pihhuh ma-lat man-itek ida. ¹³ Et kandan hi-gaday “Ya penghel yuddan tuu ey neugip kayu ey immalidda disipol Jesus et alen da annel tu.” ¹⁴ Kanda pay ey “Hedin dedngelen ni governor huyyan neipahding, ey ngenamung

kamin menummang ni hi-gatu ma-lat eleg kayu mekastigu.” ¹⁵ Et u-unnuden ida etan ni sindalu humman ni inhel idan ap-apun pehding da, et alen da etan pihhuh ni impameyad dan hi-gada. Humman ni inhel da ey nan-amta ingganah nunya.

Ya nampeang-angan Jesus ida etan ni Hampulut hakey ni disipol tu

(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹⁶ Limmaw ida etan hampulut hakey ni disipol Jesus di duntug di Galilee, tep yadman hu inhel lan Jesus ni da penggedan ni hi-gatu. ¹⁷ Et yan nenang-angan dan Jesus, ey dinaydayaw da, nem wadadda edum ni kamandinwa. ¹⁸ Neka-ihnup hi Jesus idan disipol tu et kantuy “Neidwatannak ni eta-gey ni saad et hi-gak hu ngenamung ni emin eyan wadad puyek et yad kabunyan. ¹⁹ Et humman hu, elaw kayu et ituttudduan yuddan emin hu tuud puyek ni elaw ku ma-lat mengunnud idan hi-gak. Ey benyagi yuddad ngadan Ama Apu Dios, niyad ngadan ni U-ungnga tu et yad ngadan ni Ispirituh tu. ²⁰ Ituttuddu yun emin ni tuu e mahapul ni u-unnuden dan emin hu intugun kun hi-gayu et wada-ak ni hi-gayun kenayun ingganah ni kepappegan eyan puyek.”

cxviii

Ya ehel apu Dios
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6